יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

הײנט 20 זײטען

נייער פאלקסבלאט

№ 125 | Łódź, Wtorek, 30 maja 1933 r. | עלפטער יאהרגאנג | לאדז, דינסטאג, ה' סיון תרצ"ג | № 125

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל.

העלענאוו — דאנערשטאג, ד. 1 יוני (2-טער טאג יום-טוב) 2 נאכמ. קומט פאר — העלענאוו

לטובת די שולען און קינדער-היימען ביים מעדעם-קוראטאריום אין לאדז

א גראנדיעזע גארטען-פערוויילונג

אין פראגראם: 2 ארקעסטערס 2 / קינדער-דעפילאדע, באגלייטונג פון בלאז-ארקעסטער ביי „קולטור-ליגע" / גימנאסטישע איבונגען, אויסגעפיהרט פון די „מארגענשטערן"-גרופען טאנץ-דועט / סימפאנישער קאנצערט אונטער דער לייטונג פון דיר. סעמאר ריהער / אריגינעלע אטראקציעס / גרויסע פאנטען-לאטעריע.

מיט ווערטפולע געווינסען. —— איינענער בילעטער בופעט. —— בילעטען צום פרייז פון 1 זלאטי (קינדער 50 גראשען)

צו בעקומען אין די שולען און קינדער-היימען: שרודמיעסקא 18, זגערזשער 42, לאגעווניצקא 25, סובאלסקא 11 (נייערס ראיאן), ארב.-ווינקעל פאלודניאווע 20 און ביים אריינגאנג אויף דער פערוויילונג.

גאנץ לאדז גרייט זיך — צום גרויסן מארגענשטערן טורן- און ספארט-פעסט, וועלכער קומט פאר שבת, ד. 10 יוני אויפ'ן ספארט-פלאץ „העלענאוו"

400 ספארטלער,

מענער-, פרויען-, קינדער- און שילער-גרופען. אויסערגעווענליכע ספארט-אטראקציעס

Dr. E. Gutman

קינדער-קראנקהייטען

נעמט אן טעגליך 3.30 — 530

גדאנסקא 26 טעל. 17300.

2652

עפענטליכער חברישער דאנק

דעם ח' ראטמאן און פרנס פ. כארי

מיט דעם דריקען מיר אויס אונזער הארציגן דאנק דעם ו. פארזיצער פון דער לאדזשער ארג. פון דער יודישער פאלקספארטיי חבר כארי פאר זיין מיט צו בעוואינדערן מסירת-נפש'דיגע ארבייט אלס פרנס אין „נותן לחם" לטובת דעם ארימען שול-קינד. שאפענדיג פון דעם טאפ א יש-מאין, שטרעבענדיג צו „נותן לחם" מיט א אונגעהייערן דעפיציט, זי געבראכט צו דער מדרגה פון אן ערשטקלאסיגע אינסטיטוציע — אפער דער לעצטער אקט פון דיין גישה דערמידליכער עסקנות מוז ממש ארויסרופען וואונדער. נעמליך דאס קויפען פאר'ן „נותן לחם" א אייגענע גרויסע ווילע מיט מארגעס וואלדיגען באדען אין דער פרעכטיגער געגענד פון אוזדראוויסקא, אין וועלכער דאס ארימע, בכבוד'צע הארעפאשנע שול-קינד וועט זיך קאנען אויסלעבען און ענטוויקלען אויף דער פרייער, זוניגער, פרישער לופט אין אן ערשטקלאסיגען סאנאטאריום, און מיר ווינשען אייך ליבער חבר כארי און אלע אונזערע חברים און סימפאטיקער א הארציגען מזל-טוב אין איהר זאלט זוכה זיין נאך לאנג-לאנג צו שטעהן אויף דער וואך פון די בלוטיגע אינטערעסען פון יודישען קליינהענדלער און האנדווערקער, דער אוואנגארד פון אונזערע אידעאלען, און מזל-ברכה אין אייער ארבייט —

דער ראט און עקזעקוטיוו פון דער לאדזער ארג. פון דער יודישער פאלקס-פארטיי.

2850

טיף געריהרט זענען מיר פון פריציייטיגן טויט פון אונזער לאנגיעריגן פערוואלטונגס מיטגליד חבר

נ"ע יצחק פישער

און מיר דריקן אויס דעם טיפסטן ביילייד די טיפטרויערנדע פרוי און קינדער.

המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון ברעכער אין לאדז.

די בעסטע

פערזיכערונג פון פייער און גנבות

אויף זומער-צייט ווערען אנגענומען צו בעהאלטען אלערהאנד געגענשטאנדען אויף גוטע בעדינגונגען

נעהמט אן

Dom Transportowo - Ekspedycyjny

S.JELIN i I.RUDOMIN

Sp. Akc.

Biuro: Piotrkowska 62, telef. 102-07 i 224-69.

Składy: Wólczańska 73, telef. 220-07.

גמנסי' בת שמונה מחלקות

„בית אל־פנא"

ע"י החברה תורה ודרך ארץ

w Łodzi, Piotrkowska 111, tel. 176-46

אכטונג, יודישע עלטערן!

ווער עס וויל זיין קינד ערציהען א רעליגיעז-נאציאנאלע ערציהונג, זאל וויסען, אז אין שול-יאהר 1943/34 וועלען די נידריגע קלאסען פון גימנאזיום פערוואנדעלט ווערען אין א פאלקס-שולע מיט א שטארק-פערבררייטערטען פראגראם פון די למודי קודש. — שילער פון די פאלקס-שולען נעהמען מיר אן אויך אן צוגרייטונג פון יודאיסטיק און מיר ארדנען איין פאר זיי אומזיסטע קורסען פון די יודאיסטישע למודים.

כדי צו דערהייבען דעם מצב פון די יודאיסטישע למודים, איבערהויפט פון למוד התלמוד, וועלען די למודים פארקומען אויך נאכמיטאג, אונטער דער לייטונג פון א רב. א גדול בתורה.

דער שכר-למוד בעדייטענד פערקלענערט!

דירעקציע און פערוואלטונג.

די קאנצעלאריע איז אפען טעגליך פון 9—2 נ.מ. 2672

8-ונג, לעטניקעס!

ווער עס וויל האבען א בעקוועם און רוהיג זומער-וואוינונג

און דערצו אין א פיינער געגענד, זאל זאפארט קומען דינגען א זומער-וואוינונג אין טעאפילאוו (ביים אלעקסאנדרעווער שאסע מיט א בעקוועמען צופאהר), די זומער-וואוינונגען זענען גוט בעוואוסט אלס טרוקענע און געזונטע.

דער סאלטיס פון זעלבען דארף האט איבערגענומען צו זארגען פאר רוה און ארדנונג. די פרייזען זענען צוגעפאסט צו די היינטיגע פערהעלטנישען. מיט אכטונג

א גרופע ווירטסלייט פון זומער-וואוינונגען אין טעאפילאוו.

2852

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דאס ג' פובליקום, אז צום איצטיגען זומער-סעזאן האבען מיר איינגעפיהרט

קאפע „אטלאנטיק" פיעטריקאווער 48

אנ'ערשטקלאסיגע

ווילנער יארסקע-קוך

וואס ווערט אנגעפיהרט פון מאכמענישע קרעפטען און גיט ארויס טעגליך

געשמאקהאפטע יארסקע מיטאגען צום פרייז פון 2 זל. און 2.50

פריהשטיקען פון 5 געננג און אוועבדברויטעל 1.30 זל.

אין אונזער קאפע איז א פיליע פון דער גוט-בעקאנטער CHŁODNIA WŁOSKA פיעטריקאווער 74 און מען בעקומט ביי אונז שטענדיג די בעסטע וולאסקע לאדעס.

בעמערקונג: מיר עמפעהלען זיך דער ג' קונדשאפט מיט אלטונג אויף וואונש ווערען אויך מיטאגען אפגעשיקט א היים.

Café „Atlantic" 48 פיעטריקאווער 48 טעל. 126-11

נאך לאנגע שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען אין עלטער פון 59 יאהר מיין ליבע פרוי, אונזער טייערע און אונפערגעסליכע מוטער, שוויגערמוטער, גראסמוטער, שוועגערין און טאנטע

נ"ע

חנה מלכה גלוכי

אשת ר' פישעל הענעך נ"י

די לויה קומט פאר היינט דינסטאג דעם 30-טען מאי 1933, 11 א זייגער פארמיטאג פון טרויער-הויז פלאץ קאשטשעלני 3, וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

2849

לאדז — ארץ-ישראל

וויכטיג פאר עמיגראנטען קיין ארץ-ישראל

די פירמע

Północne Towarzystwo Transportowe i Ekspedycyjne Sp. Akc.

ANDRZEJA 6, tel. 196-86, 196-87, 196-88

האט איינגעפיהרט זאמעלטראנספארטען קיין ארץ-ישראל, וועלכע ווערען ערלעדיגט שנעל און פינקטליך 2 מאל וועכענטליך צו זעהר רעדוצירטע פרייזען. זעמטליכע אינפארמאציעס ערטיילט דאס ביורא Andrzeja 6 פון 9 ביז 2 און פון 4 ביז 7.

2736

דעם טיפסטן מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער ח' פערוואלטונגס-מיטגליד מענדל גלוכי צוליב'ן טויט פון זיין אונפערגעסליכער מוטער

נ"ע חנה מלכה

צו דער לויה, וועלכע קומט פאר היינט, דינסטאג, 11 ביימאג פון טרויער-הויז פלאץ קאשטשעלנא 3, ווערען אלע מיטגלידער געבעטען צו קומען, כדי אפצוגעבען דער פערשטארבענער דעם לעצטען כבוד

די פערוואלטונג פון קאנפעקציע-שניידער-מייסטער - פעראיין, פילסודסקיעגא 12.

קויפט נישט קיין דייטשע שיך און פלעטשאנקעס

ווייל אלע אויסגעארבייטע שיך און פלעטשאנקעס, וואס ווערן אויסגעאר-בייט אין דייטשלאנד, קומען קיין פוילען אונטער פערשידענע נעמען, ווען איהר דארפט גוטע און גאראנטירטע שיך און פלעטשאנקעס

קויפט באר אין דער בעוואוסטער פירמע פון

ח. מ. ראדזאנאווער נאוואמיעסקא 3

וועלכע פערקויפט צו אויסערגעוועהנליכע קאנקורענץ-פרייזען

דאמען-שיך, בעסטער קוואליטעט, פון 11 זל. אן

פלעטשאנקעס פון 10 זל. אן

מענער-שיך, גאראנטירטע, פון 14 זל. אן

מיט אכטונג

CH. M. RADZANOWER

3 NOWOMIEJSKA 3

דאס בעוואוסטע

טוך און קארט-געשעפט פון

J. MILGROM i S-ka

Łódź, OGRODOWA I, tel. 242-52

עמפפעהלט צו דעם בעפארשטעהענדען פריהלינג- און זומער-סעזאן דעם גרעסטען און שענסטען אויסוואהל פון ערשטקלאסיגע

מענער- און דאמען-סחורות

די נייעסטע מוסטערן פון ביליצער, טאמאשאווער א. א. סוחרות.

די פרייזען שטרענג צוגעפאסט צו דער איצטיגער צייט.

פינקטליכע און רעעלע בעהאנדלונג!

הורט און דעטייל! געדענקט די אדרעס! הורט און דעטייל!

בעקאנטמאכונג.

דערמיט טייל איך מיט דער ג׳ קונדשאפט, אז דער ערשטקלאסיגער

הערן-שניידער-אטעליר

מ. ד. קוטשינסקי

האט זיך איבערגעטראגן אויף

28 זאוואדזקא 28

פראנט 1-טער שטאק

איך נעהם אן בעשטעלונגען צום פריהלינג- און זומער-סעזאן לויט די לעצטע אויסלענדישע מאדעלען. רעעלע בעהאנדלונג! פינקטליכע אויספיהרונג! מעסיגע פרייזען! און כ׳בעט די ג׳ קונדשאפט מיך אויך ווייטער צו בעזוכען.

מיט אכטונג

M. D. Kuczyński

28. Zawadzka 28.

די נייעסטע מאדעלען

פון זומער-שיך

און פלעציאנקעס

איז א רייכע אויסוואהל עמפפעהלט

A. Ogórek

11 ZAWADZKA 11.

Z prawami Gimnazjów Państwowych

Gimnazjum Humanistyczne Męskie

oraz **Prywatna Szkoła Powszechna**

I. Kacenelsona

w Łodzi, ul. Zawadzka 43, tel. 151-79

אנמעלדונגען פון נייע שילער נעמט אן די קאנצעלאריע טאג-טעגליך פון 9 ביז 2 און פון 5 ביז 7 אווענד.

אין דער מוסטערהאפטער פרעבעל-שולע ווערן אנגענומען קינ-דער פון 4 יאהר אן. (אין די אנפאנגס-קלאסען זענען די פרייזען רעדוצירט).

ערשטע קלאסיגער

הערן-שניידער-אטעליר

א. ח. קוטשינסקי

3 פאמארסקא 3

מאכט בעקאנט, דאס צום פריהלינג- און זומער-סעזאן פיהרט ער אויס פערשידענע בעשטעלונגען לויט די לעצטע מאדעלען

צו צוגענגליכע פרייזען

MISTRZ KRAWIECKI

A. Ch. Kuczyński

3 Pomorska 3

---

23 קומט און איהר וועט זיך איבערצייגען! 23

אז אמבעסטען און אמביליגסטען

קויפט זיך צום בעפארשטעהענדען פריהלינג- און זומער-סעזאן

די נייעסטע הערען- און דאמען-שטאפען

פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער סחורות

נאר אין דעם בעוואוסטען טוך- און קארט-געשעפט פון

M. TAZBIR

לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון דער געוועזענער פירמע ק. מילגראם

לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39, פראנט, 2. שטאק

23 הורט און דעטייל! — רעעלע בעהאנדלונג! 23

געדענקט דעם אדרעס!

Dr. med.

HALTRECHT

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

נעמט אן פון פון 2—3 און פון 6.30 ביז 8 אוונט, זונטאג פון 10—1 בייטאג

אלע ארט אנאליזען.

פאר ארבייטסלאזע לעטשניצע-פרייזן

Dr.

Wajnberg

ספעציאליסט פון לונגען- הארץ- און מאגען-קראנקהייטען

ציגעל-גאס 11, טעל. 126-02

נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—4 און 8—9 אוו.

מזל-טוב!

צו דער חתונה פון אונזער ליבען זוהן

שמואליק

מיט פרייליין

עווא האלפערן

וואס איז פארגעקומען ד. 8 מאי 1933 אין פראג (Czechosłowacja) ווינשען מיר א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען.

עלטערן

אסתר און יוסף ראזענבלום

Z intencji zaślubin naszego ukochanego brata p. **Samuela**

z p. **Ewą Halpernówną**

która się odbyła w Pradze (Czechosłowacja) dnia 28 maja 1933 życzymy wiele szczęścia na nowej drodze życia. 2843

Natan i Henryk Rozenblum

שפארעז געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה

צו די ביליגסטע פרייזען

לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„באַרווין"

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש-ווייך

ביז די געשמאקסטע פעלעסטינער, אונגארווייַנען, ווי אויך אלע סארטען

ליקער, בראנפען׳ס און מעהד.

Z intencji zaręczyn ciotki mojej

p. **Racheli Bestermanówny**

z p. **Mońkiem Zylberbergiem**

najserdeczniejsze życzenia składa

Miniusza Bestermanówna

דעם חשוב׳ן פרעזעס חבר

פיאטר כארי

ווי אויך די פערוואלטונג פון „נותן-לחם" ווינשען מיר א הערצ-ליכען מזל-טוב צוליב דעם קויף פון אנ׳אייגענע ווילע אין „אוזדראוויסקא" אויף א קינדער-קאלאניע, און מיר ווינשען זיי ערפאלג אין דער ווייטערדיגער ארבייט

מיט אכטונג

די פערוואלטונג

פרעזעס **אהרן גראסמאן**

פון צענטראלען ראד-פערקעהר-פעראיין

פילסודסקיעגא 43. 2867

א הערצליכען מזל-טוב

און ווייטערע פרוכטבארע ארבייט ווינשען מיר דעם ג׳ ה׳ פרעזעס פון

„נותן לחם"

ראטמאן פ. כארי

צוליב׳ן קויפען הינטער „אוזדרא-וויסקא" א ווילע אויף א זומער-קאלאניע פאר פארארימטע קינדער אין לאדז.

די פערוואלטונג פון דער שכבר-סעקציע:

פרעזעס: **לייבוש ניימאן,**

וויצע-פרעזעס: **יחיאל צאללע,**

קאסירער: **יוזעף פוקס,**

סעקרעטאר: **אווראנסקי.**

א הארציגען מזל-טוב און ווייטערע פרוכטבארע ארבייט לטובת דעם יודי-שען קליינהענדלער, ווינשען מיר דעם ג׳ ה׳ פרעזעס פון „נותן לחם"

ראטמאן פיאטר כארי

צוליב׳ן קויפען ביי אוזדראוויסקא א ווילע אויף א זומער-קאלאניע פאר ארימע קינדער.

מיט אכטונג די פערוואלטונג

פון שניידער אלטווארג-פעראיין

פילסודסקיעגא 2. 2842

גוט זיך ערהאלען פאר ביליג געלד

אין

„כרמל"

פענסיאנאט אין פאדעמביע

וואס געפינט זיך אונטער מיין פערזענליכער אויפזיכט איז ערעפענט פון 25 מאי ד. י. אין פאדעמביע ביי סושין אין א טרוקענעם סאסנאווען וואלד, א פיין איינגעארדענטער פענסיאנאט, מיט די פיינסטע בעהאנדלונג, שעהנע זוניגע הויכע צימערען מיט אלע בעקוועמליכקייטען, עלעקטרישע בעלייכטונג, שטרענג היגיעניש, **שטרענג גלאט כשר** אפילו למהדרין ותרידים. **ביליגע פרייזען**, מאטראצאווע בעטען מיט בעטגעוואנד, די פיינסטע רעעלע בעדינונג דאס יעדער וועט הערכט צופרידען זיין. קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג

דוד קויפמאן פאדעמביע ווילא „כרמל"

זשעראמסקא-גאס 11

ביי דער ערשטער טראמוואי-סטאציע. 2697

חברה למסחר א״י פולניה רחוב לילינבלום 35 תל-אביב

פערטרעטונג אין פוילען

לאווניק אלכסנדר יואל

לאדז, קילינסקיעגא 49

טעלעפאן 138-29

ערלעדיגט אלערליי האנדעלס-ענינים אין א״י

פערטרעטונגען, איין-פערקויף און קאמיסיאן-געשעפט. אינפארמאציעס וועגען קאלאניזאציע, פאמעראנצען-פלאנטאציעס און בוי-פלעצער אין ירושלים, תל-אביב, חיפה א.א. ערטער אין א״י זיך ווענדען יעדען טאג א חוץ פרייטאג און שבת פון 5—8 נאמכ

אלע דארפען וויסען!

צום זומער סעזאן

רעשטען

בעקומט איהר

פון די בעסטע קוואליטעטען ביליצער, טאמאשא-ווער און אנדערע נייעסט-מאדערנסטע מוסטערן פון הערען- און דאמען-שטאפען

פאר מענער אויף אנציגער, אויף פאלטענס

מיט **30%** ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך!

פאר דאמען אויף פאלטענס, אויפקאסטיומען

געדענקט דעם אדרעס

נור ביי

R. SZCZĘŚLIWY

5 נאוואמיעסקא 5, פראנט, 2. שטאק.

די היטלעריסטישע מושלים אין דאנציג

ווילען לעבען בשלום מיט פוילען, מיט יודען, אפהיטען די טראַקטאַטען, נאר... דאנציג מוז בלייבען דייטשיש

אזוי ערקלערט דער נייער היטלעריסטישער פרעזידענט פון נייעם דאנציגער סענאט

דאַנציג, 29 (ספּ. טעל.). 2
די היטלעריסטישע מאַכט האָט פאַרבאָטען אַלע דעמאָנסטראַציעס, וואָס זאָלען זיין פאַרבינדען מיטן היטלעריסטישען וואַהל-נצחון אין דאַנציג.

בערלין, 29 (ספּ. טעל.).
דער נייער היטלעריסטישער פּרעזידענט פון דאַנציגער סענאַט, ד״ר ראוישנינג, האָט געגעבען אַן אינטערוויו דער דייטשער פּרעסע וועגען דער קומענדיגער פּאָליטיק פון דער פרייסשטאַט דאַנציג. ער האָט געזאָגט: „די נייע נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטישע רעגירונג פון דאַנציג וועט אָפּהיטען די קאָנסטיטוציע און די אינטערנאַציאָנאַלע אָפּמאַכען, וואָס זענען דער יסוד פון דער אומאָפּהענגיגקייט פון דער פרייסשטאַט. די פאַראָרדנונגען, וואָס קענען האָבען אַנ׳אָרט אין דייטשלאַנד, לאָזען זיך רעאַליזירען אין דער פרייסשטאַט, נאָר אויפ׳ן געזעצגעבערישען וועג.

די יודען-פראַגע און עהנליכע פראַגען שפּילען אין דאַנציג קיין שום ראָלע, צוליב דעם איז נישט קיין רייד וועגען איינפיהרען דעם אַריער-פּאַראַגראַף. עס איז אויך נישט פאַרהאַן קיין סיבה צו טעראָר-פאַראָרדנונגען, וואָס האָבען געמוזט אָנגעווענדעט ווערען אין דייטשלאַנד; בנוגע דאַנציג פיהרט אויסלאַנד נישט קיין בּאָיקאָט.

אין דער בעציהונג צו פוילען, בין איך און דער זעלבער מיינונג, וואָס היטלער, אַז דאָס ענגער קענען זיך צום איגענעם פאָלק, פערפליכטעט צו שעצען דאָס אַנדערע פאָלק.

אויף מזרח קאָנען גוטע בעציהונגען פערזיכערט ווערען, נאָר באופן אויפ׳ן יסוד פון גלייכבערעכטיגונג און פון בעגענזייטיגער שאַצונג די איבערעסען פון די פעלקער.

די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען זענען גרייט צו רעגולירען מיט פוילען אַלע נישט דערלעדיגטע פראַגען, געשטיצט אויף בעגענזייטיגקייט.

דאָס דאַנציגער פּראָבלעם איז נאָך ביז איצט נישט געלעזט. דאָס וועט זיין די הויפּט-אויפגאַבע פון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען.

אונזער גאַנצער אַרבייט וועלען מיר ווידמען די לאָזונג, אַז דאַנציג איז און וועט בלייבען דייטשיש.

אלע געשעפטען נעכטן געשלאסען אין פאריז

אלס פראטעסט געגען געהעכערטן שטייער

פאַריז, 29 (ספּ. טעל.) היינט אַרום 2 אזייגער בייטאָג זענען געשלאָסען געוואָרען אַלע געוועלבער, קאַפעען און מאַגאַזינען, אלס פּראָטעסט געגען געהעכערטען שטייער. עס זענען געווען געשלאָסען דריי הונדערט און אכציג טויזנט געוועלבער.

נאָכמיטאָג איז פאָרגעקומען א גרויסער פּראָטעסט-מיטינג. דאָסזעלבע איז אויך פאָרגעקומען אויף דער פּראָווינץ.

פייערליך געעפענט דער וועלט-אפעל פון „קרן הצלה"

לארד רידינג נישט אונטערגעשריבען דעם אפעל

לאָנדאָן, 29 (יט״א טעלעגראַפיש)
היינט איז פייערליך ערעפנט געוואָרען דער וועלט-אַפּעל פון „קרן הצלה" אויף צו בעזעצען די פליטים פון דייטשלאַנד אין ארץ-ישראל.

לאָרד רידינג האָט דעם אַפּעל נישט אונטערגעשריבען ווי ס׳איז על פי טעות מיטגעטיילט געווען.

פאקט פון 4 מלוכות ווערט פערווירקליכט

לאָנדאָן, 29 (ספּ. טעל,)
„טיימס" שטעלט פעסט, אז צווישען ענגלאַנד און פראַנקרייך איז געקומען צו אַ פאַרשטענדיגונג וועגען פאַקט פון 4 מלוכות, וואָס וועט באַלד בקרוב ווערען פערווירקליכט.

דייטשע מאכט פרובט אויסאיבן

אדרוק אויף פוילען

אז די יודישע ציימונגען זאלען נישט ארויסגעשיקט ווערען קיין דייטשלאנד. — די דייטשע מאכט גיט שענדליך אנצוגעהערען, אז אין גענענפאל דראהען די יודען עקסצעסען

אינסבּרוק (יט״א) ווי וויט עס גרייכט די חוצפה און אומפערשעהמטהייט פון די דייטשע אַדמיניסטראַטיווע אָרגאַנען אין זייער פערפאָלגונגס-אַקציע געגען די יודען איז צו זעהן פון אַ ווענדונג פון פּאָליציי-פּרעזידענט אין ברעסלוי צום אָרטיגען פּוילישען קאָנסולאַט וועגען בעאיינפלוסען די יודישע רעדאַקציעס אין פוילען, דאָס זיי זאָלען נישט שיקען די ציימונגען קיין דייטשלאַנד.

ווי דער יט״א איז געלונגען זיך צו דערוויסען איז דער פּוילישער קאָנסולאַט געבעטען געוואָרען אַדמיניסטראַטיוו צו ווירקען, אַז מען זאָל אָפּשטעלען אַרויסצושיקען די יודישע ציימונגען פון פוילען קיין דייטשלאַנד, ווייל די דאָזיגע ציימונגען בעליידיגען די דייטשע רעגירונג און די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס.

דער פּאָליציי-פּרעזידענט שטעלט זיך אפילו נישט אָפּ פאַר אַ ציניש׳ער דראָהונג מיט אַנטיסעמיטישע עקסצעסען, ווייל די ברעסלויער בעפעלקערונג, וועלכע ווייסט שוין וועלכע יודען עס בעקומען יודישע ציימונגען פון פוילען, איז כלומרשט שטאַרק „אויפגעבראַכט" צוליב דעם אַריינשיקען יודישע ציימונגען. די ווענדונג מאַכט די אנרעגונג, אַז אין פאַל פון עקסצעסען, וואָלטען אויך געליטען יודען, פּוילישע בירגער.

ווי די יט״א ווערט ידיעות׳ער געוואויר, האָט דער פּוילישער קאָנסולאַט געענטפערט, אַז ער האָט נישט בדעה אויסצואיבען קיין שום דרוק בנוגע אַרויסשיקען יודישע ציימונגען קיין דייטשלאַנד. דאָס געהערט אויך נישט אין קיין פאַל צו זיינע קאָמפּעטענצען. איבריגענס, בעזיצט די דייטשע רעגירונג גענוג מיטלען, כדי נישט אַריינצולאָזען קיין נישט-געוואונשענע אויסגאַבען.

וואָס איז שייך דער געפאַהר פון אַנטיסעמיטישע עקסצעסען צוליב דעם אַריינקומען פון יודישע ציימונגען פון פוילען, איז דער פּוילישער קאָנסול ביי דער מיינונג אויפ׳ן גרונד פון זיינע בעאָבאַכטונגען און קענען די שטימונג פון דער ציוויליער בעפעלקערונג, אַז עס איז נישטאָ קיין שום גרונד צו מיינען, אַז דאָס אָנקומען פון די יודישע ציימונגען זאָלען פיהרען צו אַנטי-יודישע עקסצעסען.

געגרינדעט א הכשרה-פערמע פאר דייטשע יודען אין האמבורג

האַמבורג (יט״א) אין היים חילהעלמינענהעהע, וואָס געהערט צו דער דייטש-איזראַעליטישער קהלה, איז איינגעאָרדענט געוואָרען אַ לאַנד-ווירטשאַפטליכע זידלונג פאַר 25 מאַנסבילען און 5 פרויען, וואָס זאָלען אין משך פון 5 חדשים בעקומען לאַנדווירטשאַפטליכע אויסבילדונג. די הכשרה וועט אויסגענוצט ווערען אין לאַנד אָדער אין אויסלאַנד. די פערמע איז אָרגאַניזירט געוואָרען ביי דער מיטווירקונג פון אַלגעמיינעם יודישען הילפס-קאָמיטעט.

ענגלאנד וויל, מען זאל אפלעגען די ענטוואפנונגס-קאנפערענץ

לאָנדאָן, 29 (ספּ. טעל.)
„דיילי העראַלד" שטעלט פעסט, אז די ענגלישע רעגירונג ארבייט אונטער די קוליסען פון דער ענטוואָפנונגס-קאָנפערענץ צו דערפיהרען אָפּצולעגען די קאָנפערענץ.

וועגען א צאל-אפמאך צווישען סיריען, לבנון און א"י

ירושלים, (יט״א) דער ביירוטער קאָרעספּאָנדענט פון „מאָקאַטאַס" מיילט מיט, דאָס אין קורצען וועט אין ירושלים אָבגעהאַלטען ווערען אַ קאָנפערענץ צווישען די רעגירונגען פון סיריען, לבנון און א״י וועגען שליסען צאָל-אָפּמאַכען צווישען די דאָזיקע לענדער.

ייִן כשר!

בּיליגער צענגיק

פון דער בעוואוסטער וויין- און מעהד-פאַבריק

פירמע „פראגרעס"

Nr. / נומער אָדער	קוואַרט 0.9	באָט-שאַנקע 0.6	האַלבע באַטשאַנק. 0.3	פירטעל לימער 0.25	0.1
רויטער זיס ראָדז. וויין	1.90	1.35	–	0.55	0.25
טלא מאַרקע	2.00	1.45	–	0.65	0.30
Nr. 6	2.25	1.60	0.85	0.70	0.35
Nr. 7	2.55	1.80	0.95	0.80	–
Nr. 8	2.80	2.00	1.05	–	–

אַלע אַנדערע סאָרטען ווינען זענען בעדייטענד רעדוצירט געוואָרען. צוליב דער בעקוועמליכקייט פון אונזערע ג׳ קונדשאַפט פון גרינעם מאַרק בעקומט מען אונזערע וויינען ביי ה׳ פּולווערמאַכער, גרינער מאַרק 6 טעלעפאָן 150-78.

מיט אַכטונג

וויין- און מעהד-פאַבריק

אַלטער מאַרק 2, טעל. 184-82

הורט-פערקויף נאָר אין פאַבריק אַלטער מאַרק 2
איינצעל-פערקויף נאָר אין פּראָנט-געוועלב אַלטער מאַרק 1.

1-טע בעמערקונג: פירמאַטע פירטעל-לימערדיגע פלעשלעך ווערט נדיקגעצאָהלט 5 גר., באָטשענקעס און קוואַרטען פלאַשען צו 10 גר.
2-טע בעמערקונג: טעטעמפעל-מאַרקען, וועקסלען און פּאָסט-מאַרקען ווערט פערקויפט צו נאָמינאַל-פרייזען.
1154

7-קלאסיגע שולע און פרעבעל-שולע

קאצענעלזאן - נאחומאוו

פּאָמאַרסקאַ 20 (רוג סאַלנאַ 4) טעל. 177-01

קאָמוניקאַט אויפ׳ן שול-יאָהר 1933/34.

איינשרייבונגען פון נייע שילער ווערען אָנגענומען אין אַלע קלאַסען, ווי אויך פאַר ענטוויקעלטע קינדער פון 5 יאָהר אין A° (פאָרבערייטונגס-קלאַס). אין פרעבעל-שולע ווערען אָנגענומען קינדער פון 3 יאָהר אָן.

ביי דער שולע עקזיסטירט א 50% נאָכמיטאָג-הנחה-שולע פאַר אומבעמיטעלטע אָדער פיזיש-שוואַכע קינדער.

אונטעריכטס-שפּראַך אין שולע ווי אויך אין פרעבעל-שולע — פּויליש. די העברעאישע שפּראַך און די למודי-קודש זענען געשטעלט אויף דער העכסטער מדרגה.

די פאָרמאַליטעטען מיט דער שול-טאַכט ער׳עדינט די קאַנצעלאַריע.

די למידים הויבען זיך אָן דעם 15/8 (כ״ג אב).

דער לאָקאַל פון דער שולע ווערט בעדייטענד פערגרעסערט.

איינשרייבונגען פון 20 אַפּריל אָן פון 10 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.

אכטונג: דער שול-פּראָגראַם איז צוגעפּאַסט צום נייעם געזעץ פאַר רעאָרגאַניזאַציע פון גאַנצען שול-וועזען. נאָכ׳ן ענדיגען פון 7 אָפּטיילונגען טרעטען די שילער אַריין אין א הענדעלס- אָדער פאַך-שולע, און נאָך 6 אָפּטיילונגען אין גימנאַזיום.

די פּרייזען פון שכר-למוד ווערען רעדוצירט ביז׳ן מיניסטום.

שנײדט אוים דעם קופאן

קופאָן
ביי בעשטעלונג
איז 25 פּראָצ. ביליגער
אויף אַלע אַרט
פאָטאָגראַפיעס.

אויף אַלע אַרט

פאטאגראפיעס

פון פאָטאָ - אוימאַמאַט
ביז די גרעסטע בילדער

איז מיט דעם

קופאן 25% ביליגער

די פּרייזען זענען זעהר נידריג. איך נעהם אויף אָן פערשידענע גרופּען אויסער׳ן אַטעליר, ווי אינסטיטוציעס, האָכצייטען, באַנקעטען, צו זעהר ביליגע פּרייזען.

מיט אַכטונג אַרט.-פאָטאָגראַף. אַטעליר

„POLONIA"

לאָדז, 11 יערזשענא 11

אינה. דיפל. פאָטאָגר. נוטערמאַן

יזפּאַחי מיט׳ן טראַמוואַי נומער 3.

שייטלען

מיט פּאַריזער שרינדען ווי אויך פערטיגע שייטלען ווערען ערשטקלאַסיג און רעיעל אויסגעאַרבייט צו ביליגע פּרייזען און אָנדולאַציע

ביי קערש, 15 סקווערא־ווא 15

צוריקשטעלן די מאנארכיע אין דייטשלאנד איז מעגליך אלס אויסדרוק פון פאלקסווילען

דייטשלאנדס אויסערן-פאליטיק בנוגע עלזאס-לאטרינגען, פוילען, רוסלאנד און קאלאניעס-פראגע

ערקלערונגען פון דייטשען וויצע-קאנצלער פאן-פאפען

בודאפעשט, 29 (ספ. טעל.). „פעסטער לוידאָ“ האָט אָפּגעדרוקט אַ געשפרעך מיט'ן דייטשען וויצע-קאַנצלער פאָן פאַפען, וועלכער האָט ערקלערט, אַז עס איז מעגליך, עס זאָל מיט דער צייט אין דייטשלאַנד, צוריקגעשטעלט ווערען די מאָנאַרכיע, אַלס איינהייטליכער אויסדרוק פון פאָלקס-ווילען.

וואָס שייך דער אויסערליכער פאָליטיק, האָט געזאָגט פאָן פאַפען, אַז די פראַגע וועגען עלזאַס-לאָטרינגען איז דערלעדיגט.

בנוגע פוילען האָט דייטשלאַנד נישט קיין שום אַגרעסיווע כוונות און רעספּעקטירט די עקזיסטירנדע טראַקטאַטען.

אין דער קאָלאָניעס-פראַגע איז אַן אָפענער וואונד, ווייל די דייטשען זענען דאָס איינציגע פאָלק, וואָס האָט נישט קיין קאָלאָניעס.

אויף צו ענדערען די בעציהונגען מיט רוסלאַנד, האָט נישט קיין ווירקונג דער אונטערשיד פון די פאָליטישע רעזשימען. די דייטשען האָבען אויך נישט בדעה איינצושליסען עסטרייך.

דייטשע רעגירונג פרובט

אונטערדריקען די פראטעסטען פון די סאלאניקער יודען

סאלאניקי (י.ט.א.) דער דייטשער גענעראל-קאָנסול האָט געמאַכט א דעמאַרש ביים אויסערן מיניסטער מאַקסימאָס, אָנווייזענדיג, אז געוויסע צייטונגען, בעזונדערס די יודישע צייטונגען אין סאַלאָניק, בענוצען זיך מיט א זעהר שאַרפער שפּראַך געגען דעם דייטשען קאנצלער היטלער.

דער אויסערן-מיניסטער האָט זיך גלייך טעלעפאָניש פערשטענדיגט מיטן מאַצעדאָנישען גענעראל-גובערנאַטאָר, וועלכע האָט איינגעלאַדען אַלע רעדאַקטאָרען פון די יודישע צייטונגען און זיי געבעטען אויסצומיידען בעליידיגענדע אויסדרוקען אויפן אדרעס פון דער דייטשער רעגירונג.

די פאָרשטעהער פון דער יודישער פרעסע האָבען ערקלערט, דאָס זיי קענען נישט פערבעהאַלטען פאַרן לעזער דעם טראַגישען פאַקט, אז אין דייטשלאנד וויל מען פערניכטען 600,000 אונשולדיגע יודען. די יודישע פרעסע וועט זיך אָבער בעמיהען, ווי ווייט מעגליך, נישט צו פערשאַפען קיין שוועריגקייטען דער גריכישער רעגירונג.

שענדליכע פערלוימדונגס-אקציע

געגען יודישע דאקטוירים אין דייטשלאנד

בערלין. (יטא) אין „ערצטעבלאט דער פראָווינץ בראַנדענבורג, גרענצמאַרק און פאָמערן“ און שפּעטער אין „גראָס-בערלינער ערצטעבלאַט“ איז ערשינען אַנ'אויפרוף פון קאָמיסאַר פון דאָקטוירים-פערבאַנד (יופין ק.ק. „נידער מיט יודישע דאָקטוירים!“

דער אויפרוף איז פול מיט רכילות נישט נאָר אויף יודישע דאָקטוירים, נאָר אויף יודען בכלל. אין אויפרוף ווערט געפאָדערט איינגאַנצען צו בעזייטיגען יודען פון מעדיצינישען בערוף. די יודען ווערען פאָרגעשטעלט אַלס פערקערפּערונג פון ליגען און שווינדעל“.

ציטירענדיג דעם אויפרוף שרייבט „פראַנקפורטער צייטונג“, אז די צענטראל מאַכט וועט האָפענטליך, זיך נישט סאָלידאַריזירען מיט אזעלכע ווילדע בעהויפּטונגען, שוין אָבגעזעהען דערפון, אַז הונדערטער טויזענדער מענשען פערדאַנקען זייער לעבען דער בעהאַנדלונג פון די יודישע דאָקטוירים.

די אלדייטשע פאָרשטעהערשאַפט פון די קהלות-פערבאַנדען האָט זיך געווענדעט צום רייכס-קאָמיסאַר פון די דאָקטוירים פערבאַנדען מיט א פּראָטעסט געגען די אויבענדערמאָנטע רכילות, וואָס געהען איבער יעדע מאָס. אין דעם בריף ווערט אָנגעוויזען, אז אזעלכע קאַמפס-מעטאָדען זענען נישט פעראייגבאַר מיט'ן וועזען פון דאָקטוירים-בערוף.

היינט דיסקוסיע איבער דער יודישער פעטיציע

איבערגעריסען די אונטערהאנדלונגען מיט דער דייטשער דעלעגאציע

גענף, 29 (יט"א טעלעגראַפיש). ווי יט"א דערוויסט זיך, האָט דער אירלענדער „לערעי“, דער רעפערענט פון דער יודישער פעטיציע, איבערגעריסען די אונטערהאַנדלונגען מיט דער דייטשער דעלעגאַציע, צוליב דעם, וואָס די דייטשען זענען נישט מסכים מיט'ן בעריכט אין וועלכען ס'ווערט געפאָדערט פון דער דייטשער רעגירונג צו צושטעלען אַ בעריכט צו דער סעפּטעמבער-סעסיע, אַז די דייטשע רעגירונג האָט צוריקגעשטעלט די יודען אין זייערע בירגערליכע רעכט און ווי אַזוי די רעגירונג האָט דאָס אַדורכגעפיהרט.

די עפענטליכע דיסקוסיע איבער דער פעטיציע איז אָפּגעלעגט געוואָרען אויף מאָרגען (היינט). היינט וועט ענטגילטיג פאָרקומען די עפענטליכע דיסקוסיע. די פאָראינטערעסירונג צו דער דיסקוסיע וואַקסט פון שעה צו שעה.

די גרוזאמע ליידען פון די יודישע אינטערנירטע

אין די קאנצענטראציע-לאגערן ארניענבורג און האהנשטיין

פראג, (י.ט.א.) אין קומענדען נומער פון דער נייער „וועלט-ביהנע“ וועט ערשיינען א בעריכט וועגען דער לאגע אין די קאָנצענטראַציע-לאגערן אראניענבורג און האהנשטיין, וואָס איז איבערגעגעבען געוואָרן דורך א דייטשען ארבייטער, מיטגליד פון רייכסבאַנער, וועלכער איז געווען אינטערנירט און האָט בעוויזען צו ענטלויפען קיין טשעכאָסלאָוואַקיי.

דער ארבייטער, אויף וועלכען מען זעהט נאָך איצט אָן די שווערע סימנים פון די גרויזאַמע פייניגונגען, דערצעהלט פאָלגענדעס וועגען לעבען אין די דייטשע קאָנצענטראַציע - לאַגערן: דער קאָנצענטראַציע- לאַגער אין אראניענבורג (צפון בערלין) איז איינגעאָרדנעט אין א געוו. פאַבריק בנין. טאָג טעגליך ווערען די אינטערנירטע אין משך פון דריי שעה מושטרירט. דאָס עסען איז קלאָגעדיג און קארג. אין געגענזאַץ צו אנדערע לאַגערן ווערט אין אראניענבורג אין אַלגעמיין נישט געשלאָגען. אויסגעשפּראָכען שלעכט איז אָבער די לאגע פון די יודישע אינטערנירטע. אויף מיינע אויגען, דערצעהלט דער ארבייטער, האָט א שטורמיסט שוידעליך צושלאָגען א יונגען יוד, ווייל מען האָט געוואָלט אויפצווינגען איהם ערקלערונגען, וואָס זענען געווען נויטיג די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען.

מיט דער הילף פון גומענע שטעקענס און אייזערנע ריטער איז דאָס זיי ענדליך געלונגען. אויף צומאָרגענס האָט דער יודישער יונגערמאַן, אַ שרעקליך צו'מוטשעטער, זיך געמאָלדען צום לייטער פון קאָנצענטראַציאָנס-לאַגער און אָפּגערופען די יבעכטיגע אויפגעצוואונגענע ערקלערונגען. דאַן האָט מען דעם יודען ווידער גרויזאַם צושלאָגען ביז ער האָט זיך נישט געקאָנט ריהרען פון אָרט. מען האָט איהם איבערגעפיהרט אין שפּיטאָל.

אויף דעם זעלבען אופן איז אויך בעהאַנדעלט געוואָרען אין אָראַניענבורג אַ צווייטער יוד, וועלכער איז נאָך די פייניגונגען, אַ שווער-פערוואונדעטער געבראַכט געוואָרען אין שפּיטאָל. וועגען דעם אַלעם דערוואוסט זיך בכלל נישט די ברייטע עפענטליכקייט, ווייל די געפייניגטע און געשלאָגענע מוזען אונטערשרייבען אַנ'ערקלערונג, דאָס מען האָט זיי קיין שלעכטס נישט געטון און די וואונדען שטאַמען נישט פון שלאָגען. דאָס זעלבע בעשטעטיגען אויך בדרך כלל די דאָקטוירים. וועלכע זענען אויטשליסליך בּאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען.

דער דערצעהלער אַליין איז געבראַכט געוואָרען אין הויז פון נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטישען בעטריבס-ראַט, וואו מען האָט איהם מערדעריליך צושלאָגען און געצוואונגען צוריקציהען ערקלערונגען, וועלכע ער האָט זיינער צייט אָפּגעגעבען אין אַ פּראָצעס געגען אַ נאַציאָנאַל-סאָציאַליסט.

אַנ'אַנדער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער ארבייטער וועלכער איז געווען אין משך פון 7 וואָכען אינטערנירט אין קאָנצענטראַציאָנס-לאַגער האָהנשטיין און איז אויך ענטלאָפען קיין אויסלאַנד, דערצעהלט, אַז דער גורל פון די יודען אין קאָנצענטראַציאָנס-לאַגער איז פיל ערגער פון דעם גורל פון סאָציאַל-דעמאָקראַטען און די צענטרום-אָנהענגער. צוגלייך מיט קאָמוניסטען ווערען זיי שרעקליך געשלאָגען און געהאַלטען אין איזאָלאַציאָנס-קאַמערן. אַלע אינטערנירטע מוזען זיך מושטרירען שעה'ן-לאַנג און דערביי שרייען „הייל היטלער“ און מיטזינגען דאָס האָרסט וועסעל-ליד.

די צוויי גרעסטע צוציהונגס-כוחות

זענען א פריש יוגענדליך געזיכט און שלאנקע פיגור

וואָס ציהט אממייסטען צו? אונפערגלייכליך איז דער רייץ פון א אויסדרוקספול געזיכט, אונטערגעשטראָכען נאָך מעהרסטענס מיט דער פראַכט פון דער יוגענד און געזונדהייט.

דאָס טעגליכע בענוצען די זייף Palmolive וועט אייך העלפען דאָס אונשעצבאַרע גוטע ערוואָרבען און דערהאַלטען. אויסצואַרבייטען די זייף דינען די בעריהמטע פרוכט-אייל, פאַלמעס און קאָקאָס-ניס.

די געדיכטע פיאַנע פון דער זייף Palmolive רייניגט מילד די פאָרעס פון דער הויט און גיט איהר צו א רייצענדע פרישקייט און דעליקאַטקייט פון דער יוגענד.

בענוצט, מאַדאַם, די זייף Palmolive נישט נאָר צום געזיכט, נאָר אויך צום גאַנצען קערפּער. איהר וועט זיין איבעראַשט מיט דעם רעזולטאַט, וואָס וועט זיך אַרויסווייזען נאָך א קורצער בענוצונג.

עס ענטהאַלט נישט קיין פעטס פון הות.

נייער פאהר-פלאן

אריין אין קראפט פון 15-טען מאי אן

פון לאדזשער פאבריקס-באהן גייט אפ:

1.00	קיין קאַלושעק (אויף טשענסטאָכאָוו, קראַקאָ, וואַרשאַ),
5.20	קיין קאַלושעק (מיט פערבינדונג וואַרשאַ).
7.15	קיין קאַלושעק (מיט פערבינדונג אויף קאַטאָוויץ, קראַקאָ, סקאַזשיסקאַ).
8.05	קיין ווידזעוו
8.35	קיין קאַלושעק (זונטאג און יום-טוב פון 21-טען מאַי ביזן 10-טען וושעשיען).
9.35	קיין קאַלושעק (זונטאַג און יום-טוב פון 21-טען מאַי ביזן 10-טען וושעשיען).
10.25	קיין קאַלושעק (פערבינדונג מיט'ן שנעלצוג אויף וואַרשאַ און קראַקאָ
13.00	קיין קאַלושעק
14.20	קיין קאַלושעק (מיט פערבינדונג - וואַרשאַ)
14.50	קיין סקאַזשיסקאָ (דירעקט אויסמיידענדיג קאַלושעק),
15.30	קיין קאַלושעק (אַרבייטס-צוג)
16.30	קיין קאַלושעק (מיט פערבינדונג אויף טשענסטאָכאָוו)
17.40	קיין קאַלושעק (מיט פערב. אויף קאַטאָוויץ)
18.40	קיין קאַלושעק (מיט פערבינדונג אויף וואַרשאַ און קראַקאָ)
19.30	קיין וואַרשאַ (דירעקט דורך קאַלושעק)
19.55	קיין קאַלושעק (אַרבייטס-צוג קורסירט נאָר אין זער וואָכען)
20.55	קיין קאַלושעק
21.40	קיין קאַלושעק (מיט פערבינדונג אויף וואַרשאַ און סקאַזשיסקאַ)
22.50	קיין קאַלושעק (מיט פערבינדונג אויף קראַקאָ און קאַטאָוויץ)

פון קאַלישער באַהן געהט אפ:

0.15	קיין ווידזעוו
2.03	קיין אָסטראָוו (דורך קאַליש)
4.36	קיין וואַרשאַ
6.05	קיין גלאָוונאָ (יום-טובים פון 22-טען מאַי ביז'ן 11-טען וושעשיען ד. י.).
7.28	קיין וואַרשאַ
8.03	קיין קאַלושעק
8.30	קיין זדונסקאַ-וואָלאַ (מיט פערבינדונג אויף קאַרשניץ)
9.00	קיין קוטנאָ (מיט פערב. אויף דאַנציג
9.33	קיין אָסטראָוו און פוזען
10.00	קיין גלאָוונא (זונטאַג און יום-ט'ב פון 21-טען מאַי ביז'ן 10 וושעשיען ד.י.)
12.42	קיין פּוזען און אָסטראָוו דורך קאַליש
12.57	קיין טהאָרן און טשעכאָטשינעק
13.12	קיין וואַרשאַ
14.10	קיין זדונסקאַ וואָלאַ
14.15	קיין קוטנאָ (פאַר יום-טובים פון 3-טען טשערוויעץ ביז'ן 2-טען וושעשיען ד.י.)
16.07	קיין אָסטראָוו
16.18	קיין וואַרשאַ
16.33	קיין קוטנא (מיט פערבינדונג אויף פּוזען, טהאָרן און גדיניאַ)
18.00	קיין גלאָוונא (קורסירען פרייטאַג, שבת, זונטאַג, יום-טוב און פאַר יום-טובים)
18.10	קיין טשענסטאָכאָוו (דורך זדונסקאַ-וואָלאַ פון 9-טען טשערוויעץ ביז'ן 10 וושעש. ד.י.)
19.35	קיין אָסטראָוו
19.56	קיין וואַרשאַ
20.08	קיין לעמבערג (דירעקט דורך ווידזעוו)
20.55	קיין זדונסקאַ וואָלאַ (קורסירט פון 20-טען מאַי ביז'ן 30-טען וושעשיען ד.י.)
21.25	קיין טהאָרן און טשעכאָטשינעק.
22.08	קיין פּוזען דורך קאַליש
23.20	קיין לאָוויטש
23.30	קיין זדונסקאַ וואָלאַ

אדער איבעריג — אדער שעדליך

וואס איז אויסער איטאליען מיט'ן „פאקט פון די פיר"?

דער שעפער פון דער פאן־איראפע־אידעע, דער וויענער גראף קודענהאווע־קאלערגי, איז א הייסער פערעהרער פון פאשיזם און פון מוסאליני. דאס האט נישט געשטערט די היטלעראווצעס זיי זאלען זיינע ביכער פערברענען אינאיינעם מיט די ביכער פון אלע אנדערע יודען, אינטערנאציאנאליסטען, פאציפיסטען און מארקסיסטען. קודענהאווע האלט, אז דער פאשיזם איז עס די אידעע וועלכע וועט גובר זיין און וועט בעהערשען גאנץ אייראפע. ס'איז אינטערעסאנט ווי אזוי ס'קוקט גראף קודענהאווע אויפן „פאקט פון די פיר מלוכות", וואס איינער פון די איניציאטארען זיינע איז האך מוסאליני. קודענהאווע האט וועגען דעם פאקט פערעפענטליכט אן ארטיקעל אין וועלכע ער פיהרט אויס:

איטאליען, בויטיגט זיך, לויט דער מיינונג פון שעפער פון פאן־אייראפע, אין שלום. די שאנסען פון א זיגערישער מלחמה געגען יוגאסלאוויען און פראנקרייך, אפילו זייענדיג פערבונדען מיט אונגארן און בולגאריען, זענען קנאפע. צווייטענס, קאן א קריג זיין דער אנהויב פון סוף פון פאשיזם, ווייל דער יסוד פון קריג איז מאביליזאציע, און — וואס איז דערמיט פערבונדען — די בעוואפענונג פון דער גאנצער בעפעלקערונג פון לאנד. אויף אזא מאביליזאציע קאן זיך ערלויבען בלויז א דעמאקראטיש לאנד, אבער נישט דער פאשיזם, וועלכער שטיצט זיך אויף די באגנעטען פון זיין מיליץ. מוסאליני וויל נישט זיין גרויסע ארבייט, וועלכע געפינט זיך נאך אין סטאדיע פון שאפען, אויסשטעלען אויף אזא גרויסע און געפעהרליכע ריזיקע און דערפאר וויל ער זיינע אימפעריאליסטישע חלומות רעאליזירען אויף א פרידליכען אופן.

אלס מיטעל דערצו דארף דינען דער „פאקט פון די פיר מלוכות". אויפ'ן ערשטען בליק זעהט אויס דער דאזיגער פאקט צו זיין זעהר אומשולדיג. ווייל פיר אייראפעאישע מלוכות זענען זיך מתחייב איינצוהאלטען דעם שלום און די ראהמען פון קעלאג פאקט) וועלכער ערקלערט דעם קריג אויסערן געזעץ) דער פאקט פון די פיר דארף געשלאסען ווערען אויף צעהן יאהר און זיין רעגיסטרירט אין סעקרעטאריאט פון פעלקער־בונד. אבער זיין הויפט־ציל איז אריינצוברענגען קארעקטיווען אין די פרידענס־טראקטאטען דורך לאזען אין גאנג דעם ארטיקעל 19 פון פעלקער־בונד־סטאטוט, וועלכער זעהט פאראויס די רעוויזיע פון ווערסאלער טראקטאט אויף א פרידליכען אופן. אין גרונד גענומען איז דער פאקט פון די פיר מלוכות געווענדעט דער עיקר געגען פראנקרייך, וועלכע פערנעהמט ביז איצט אין אייראפע א דאמינירענדיגע שטעלונג. דער פלאן פון מוסאליני'ן בעשטייט אלזא אין אפטיילען פראנקרייך פון איהרע פערבינדעטע אין מזרח־אייראפע, דהיינו, פון פוילען און דער קליינער אנטאנט און אריינציהען ענגלאנד אין קרייז פון די אייראפעאישע קאנטינענטאלע ענינים. איטאליען און דייטשלאנד וועלען שטענדיג גיין צוזאמען געגען פראנקרייך, און ענגלאנד וועט איבערנעהמען די ראלע פון א פערמיטלער פון וואס עס קאן נאר געווינען איטאליען און פערשפילען פראנקרייך. עס איז אבער א ספק, צי פראנקרייך וועט זיך פרייוויליג לאזען בינדען די הענד. צום וואהרשיינליכסטען וועט פראנקרייך פערלאנגען, אז צום פאקט פון די פיר זאלען צוגעצויגען ווערען פוילען און די מלוכות פון דער קליינער אנטאנט (רומעניע, טשעכיען, און יוגאסלאוויען) און וועט שטרעבען דערצו, אז דער פאקט פון די פיר זאל פערוואנדעלט ווערען אין א פאקט פון פינף אדער אפילו פון מעהר מלוכות. אויב דאס וועט געלינגען, דאן וועט אגגראוואטעוועט ווערען די אידעע פון אייראפעאישען גלייכגעוויכט און דער שלום וועט געזיכערט ווערען לכל הפחות אויף א צעהן יאהר.

אין די אויספיהרונגען פון קודענהאווע קאלערגי איז פערהאן א געוויסע מאס ריכטיגקייט. אבער אין גרונד גענומען איז דער פאקט פון די פיר אדער פון די פינף בלויז אן אפשוואכונג פון דער אידעע פון פעלקער־בונד, און דער פאקט וועט נאר אונטערגראבען די אויטאריטעט פון פעלקער־בונד. געגען פאקט דארפען זיין נישט בלויז פוילען און די לענדער פון דער קליינער אנטאנט, נאר אויך, די אנדערע מלוכות, בעזונדערס די באלטישע, וועלכע שטייען צווישען האמער פון באלשעוויזם און קאוואדלע פון דייטשען פאשיזם. אויף צו בערוהיגען אייראפע וועט דער פאקט פון די פיר נישט ברענגען קיין שום נוצען. וועגען דעם פאקט קאן מען זאגען די ווערטער, וועלכע עס האט געזאגט וועגען קאראן (די לעהרע פון מאהאמעדען) דער קאליף אמאר, ווען ער האט געהייסען אונטערצינדען די בעריהמטע ביבליאטעק אין אלעקסאנדריען. אויב די ביכער ענטהאלטען דאסזעלבע, וואס דער קאראן, דאן זענען זיי איבעריג, אויב זיי ענטהאלטען עפעס אנדערש, דאן זענען זיי שעדליך. אויב דער פאקט ענטהאלט דאסזעלבע, וואס דער סטאטוט פון פעלקערבונד, דאן איז ער איבעריג, אויב ער ענטהאלט עפעס אנדערש — איז ער שעדליך.

דער פאקט איז זיכער שעדליך, ווייל צווישען פערטרעטער פון די מלוכות, וואס דארפען ענטשיידען דעם גורל פון אייראפע, דארפען זיך געפינען פארשטעהער פון נאצי־רעזשים, דעם בארבארישסטען אין דער וועלט־געשיכטע.

חיים סאלאמאן דער ערשטער יודיש - פוילישער עמיגראנט

אין די פעראייניגטע שטאטען, קומט אריין אין דעם אמעריקאנער פאנטעאן פון די אונשטערבליכע

די פעדעראציע פון פוילישע יודען אין אמעריקא און איהר ארבייט לטובת דעם ענין

וואס עס דערציילט ה' אלפרעד ב. ראזענשטיין

אלפרעד ב. ראזענשטיין, דער גאסט ביי אונז אין לאדז, האט אין א געשפרעך מיט אונזער מיטארבייטער וועגען דעם זעהר אקטועלען ענין וועגען שטעלען דעם מאנומענט חיים סאלאמאן, וועמענס רוהמפולער נאמען פערנעהמט אזא אנגעזעהען ארט אין דער געשיכטע פון די אמעריקאנער העלדען און קעמפפער פאר דער בעפרייאונג פון אמעריקא, וואס איז נאך עד היום איינע פון די אינטערעסאנטסטע פראגען פון אמעריקאנער יודענטום בכלל און פון פוילישן יודענטום בפרט האט אונז צווישען אנדערן געגעבען פאלגענדע אינפארמאציעס:

שוין אין יאהר 1924 האט די פעדעראציע פון פוילישע יודען אין אמעריקא מיט דעם פרעזידענט בענדזשאמין ווינטער אנגעהויבען א בעוועגונג, אז די יודען אין אמעריקא זאלען שטעלען א מאנומענט פאר חיים סאלאמאן אין ניו־יארק. דער אנהויב איז געקרוינט געווארען מיט ערפאלג, די פעדעראציע האט זיך געשטעלט אין פערבינדונג מיט די גרעסטע פערזענליכקייטען אין לאנד, וועלכע האבען פערשפראכען זייער מיטהילף אין דער דאזיגער בעוועגונג.

ס'איז געגרינדעט געווארען א חיים־סאלאמאן־קאמיטעט, צו וועלכען איך האב אויך דעם כבוד צו געהערען. אין דער 140 יאהריגער יאהרצייט פון חיים סאלאמאן האט זיך אנגעהויבען א קאמפיין צו זאמלען 100.000 דאלאר פאר דעם מאנומענט. דער פארק־קאמיסיאנער האט בעשטימט א פלאץ אויף מעדיסאן סקוועער, א צענטער גאס אין ניו־יארק, וואו דעם מאנומענט צו שטעלען.

ווען ס'האט א געוויסער פעראינטערעסירטער צד גענומען שטערען אין דער ארבייט האט דער חיים סאלאמאן קאמיטעט צוזאמען מיט דער יודישער היסטארישער געזעלשאפט אין אמעריקא גענומען פיהרען א קאמף פאר רעאליזירען דעם פלאן און שטעלען דעם מאנומענט, — דער חיים סאלאמאן מאנומענט קאמיטעט האט אנגעשטעלט היסטאריקער, וועלכע זאלען זאמלען אלע נויטיגע מאטעריאלען בנוגע חיים סאלאמאנס טעטיגקייט און איצט איז דער ענין שוין כמעט ערלעדיגט. ס'איז נאר א פראגע וועגען שטעלען דעם מאנומענט נישט אויף מעדיסאן סקוועער נאר אויף אן אנדערן פלאץ אויף דער 168 טרי.

אויף דעם 25־יאהריגען יובילעאום פון דער פעדעראציע, וואס פאלט אויס אין מיטען יוני און די קאנווענשאן וועט דאס געמאכט ווערען בעזונדערס אימפאזאנט און גראנדיעז אין דעם אסטאר־האטעל, וועט אויך די פראגע וועגען חיים סאלאמאנ'ס מאנומענט אויך זיין אויף דעם סדר־היום און מ'קאן מיט רעכט ערווארטען, אז די פראגע, וועלכע איז אויפגעהויבען געווארען מיט הונדערט יאהר צוריק אין יאהר 1850 וועט א דאנק דער ענערגישער און מיהפולער ארבייט פון דער פעדעראציע פון פוילישע יודען אין אמעריקא מיט בענדזשאמין ווינטער בראש און מיט דער טיכטיגער און געוויסענהאפטער מיטארבייטערשאפט פון דעם עקזעקוטיוו־דירעקטאר ז. טינעל און מיט דער הסכמה פון דער קאנווענשאן רעאליזירט ווערען דאס שטעלען דעם מאנומענט דעם ערשטען יודישען פוילישען עמיגראנט אין די פעראייניגטע שטאטען חיים סאלאמאן.

א.

Dr. R.
Zalcwasser
CHIRURG — כירורג
ציגעל־גאס 19, טעל. 125-17
נעהמט אן פון 1—2 בייטאג און פון 4—7 נאכמ.

צאהן־ארצט
ROZIN-REICHOWA
האט זיך איבערגעצויגען
אויף 38 זגערזשער 38
(געגענאיבער זגערזשער 15)
נעהמט אן פון 10—2 מיטאג און פון 4—7 נאכמ.
צו לעטשניצע־פרייזען.

Dr. med. H.LUBICZ
ספעצ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס־קראנקה.
צעגעלניאנא 7, טעל. 141-32.
נעהמט אן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאכמ. או
פון 5—8 אווענד, זונטאג פון 9—11 בייטאג.

Dr. Z. RAKOWSKI
ספעציאליסט פאר
אוירען, נאז, האלז און לונגען־קראנקהייטען
11 ליסטאפאד 9 (קאנסטאנטינער)
טעל. 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17
פון 11—1 און פון 2—3 נאכמ

ס'איז לייכטער צו האסען דעם יודען

איידער זיך אליין צו זאגען דעם אמת

אין לעצטען ארטיקעל פון זיין סעריע „דייטשלאנד רוקט צוריק דעם זייגער" פרובט דער בעריהמטער אמעריקאנער פובליציסט עדגאר מאורער צו ענטפערען אויף דער פראגע, פארוואס די דייטשען זענען אזוי מורא'דיג פערפיהרט געווארען דורך דער דעמאגאגיע פון די נאציאנאל־סאציאליסטען. מאורער שרייבט צ. א.:

די פערשידענע אפלען, וואס זענען פערעפענטליכט געווארען אין דייטשלאנד, אז מען זאל בויקאטירען יודישע קראמען, יודישע דאקטוירים און יודישע אדוואקאטען, בעווייזען קלאר, אז די דאזיגע יודישע פראפאגאנדע איז אנגעפיהרט געווארען נישט גלאט אזוי לשם מצוה, נאר ווייל געוויסע שיכטען זענען פינאנציעל געווען פעראינטערעסירט דערין. עס איז שווער זיך פארצושטעלען, אז די פיהרער און אנפיהרער פון דער פראפאגאנדע גלויבען כאטש א צעהנטעל אין דעם וואס זיי זאגען.

אין אנהייב האבען די מאסען אפילו נישט געקענט ארונטערשלינגען דאס, וואס מען האט דעם „יוד־קרעמער", וועמען זיי האבען געקענט זייער גאנץ לעבען, געוואלט מאכען פאר א מענש, וואס טרינקט קריסטליך בלוט. אבער מיט דער צייט ווען די ארעמקייט און ארבייטסלאזיגקייט האט געהאלטען אין איין וואקסען, האט דאס, וואס מען האט פריהער אנגענומען ווי א קאמף, אנגעהויבען צו ווירקען ווי אן אמת.

וואס האבען די יודען געקענט טאן? דאס וואס עס האט איצטער פאסירט האט שוין פאסירט א סך מאל פאר דעם. יעדען ליגען און יעדען בלבול, וואס מען האט אויסגעטראכט אויף זיי איצטער, האט מען אויסגעטראכט א סך פריהער אין לויף פון איבער צוויי טויזענד יאהר, די האבען געוואוסט איינס, אז זיי אליין זענען זיכער נישט שולדיג דערין. אנטיסעמיטיזם איז אן ארישע פראבלעם, נישט קיין יודישע פראבלעם.

ווען מען האט די יודען אין דייטשלאנד פארגעווארפען, אז זיי האבען יודיש־נאציאנאלע געפיהלען, זענען זיי געווארען דייטשע פאטריאטען און אין 1914 האבען זיי געשריען הורא צוזאמען מיט אלע אנדערע דייטשען.

און אז מען האט די יודען בעשולדיגט, אז זיי האלטען זיך געזעלשאפטליך בעזונדער, האבען זיי בעזוכט זיך צו אסימילירען. און דא האט מען זיי דערקלערט, אז דייטשען ווילען זיך נישט מישען מיט מענשען פון נידריגערן בלוט. מען האט זיי פארגעווארפען זייער רעליגיע, אבער די מעהרסטע דייטשע יודען האבען שוין געהאט פערלוירען זייער רעליגיע. א העלפט פון זיי זענען געשיכטליך און פון געוואוינהייט געווען מעהר דייטש ווי דער דורכשניט פון דער בעפעלקערונג צו מזרח פון טייך עלבע. און נאכמעהר: זיי האבען בייגעטראגען א סך מעהר צו דייטשלאנד קולטורעל.

וואס נאך האבען די יודען געקענט טאן?

פאקטיש האבען די יודען אין דייטשלאנד געהאלטען לאנגזאם אין פערשווינדען. די צאהל פון געבורטען איז ביי יודען געווען קלענער ווי ביי דער איבעריגער בעפעלקערונג. זיי האבען זיך געהאלטען אין איין אסימילירען. אין 1928 איז אויף יעדע הונדערט חתונות צווישען צוויי פולבלוטיגע יודען פארגעקומען פופציק חתונות צווישען א יודען און אן אב'ארי'ער. דער עקספערט ע. קאן האט אויסגערעכענט, אז אויב עס זאל ווייטער אזוי אנגיין, וואלט די צאל יודען אין דייטשלאנד ארום 1970 רעדוצירט געווארען פון 564 טויזענד אויף 264 טויזענד. נאך מעהר: ווערנער זאמבארט איז געווען דער ערשטער צו בעמערקען, אז וואס מעהר עקאנאמישע אקטיוויטעטען ווערען קאלעקטיוו, דאס הייסט, וואס מעהר עס ווערען געשאפען טרעסטען און מאנאפאלען, אלץ ווינציגער קאן דער יוד אנהאלטען זיין פאזיציע אין די פאדערשטע רייהען.

אבער די אלע פאקטען האבען גאר קיין איינדרוק נישט געהאט אויף דעם אומוויסענדיגען, דעם פאנאטיקער און דעם אומעהרליכען. דער ציל פון זייער בארבארישער קאמפאניע איז געווען, אז די יודען זאלען אויסגעראט ווערען, אויף שטענדיג אונטערדריקט ווערען, אדער זייער לעבען זאל געמאכט ווערען אזוי שווער, אז זיי זאלען אליין אנטלויפען פון דייטשלאנד. פראפעסאר ס. קאסארגע האט אפען דערקלערט אין דעם בוך „איז דער יוד שולדיג?", אז „די צייט איז נישט ווייט ווען אהאסוער, דער איביגער יוד, וועט זיך ווידער ארויסלאזען אויף זיינע וואנדערונגען, אין דערנידערונג און ארעמקייט". עס וואלט אבער נישט געשאדט פאר די דאזיגע יודען־פערפאלגער צו געדענקען, אז דער יוד וועט מעגליך קאנען בעסער אויסקומען אן דעם דייטש, ווי די דייטשען אן די יודען.

די וואס ווייסען וואס עס טוט זיך אין דייטשלאנד וואלטען קאנען אויסרעכענען ווי גרויס עס וואלט געווען די לאגע אן דער דייטשער מוזיק, קונסט, וויסענשאפט, געשעפט, בענק, געזעלשאפט און אלגעמיינער ציוויליזאציע, ווען די יודען זאלען ווירקליך געצוואונגען זיין אויסצוואנדערען ווי קובע האט דאס געזאגט. און ווען דער זעלביגער קובע האט געשריבען, אז „א פאלק וואס פערמאגט א קאנט וועט נישט דערלאזען, אז מען זאל איהם אויך צושרייבען אן אינשטיין", האט די מענשליכע חכמה א שפעטישע געטאן, אז א פאלק וואס נאגט זיך אפ פון אן אינשטיין איז נישט ווערט, אז עס זאל האבען א קאנט.

אטאקירענדיג די יודען האבען א גרויסע צאל דייטשען פאקטיש דערלאזט זיך פערפיהרען פון דער זינלאזער זעלבסטצעשטערונג, מיט וועלכער דאס דאזיגע פאלק צייכענט זיך שטענדיג אויס. אין זיין געטליכער קאמעדיע שילדערט דאנטע יענע וואס זענען געווארען „ווילד געגען זיך אליין". אין גיהנום האט דאנטע די דאזיגע זעלבסט־צעשטערער געפונען ווי זיי האבען חרטה אויף דעם, וואס זיי זענען בעגאנגען זעלבסטמארד. זייער חרטה האבען זיי אבער אויסגעדריקט דורך דעם, וואס זיי האבען צעקאליעטשעט ביימער און פלאנצען. די זעלבסט־צעשטערענדיגע דייטשען זענען, ווי עס ווייזט אויס, אויך אויפ'ן וועג צו אזא אומגליקליכער צוקונפט. ווארעם די יודען האבען שוין לאנג געלערנט, אז סוף־כל־כוף איז גאט נישט אויפ'ן צד פון די שטארקסטע מחנות.

פארוואס זענען די ערליכע דייטשען אזוי פערפיהרט געווארען? דערפאר ווייל מען האט זיי געלערנט, זיי זאל פערגעטערען מאכט, ווייל זיי זענען גרויס געווארען דורך מלחמות, ווייל זיי זענען ארגאניזירט געווארען פאר מלחמות, און ווייל זיי האבען פערלוירען די גרעסטע פון אלע מלחמות.

און אויך דערפאר ווייל פון אלע גרויסע פעלקער זענען זיי נאך צום ווייניקסטען געבראכט געווארען צו פארים, הארמאניע און זעלבסטזיכערקייט דאס וואס זיי פיהלען זייער מינדערווערטיגקייט דאס טרייבט זיי כסדר צו פערגרעסערען זייער ווערט, כדי זיי זאלען קענען בעפעסטיגען די האפענונג, וואס זיי האבען אין זייער נאציאנאלער מיסיע.

ווייל זיי האבען פערלוירען די מלחמה, ווייל זיי זענען ארעם און מיד און צעטומעלט, ווייל מען האט אין זיי אריינגעהאמערט, אז מען איז בעגאנגען געגען זיי אן עוולה אלס א נאציע און מען האט זיי דערניעדריקט אלס א נאציע, האט זיך געמוזט דערוועקען ביי זיי א פראגע — ווי אזוי עס האט געקענט קומען צו אזא דאך? קיין פאלק האט נישט ליב מודה צו זיין אין זיינע חסרונות. אויף וועמען־זשע דען האט מען געקענט ארויפווארפען די שולד, אויב נישט אויף דעם יודען, וואס וואוינט צווישען זיי, אויף יענעם פערהאסטען פרעמדען קערפער, וואס געפינט זיך אין מיטען דעם חסרונות רייכעם דייטשען ארגאניזם?

אין קורצען, דער ליידענדיגער דייטש האט גיכער אויסגעקליבען צו האסען דעם יודען, איידער צו זעהן זיך אליין ווי ער איז אין דער אמת'ן.

נישט אונטערגאַנג נאָר אויפבלי

פון ד"ר י. טהאָן.

מען האָט מיר אויפמערקזאַם געמאַכט אויף אַ סעריע אַרטיקלען וועלכע דער הויפּט־פּובליציסט און צוגלייך דער נישט געקרוינטער פּאָליטישער פיהרער פון דער ענדעציע האָט פערעפענטליכט אונטער דעם אַלגעמיינעם נאָמען „די יודען אין צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט". די סעריע איז געווידמעט נישט אַזוי ווייט דער אַקטועלער יודען־פראַגע ווי די פאָראויסזאָגען וועגען דער ווייטערדיגער עקזיסטענץ, עווענטועל נישט־עקזיסטענץ פון יודישען פאָלק אַלס גאַנצעס. די האָראָסקאָפּען, וועלכע ווערען אונז דאָרט געשטעלט זענען ממש שרעקליכע, פולקאָם האָפנונגסלאָזע. לויט די האָראָסקאָפּען בלייבט אונז מעהר גאָרנישט ווי זיך צו געזעגענען מיט דער וועלט און אַוועקגיין, ווייל אויף אָנצושרייבען עפּעס אַנ'אָנשטענדיגע צוואָה וועט אונז מעהר קיין צייט נישט סטייען. דער אורטייל איז אַרויסגעטראָגען, אָנגעשריבען. אונטערגעשריבען און אונטערגעחתמעט און קיין אַפּעלאַציע איז נישטאָ.

די הויך־געשעצטע ענדעציע וועט אונז זיכער זאָגען: אויב די העכסטע אינסטאַנץ האָט אַזוי געפּסקנט, דאַן איז דער פּראָצעס ערלעדיגט. די איינציגע האָפענונג איז בלויז דערין, וואָס די העכסטע גייסטיגע אינסטאַנץ האָט איהר גאַנץ לאַנג לעבען אייפעריג פערבראַכט דערמיט, וואָס זי האָט געהאַלטען אין איין טועה זיין זיך אין איהרע נביאות און אין איהרע אָריענטאַציעס. אפשר וועט אויך אַט די נביאות וועלכע זאָגט אונז אָן דעם טויט, זיך אַרויסווייזען פאַר נישט בעסער און נישט ערגער פאַר אַלע אַנדערע און וועט אויך נישט מקוים ווערען. געוועהנליך איז אָנגענומען אַז דער, וועלכער זאָגט אַ שלעכטע נבואה, גיט אַליין צו: הלוואי זאָל איך זיין אַ פאַלשער נביא. אין דעם פאַל מאַכט דער נביא אַליין נישט אַזאַ באַרמהערציגע בעוואָרעניש, מוזען מיר דאָס טון פאַר איהם. און מיר זאָגען טאַקע אָהן כעס און אָהן מורא: דו ביזט אַ פאַלשער נביא, און מיר לעבען זיך ווייטער און מיר שאַפען ווייטער.

און מיך אינטערעסירט גראָד אין אַט דער גאַנצער פינסטערער היסטאָריאָזאָפיע נישט איהר אינהאַלט, וועלכע איך האָב נישט דערקענט אינגאַנצען, ווייל פון דער גאַנצער סעריע האָב איך געלייענט בלויז עטליכע אַרטיקלען, נאָר דער קאָלאָסאַלער מהלך, וואָס ליגט צווישען דער אויסגעחכמה'טער נביאות און דער לעבעדיגער ווירקליכקייט. דאָרט בלאָנדזשען אַרום טויטע שאָטענס פון בין השמשות, פון אונטערגאַנג, דאָ זעהען מיר און מיר לעבען איבער אַ וואונדערבאַרען באַגינען, און אפשר טאַקע דעם פולען אויפגאַנג פון דער זון. דאָרט הייסט מען אונז איינפּאַקען די מאַנאַטקעס און אַוועקגיין און דאָ קאָכט די לעבעדיגע און פריידיגע אַרבייט און שאַפונג און די הכנה צו פולער אויפלעבונג פאַר אַ נייע לעבען, וואָס איז אויסגערעכענט אויף אַ לאַנגע רייה דורות.

פאַר דערוואַקסענע מענשען, וועלכע האַלטען נישט פון שרעקליכע מעשהלעך, וואָס זענען געבוירען געוואָרען אין שאַרבענס אָהן מאַרך, נאָר פון פולען און פון בליהענדיגען לעבענס־רעאַליזם, וויל איך זאָגען, אַז דאָס יודישע פאָלק האָט אין די לעצטע עטליכע צעהנדליג יאָהרען, לאָמיר זאָגען אין די לעצטע פופציג יאָהר, דורכגעמאַכט זיין פולען אויפגאַנג און געפינט זיך אין דער פולער אַרבייט איבער זיין אויפבוי. אויף אַלע געביטען פון לעבען.

אויב איך האָב נישט קיין טעות, האָבען די יודען דווקא אין אַט דער צייט דערגרייכט אַנ'אָנגעזעהענעם אָרט אין אַזעלכע צווייגען פון קולטור, וואו זיי האָבען פריהער נישט געהאַט קיין שום צוטריט. איך האָב אין זין אין דער ערשטער רייה דאָס גאַנצע ברייטע פעלד פון דער פּלאַסטישער קונסט. אין דער ערשטער העלפט פון ניינצעהנטען יאָהרהונדערט ווייס מען נאָך נישט וועגען קיין שום יודישען מאָלער אָדער סקולפּטאָר, איצט האָבען מיר אַ גאַנצע פלייאַדע אַזעלכע. איך האָב נישט בדעה צו אָפּערירען מיט נעמען, איך מיין אָבער, אַז יעדער לעזער וועט זיך דערמאָנען אַ רייה נעמען פון ערשטען ראַנג, אין דער וויסענשאַפט, בוכשטעבליך אין אַלע איהרע טיילען און לעהרעס, האָבען זיך יודען געשטעלט אין די ערשטע רייהען, און ווי לאַנג איז עס דען ווי זיי זענען געוואָרען אַהין צוגעלאָזט. אין איינציגע לענדער האַלט מען דאָך די יודען ביז'ן היינטיגען טאָג פונדערווייטענס פון דער וויסענשאַפט און זיכער שוין מאַכט מען זיי אין ערגעץ נישט קיין פערלייכטערונגען און מ'ערמוטיגט זיי נישט צום אַריינטריט.

וואָס בעדייט דאָס אַלעס? דאָס בעדייט אַז די איינגעבוירענע אייגענשאַפטען פון די יודען האָבען אין דער עמאַנציפּאַציע געפונען אַ גרויסען שטויס פאָראויס און זענען דערגאַנגען צו אַ בעדייטענדער אויפבליה. און ווען מען זעהט ענטוויקלונג און וואוקס איז דאָך דאָס נישט קיין צייכען פון נאָהענטען טויט. דאָס וואָס דאַרף אונטערגיין, דאָס ווערט פריהער געוועהנליך פערוויאַנעט.

דאָס, וואָס איך האָב דאָ דערמאָנט, קומט פאָר אויפ'ן ברייטען באָדען נישט, אַזוי צו זאָגען, אין דער אייגענער יודישער היים. אויפ'ן ברייטען פעלד טרעטען אַרויס און צייכענען זיך אויס יחידים. עס פערשטייט זיך, אַז דאָרט וואו אַזעלכע יחידים זענען פערהאַן אין אַזאַ גרויסער צאָהל און פּראָצענטועל אפילו אַ ריזיגער צאָהל, קאָן מען דרייסט רעדען וועגען קאָלעקטיווען כאַראַקטער פון דער דאָזיגער ערשיינונג. איך וויל אָבער אָנווייזען אויף מעשים, וועלכע טראָגען אַ בולט־נאַציאָנאַלען קאָלעקטיווען כאַראַקטער. עס גייט וועגען דעם, וואָס מיר האָבען געטון ביי זיך און פאַר זיך.

אַלזאָ אין דער אָנגעוואָרענער צייט האָבען די יודען אויסגעבויט צוויי ליטעראַטורען פון אַ פולען קולטורעלען ווערט. צוויי ליטעראַטורען. דאָס איז אפשר צופיל און הערט ביי מאַנכע פון אונז די מורא, צי וועלען דערויף סטייען כוחות אָבער וועגען עלטער־שוואַכע זאָגט דאָס זיכער נישט קיין עדות. די העברעאישע ליטעראַטור איז אויסגעבויט געוואָרען אַזוי ברייט, אַז שוין היינט פאָדערט זי, אייראָפּע זאָל זיך מיט איהר בעקענען. און דערביי דאַרף מען נעהמען אין בעטראַכט אַז די העברעאישע שפּראַך איז אין משך פון יאָהרהונדערטער נישט געוואָרען בענוצט און איז געוואָרען צוליב דעם איינגעשרומפּען. אין משך פון עטליכע צעהנדליג יאָהר האָט די שפּראַך אויפגעלעבט פולשטענדיג און איז שוין ביים היינטיגען טאָג אַ פולווערטיגער אינסטרומענט פאַר העכסטער שאַפונג. און גלייכצייטיג איז די יודישע שפּראַך געוואָרען אַזוי בערייכערט, אַז אין איהר איז ענטשטאַנען אַ ליטעראַטור פון די העכסטע ווערטען. צי רעדען אַזעלכע ערשיינונגען פון רייכסטער גייסטיגער אַקטיוויטעט וועגען אונטערגאַנג, וועגען ירידה?

און איצט דאָס, וואָס איז פון נאַציאָנאַלען שטאַנדפּונקט דאָס שפּעררישסטע. בויט דאָך דאָס יודענטום פאַר זיך פּאַקטיש אַ אייגענע היים. צי וועט עמיצער לייקענען אַז שוין איצט זענען פעריגע פעסטע פונדאַמענטען, וואָס קיינער וועט זיי נישט בעוויזען איבערצוקעהרען. מיר בויען דאָס יודישע פּאַלעסטינע. זיכער, אַז עס איז שווער, אַלס מניעה שטייט נישט בלויז דער מאַנגעל אין מיטלען, וואָס דערמיט קומט אויס אונגעהויער צו קעמפען. ערגער איז מיט די שטערונגען וואָס מען לעגט אונז אומישנע אין וועג. שונאים האָבען מיר אָהן אַ שיעור און זיי מאַכען אונז שווער דאָס לעבען אומעטום. וואו מיר ווילען עס מיט אַזוי פיל מיה איינאָרדנען, העסטאַ גרעסער און פולער איז די לעבעדיגקייט, וועלכע בעזייטיגט די טראַגיגע שטערונגען און איז גובר אַט די מניעות. מיר האָבען איצט אין פּאַלעסטינע העכער 200.000 יודישע איינוואוינער, און מיר וואָלטען געקאָנט אין משך פון דער קירצסטער צייט די צאָהל פערדאָפּלען און פערדרייפאַכען ווען מיר וואָלטען נאָר געהאַט מיטלען דערצו, אָבער מיר האָבען פון ערגעץ נישט קיין הילף און פערלייכטערונג. און דאָך גייען מיר פאָראויס, און דאָס אַלץ בעדייט אַז דאָס יודענטום גייט אונטער? פאַרוואָס? דאָס איז דאָך פולער אויפבלי!

מען סטראַשעט אונז, ווי איך זעה, מיט דער „רוימישער" ציוויליזאַציע. וועלכע דערדריקט אונז כלומרשט. אָבער, ערלויבט, וואָס איז דאָס אַזוינס אַט די „רוימישע" ציוויליזאַציע? אויף וויפיל איך ווייס, איז איינער פון איהרע עלעמענטען, דער גריכישער, אונגעפעהר אין אונזער עלטער, אָבער מיר האָבען זיך מיט איהם אַנ'עצה געגעבען שוין מיט צוויי טויזענט יאָהר צוריק. און דער צווייטער עלעמענט, דאָס קריסטענטום, איז דאָך פלייש פון אונזער פלייש, בלוט פון אונזער בלוט. מיט וואָס קען אונז איבעראַשען די רוימישע ציוויליזאַציע? יאָ, מיר ווילען די געזונטע ציוויליזאַציע פון דער וועלט אַריינזאַפּען אין זיך און אָרגאַניש זי פערבינדען מיט אונזער אייגענער שאַפונג, דאָס טוען מיר שטענדיג. דערפאַר טרוקענען מיר קיינמאָל נישט אויס, מיר בלייבען נישט אויסער די גרעניצען פון דער מענשליכער קולטור.

ניין, ס'איז נישט קיין אונטערגאַנג, ס'איז אויפבלי. מיר פיהלען, ווי דאָס לעבען פולסירט אין אונז, ווי עס דרינגט דער שאַפונגס־גייסט, דער לעבענס־ווילען און די לעבענס־קראַפט.

דאָס יודענטום וואָלט נאָך געוואָלט האָבען די איינציגע סאַטיספאַקציע, אַז די אַלע, וואָס זאָגען אונז אָן דעם טויט, זאָלען זיך דערוואַרטען אויף אונזער פולער אויפלעבונג. מיר ווינשען אונזערע שונאים אַ לאַנג לעבען, כדי זיי זאָלען קאָנען לאַנג קוקען אויף אונזער אויפבלי.

ניין, דאָס יודישע פאָלק וועט נישט אונטערגיין, אַזוי האָבען אונז אָנגעזאָגט אונזערע אמת'ע נביאים. אַט זיי גלויבען מיר און נישט די פאַלשע נביאים. וועלכע זאָגען אָן דאָס, וואָס זיי געפעלט.

די געשיכטע האָט אָבער בעוויזען אַז דאָס יודישע פאָלק קאָן מען פערוואונדען, אָבער נישט פערניכטען. אַזעלכע שונאים ווי איצט האָבען מיר שוין געהאַט זעהר פיל. מיר האָבען זיי איבערגעלעבט. נאָך זיי איז קיין שפור נישט געבליבען, אַזוי וועט אויך געשעהען מיט אונזערע היינטיגע שונאים, אפילו מיט די מעכטיגסטע און מיט די ערגסטע. אויך זיי וועלען אונטערגיין. און ווען פון זיי וועט שוין נישט בלייבען קיין זכר. וועט דאָס יודישע פאָלק לעבען, שאַפען און אַרבייטען פאַר דער מענשהייט.

(נ. דז.)

„אַ רייזע אין דער טיפקייט פון דער נאַכט"

דאָס פּאַציפיסטישע בוך פון אַ פראַנצויזישען שרייבער און די אויטאָ-דאַ-פע אין דייטשלאַנד

איינע פון די דאָגמעס אויף וועלכע עס שטייט דער היטלעריזם, איז זיין האַס ביז טויט צו יעטוועדען פּאַציפיזם. די שטרעבונג צו דערהויבען און צו ענטוויקלען דעם גערמאַניזם, דאָס הייסט דעם קריגערישען גייסט אין דייטשען פאָלק, אין דער יוגענד. דאָס איז איינע פון די סיבות, פאַרוואָס דער היטלעריסט בעציהט זיך מיט אַזאַ האַס צו די יודען אַלס צו אַ פאָלק, וואָס איז דורך און דורך פּאַציפיסטיש, צו די אייגענע גייסטער, אויף וויפיל זיי זענען פּאַציפיסטיש געשטימט. צווישען די ביכער וואָס מ'האָט פערברענט אויף די שייטערהויפענס און בעזייטיגט פון די ביבליאָטעקען אין דייטשלאַנד און אפילו פון פריוואַטען געברויך געפינען זיך אַ חוץ אַלע יודישע שרייבער, אַ חוץ מאַרקסען און לענינען אויך אַלע ביכער פון פּאַציפיסטישע מחברים, אַ שטייגער, רעמאַרק, וואָס זיין נאָמען איז בערימט געוואָרען איבער דער גאַנצער וועלט אַ דאַנק זיין טיף־פּאַציפיסטישען בוך „אויפ'ן מערב־פראָנט אָהן שינוים", לודוויג רען און אַנדערע פּאַציפיסטישע מחברים. דעם קריגערישען גייסט בעמיהט מען זיך צו דערהאַלטען ביי דער יוגענד מיט אַלע מיטלען, אַ שטייגער עס איז אָפּגעשאַפט געוואָרען אין דייטשלאַנד דער פערבאָט פון דועלען און דער ערשטער לעגאַלער דועל. וואָס איז פאָרגעקומען צווישען צוויי סטודענטען אין היידעלבערג איז געפייערט געוואָרען שיער נישט אַלס יום־טוב פון דייטשער נאַציאָנאַלער ערוואַכונג.

די פערהערליכונג פון קריג, פּריווילעגיעס פאַר זיינע אָנטיילנעהמער — דאָס אַלעס איז אַנ'אויסדרוק פון דעם קריגערישען גייסט, וועלכען די היטלעראָווצעס פלעגען און קולטיווירען אין דייטשלאַנד, און דאָס איז אויך די סיבה, פאַרוואָס זיי רופען אַרויס אַ דערווידער אין דייטשלאַנד, און דאָס איז אויך די סיבה, פאַרוואָס זיי רופען אַרויס אַ דערווידער ביי קולטורעלע מענשען. ווייל די בעסטע גייסטער פון אייראָפּא זענען ווייט דערפון צו פערהערליכען דעם קריג. זיינע גרוילען און אכזריות.

דאָס זעהט מען אין דעם נאָר וואָס ערשינענעם בוך פון פראַנצויזישען שרייבער סעלין. „די רייזע אין דער טיפקייט פון דער נאַכט". דאָס בוך האָט אין פראַנקרייך געמאַכט אַ קאָלאָסאַלען רושם. די קריטיק האַלט, אַז סעלין שטייט נישט ווייט פון פּרוסט'ן, וועלכער ווערט גערעכענט פאַר דעם געניאַלסטען שריפטשטעלער פון פראַנקרייך אין צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט (אגב האָט פּרוסט מוטער געשטאַמט פון יודען) און אַט ביי סעלינען, וואָס זיין בוך איז איצט די סענסאַציע פון דער פראַנצויזישער ליטעראַטור, געפינען מיר דיזעלבע בעציהונג צום קריג, (וועלכע ווערט אַזוי פערשעצט און בעצירט דורך די האַקענקרייצלער) ווי ביי די בעסטע גייסטער פון אַנדערע פעלקער, דערונטער אויך פון דייטשלאַנד.

דער העלד פון סעלינס ראָמאַן באַרדאַמו, האָט אויך אָנטיילגענומען אין קריג, און וואָס האָט ער פון דעם קריג אַרויסגעטראָגען? קיין שום עמאָציעס האָט ביי איהם דער קריג נישט אַרויסגערופען, אַ חוץ עקעל און שרעק.

— הייסט עס, איהר זייט אַ פּחדן!? פרעגט ביי איהם מיט פעראַכטונג און מיט שטוינונג די אַמעריקאַנער פּאַטריאָטקע, פאַר וועלכער ער דערציילט וועגען זיינע מלחמה־געפיהלען.

— יאָ, יאָ, איך בין אַ פּחדן, ענטפערט באַרדאַמו, איך וויל נישט קיין קריג! איך בעדעק נישט דעם קריג מיט בלומען! איך וויין נישט צוליב'ן קריג מיט טרעהרען פון פערעהרונג... איך זאָג זיך אָפּ פון קריג אינגאַנצען, איך וויל מיט איהם נישט האָבען קיין שום געמיינזאַמעס און זאָל איך זיין איינער געגען דער גאַנצער וועלט, וועל איך דאָך זיין גערעכט. איך אַליין ווייס, וואָס איך וויל: איך וויל נישט שטאַרבען!

און העכסט אינטערעסאַנט איז דער קאָמענטאַר, וועלכען עס מאַכט צו אַט דער זייט פון ראָמאַן איינער אַ בעקאַנטער קריטיקער, דווקא נישט קיין יוד.

די בילדער פון קריג אין דעם ראָמאַן, דערמאָנען אָפט די סצענעס פון רעמאַרקס בוך. אָבער שוין נישט רעדענדיג וועגען דעם, אַז סעלין בעזיצט אַ גרעסערען דערציילערישען טאַלאַנט. איז זיין קונסט אירָאָנישער בייזער, שפּאָטיגער, ווען מען האָט געלייענט רעמאַרקס בוך, האָט מען געטראַכט: ווי אַזוי וועלען מענשען נאָך דעם ווידער קריג פיהרען! נאָך שטאַרקער שטייט דיזעלבע פראַגע ביים לייענען דאָס בוך פון סעלינען. נישט פון הימעל איז דאָך אַראָפּגעפאַלען דאָס בוך פון סעלינען. עס דריקט דאָך אויס עפּעס אַנ'אַלגעמיינע עמפּפינדונג... מיט איין וואָרט אַ חוץ דער פערזאָן פון מחבר שטייט דאָך נאָך עפּעס הינטער דעם בוך...

אַט איצט, שרייבט ווייטער דער קריטיקער, פערגלייכען מיר דאָס בוך פון סעלינען מיט'ן בוך פון רעמאַרק'ן און מיט נאָך ביכער פון דעמזעלבען מין. אָבער מיט אַ האַלבען יאָהרהונדערט צוריק וואָלט אַזאַ בוך נישט געקאָנט ווערען אָנגעשריבען. די שלאַכט־בילדער ביי טאָלסטאָיען זעהען אויס נעבען דעם בוך, ווי נעבען די שילדערונגען פון רעמאַרק'ן, צו מוטער און דעקאָראַטיוו, און צי האָט נאָך עמיצער אַזוי ווי טאָלסטאָי געוואָלט דעמאַסקירען די פאַלשקייט פון דער קריגערישער העראָאישקייט, דאָס דאָזיגע קאָקעטירען מיט'ן טויט, צי האָט דען נישט טאָלסטאָי געשלעפּט מיט אַלע כוחות דעם קריג פון זיין פּיעדעסטאַל? אָבער עס ווייזט אויס, אַז אין דער וועלט, אין וועלט־בעוואוסטזיין זענען נאָך נישט געווען די נויטיגע עלעמענטען, ער האָט נאָך נישט געפונען די פּאַסיגע ווערטער און בילדער, ווייזט אויס, אַז נאָך אונבעשטרייטבאַר איז געווען דער אמת פון אַלטען רוים „זיס און עהרענהאַפט פאַר'ן פאָטערלאַנד צו שטאַרבען", פאַר פיל איז עס אויך היינט אַנ'אמת. אָבער נישט קיין אַבסאָלוטער און יעדענפאַלס הויבען זיך אויף געגען דעם אמת אַזוי פיל עמפּערונג, צאָרן און עקעל, אַז קיין נייע קריגס־לעגענדעס וועלען שוין נישט בעשאַפען ווערען. טראָיאַ, רוים און נאַפּאָלעאָן זענען געווען, אָבער זיי וועלען שוין נישט זיין, דאָס וועט זיך מעהר נישט ווידערהאָלען אפילו אין אַנדערע פאָרמען און אויב די עסטעטען פון דער געשיכטע זעהען דערין די ירידה פון דער מענשהייט, איז ערלויבט צו האָבען אַנ'אַנדער מיינונג.

די היטלעריסטישע עסטעטען פון דער געשיכטע ווילען ווייטער שאַפען קריגערישע לעגענדעס. ווער ווייס, צי אַזאַ אַדאָלף היטלער טרוימט נישט וועגען דער לעגענדע פון אַ נאַפּאָלעאָן פאַר זיך. מיט די געגנער פון די מאָדערנע לעגענדעס גיט מען זיך אַ גאַנץ פשוטע עצה: מען זעצט זיי אין קאָנצענטראַציאָנס־לאַגערען און מען פערטרייבט זיי פון לאַנד. און דאָס איז אין פרידענס־צייט, וואָס וואָלט געווען נאָך אין אַ צייט פון קריג!

בעת ס'האָט געברענט דער ביכער־אויטאָ־דאַ־פע, פאַר דער בערלינער אוניווערזיטעט, האָט דער המון צומייסטענס געיובעלט און דער האַס פון די קולטור־באַרבאַרען איז געווען בעזונדערס גרויס ביים אויסרופען די נעמען פון די גרויסע פּאַציפיסטען, וועמענס ווערק מ'האָט געוואָרפען אין פייער אַריין. די שייטערהויפענס זענען נאָך נישט אויסגעלאָשען. ערשט די טעג האָבען סטודענטען איינאיינעם מיט זייערע פיהרער די פּראָפעסאָרען געברענט ביכער אין היידעלבערג, אין מאַנהיים און אַנדערע שטעט, דאָס בוך פון פראַנצויזישען שרייבער סעלין וועט נאָך אין דייטשלאַנד מאַכען אַ קאַריערע. עס וועט נאָך פערברענט ווערען, עס וועט נאָך דורכמאַכען די רייזע אין דער טיפקייט פון דער היטלעריסטישער נאַכט (פפק).

געגרינדעט אַ ציוניסט. פראַקציע אין דער בערלינער קהלה

בערלין (יט"א) אין דער רעפּרעזענטאַנטען־פערזאַמלונג פון דער יודישער קהלה אין בערלין האָט זיך געגרינדעט אַ ציוניסטישע פראַקציע.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט ווערט דער יט"א מיטגעטיילט אַז אין דער יודישער פאָלקספּאַרטיי איז ענטשטאַנען אַ קאָנפליקט אַרום דער פּערזאָן פון ה' געאָרג קאַרעסקי, מיטגליד פון דער פערוואַלטונג פון דער קהלה אַלס פאָרשטעהער פון דער פאָלקספּאַרטיי, וועלכע האָט זיך בעמיהט אויפצוזיי צו אָנגאַזשירען אַנ'עהרענבעאַמטען, וועלכער איז בעזייטיגט געוואָרען פון צענטראַל־אַמט פאַר ווירטשאַפטס־הילף. אין דעם ענין האָבען מיטגלידער פון ברית־טרומפּעלדאָר געשפּילט אַ ראָל, וועגען וועלכער עס איז זיך שווער צו שאַפען אַ קלאָרען בעגריף. די ציוניסטישע פראַקציע האָט געפאָדערט די רעזיגנאַציע פון ה' קאַרעסקי מיט'ן מאָטיוו, דאָס זיין האַנדלונגס־אַרט ברענגט שאָדען דער ציוניסטישער פּאָזיציע אין דער קהלה.

אויף דער פראַקציאָנס־זיצונג פון דער יודישער פאָלקספּאַרטיי איז דער פאָרשלאַג וועגען ה' קאַרעסקי'ס רעזיגנאַציע אָפּגעוואָרפען געוואָרען מיט 9 שטימען געגען 3 ביי 4 אָבגעהאַלטענע.

אויך דער קאָמפּראָמיס־פאָרשלאַג האָט נישט בעקומען קיין מעהרהייט.

די ה"ה אַלפרעד בעיגער, ד"ר זיגפריד מאָזעס

די ה"ה אַלפרעד בעיגער, ד"ר זיגפריד מאָזעס

זיי טרעטען אַרויס פון דער פאָלקס־פּאַרטיי־פראַקציע און שאַפען אַ בעזונדערע ציוניסטישע פראַקציע, צו וועלכער עס איז צוגעטראָטען ד"ר קאָנאָוויץ

DOKTOR
A. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90
ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט־ און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע. אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8–2 און פון 5–9 אָוונט.
בעזונדערע וואַרט־צימער פאַר פרויען.

לאדז — נייער פאלקסבלאט — לאדז
30 מאי 1933

היטלערס „כנוס"

קלאנגען און אפקלאנגען

פון לעא קעניג

„ווען א יוד שרייבט אין דער דייטשער שפראך, שרייבט ער ליגענס.

אזוי זאגט איינער פון די צוועלף פונקטען, מיט וועלכע די היטלעריסטישע סטודענטענשאפט וויל אנהייבן אויסריינגען פון פרעמדע, ניט-ארישע איינפלוסען די דייטשע קולטור, און די דייטשע אוניווערזיטעטען.

און זיי פאדערען פונ'ם דייטשען צענזאר „אלע יודישע ווערק זאלען געשריבען ווערען אין העברעאיש, אדער ווען זיי זענען שוין געשריבען אין דער דייטשער שפראך, זאלען זיי כאטש בעצייכענט ווערען אלס איבערזעצונגען פון העברעאיש".

דאס אלעס קלינגט אין בעסטען פאל פעליעטאניסטיש (און זעהט נישט אויס די גאנצע היטלעריסטישע שטודענטענשאפט ווי א אומגעלומפערטער טאלאנטלאזער, אנטיסעמיטישער פעליעטאן?) אבער די היטלעריסטען חכמ'ען זיך נישט, די מיינען עס. מיר האבען דא צו טון מיט היטלעריסטישער „טויט-ערנסטער" ווירקליכקייט.

ווי ס'איז בעקאנט האבען סוחרים שטענדיג געהאלטען א עולם ימלואה פון דייטשער ארבייט. „אויף דייטשע ארבייט מעגט איהר זיך פערלאזען, דייטשע ארבייט איז גרינדליך"...

אויך אין אט דער היטלעריסטישער „געזעצגעבונג" אין „פילאזאפיע" (במחילה) זעהט מען גרינדליכע „דייטשע ארבייט". טעמפ, אבער גרינדליך, פול מיט שווייס און איינגעקשנ'טער בלינדער ארענטליכקייט...

„כלחוך השור" — מיט'ן ווארצעל וויל דער טעמפער הומאר-לאזער היטלעריזם אויסראטען דעם יודישען גייסט, דעם יודישען איינפלוס...

און... דייטש-יודישע שרייבער דארפען פון היינט אן און ווייטער שרייבען נאר אין דער העברעאישער שפראך... אויב טאמער קענען זיי נישט קיין העברעאיש (וואס איז גיידליך גאנץ מעגליך) און זיי שרייבען דאך דייטש, דארפען די אויף זייערע דייטשע ווערק אנשרייבען „איבערזעצט פון העברעאיש".

אז מען שמועסט „גרינדליכע דייטשע ארבייט" - איז דאך נישט שייך.

וועלען מיר נאך דערלעבן צו זעהען אזא „קארטינע" (דאס הייסט אויב דאס דייטשע פאלק וועט זיך נישט אויפכאפען און ארומזעהען זיך בעצייטענס אין וואס פאר א משונה'דיגער, פעליעטאניסטישער „געזעצגעבונג" דער היטלעריזם פערפיהרט זיי):

וועלען מיר נאך זעהען אין דייטשלאנד א נייע אויסגאבע, צום ביישפיל, פון העניריך היינע'ס ווערק מיט'ן צושריפט „איבערזעצט פון העברעאיש".

אי' היינע האט זיי געשריבען אין דייטש; אי' ניטשע אליין האט געהאט געשריבען אז „ער און היינע האבען די דייטשע שפראך בערייכערט" — דאס וועט אבער די היטלעריסטישע טעארעטיקער אין זייער „דייטשע ארבייט" נישט שטערען: זיי מוזען זיין גרינדליך אין זייער ארבייט.

און פארוואס זאלען זיי טאקע נישט ארויסווארפען אט די און אנדער'ע יודען-פריינדליכע שטעלען פון ניטשע'ס ווערק?

און פארוואס עפעס נאר ניטשעס ווערק: עס זענען געווען אנדערע עכט-דייטשע גרויסע דענקער און דיכטער, וועלכע האבען אויך געהאט נישט קיין היטלעריסטישע מיינונגען וועגען יודען?

פארוואס זשע זאלען זיי איצט, ווען זיי רעארגאניזירען און ריינעגען אויס די דייטשע קולטור פון יודישען איינפלוס, אויך נישט צענזורירען די עכטע דייטשע קלאסיקער און נישט אויסמעקען פון זייערע ווערק די שטעלען וואס זענען פריינדליך צו יודען?

(טאקע, ווי קענען זיי עס צולאזען די דייטשען זאלען וויסען אז זייער גרעסטער דיכטער געטהע איז געווען בעאיינפלוסט פונ'ם יודען — שפינאזא?...

און איך ווייס נישט, צי אימיצער ווייס זיין אי' בעראשט ווען מיר וועלען זיך דערוויסען אין א וואך, צי אין א פאר טעג ארום, אז זיי געהען עס טאקע טון...

וועלען מיר האבען א נייע — יודען-ריינע — דייטשע קלאסישע ליטעראטור.

(וועלען זיי אויפשרייבען אויף זייער ביבעל „איבערזעצט פון העברעאיש" אדער היטלער'ס טעארעטיקער גלויבען נאך אלץ אז ישוע און פאולוס זענען געווען „ריינע גערמאנער"?)

און היינעס ווערק, און וואסערמאנס, און ווערפעלס, און טאלערס, און נאך צעהנדליגער און הונדערטער ווערק פון דייטשע יודען, וועלען, הייסט עס, זיין „איבערזעצטע פון העברעאיש".

ווי אויפגערעגט און בעגליקט וועט פלוצלינג ווערען די נייע העברעאישע ליטעראטור!

אגב, מוזען זיך איצט אביסעל פיהלען בעליידיגט אונזערע יודישיסטען: פארוואס זאלען די דייטש-יודישע ווערק נאר זיין „איבערזעצט פון העברעאיש"?

פארוואס זאל א טייל כאטש פון זיי אויך נישט הייסען איבערזעצט פון יודיש?

איז דאך דייטש נעהנטער אפשר טאקע צו יודיש ווי צו העברעאיש?

אדער זענען אפשר די היטלעריסטישע דייטשען איינגאנצען להשמיד ולהרוג אויף דער יודישער שפראך. טאקע ווייל זי איז א דייטשער דיאלעקט, א מין דייטשער זשארגאן? אז היטלער און זיינע עכט-ריינע דייטשען שטעהט, ווייזט אויס, איבערגאנצען נישט אן, יודען — און נאך אסט-יודען דערצו — זאלען רעדען אויף א לשון, וואס האט עפעס וואט פאר אן שייכות מיט דער באבעלער, עכט קולטורעלער דייטשער שפראך.

אנדערע, נארמאלע, נישט קיין דייטשע נאציאנאליסטען און אימפעריאליסטען, וואלטען עס געהאלטען פאר א געווינס, וואס עס געפינט זיך א פאלק צווייט און צוש פרייט איבער דער וועלט וואס רעדט זייער שפראך — עס העלפט דאך זייער האנדעל און אפילו זייער קולטור — אבער היטלעריסטישע לאגיק איז נישט ווי אלע לאגיקס...

ער האט, ווייזט אויס, פיינט יודיש. דאס הייסט גאר א סך מעהר פיינט ווי העברעאיש... אבער אפשר איז אין דעם שוין דא דער איינפלוס פון די דייטשע אסימילירטע יאהודים, וועלכע האבען זיך דורות לאנג אזוי טראגיש און קנעכטיש געחנפה'ט צום דייטשען אולטרא-פאטריאטיזם און שאוויניזם?

„ווען א יוד שרייבט אין דער דייטשער שפראך, איז ער א ליגנער".

מיר מוזען זיך מודה זיין: איינגאנצען [illegible] פאר אונז אט דער היטלעריסטישער „אמת" נישט; אין אנדערע ווערטער, און מיט גאנץ אנדערע כיונות, פלעגען אונזערע נאציאנאליסטען אפט זאגען אט דעם זעלבען געדאנק.

אונז פלעגט זיך אויך אפט דאכטען אז דאס יודישע שאפען וואלט געלונגען אויפריכטיגער, נאטירליכער און בעסער און אין א אייגענער יודישער שפראך.

נישט צוליב אויסדערוועהלטקייט און אתה בחרתנו מאטיווען, נאר פשוט ווייל ס'איז נאטירליכער און א-גאנצער, כל זמן עס זענען פערהאן בעזונדערע פעלקער מיט בעזונדערע שפראכען און ליטעראטורען.

נאך מעהר: אונזער ביאליק האט אפילו אמאל געחלומ'ט פון א כנוס — אלע בעדייטענדע יודישע שאפונגען אין פרעמדע שפראכען זאלען איבערזעצט און געזאמעלט ווערען אין דער נאציאנאלער יודישער שפראך... —

אבער דער היטלעריזם, וועלכער קאריקאטוריר'ט פערשידענע סאציאלע און נאציאנאלע טעאריעס און מאכט איצט א שענדליכע גראבע קאריקאטור פונ'ם דייטשען פאלק, קאריקאטוריר'ט אויך אצינד דעם שטאלצען יודישען נאציאנאליזם.

אויפריכטיגער און גאנצער איז אפשר ווען א שעפערישער מענש שרייבט אין זיין אייגענער שפראך...

אבער געבוירענע ליגנער און פערפיהרער, בלייבען פערפיהרער און ליגנער אפילו אין זייער אייגענער נאציאנאלער שפראך...

און מיר קענען מיט פולער זיכערקייט פאר-אויסזאגען, אז די דייטשע שפראך וועט מעהר שטאלצירען מיט די ווערק פון די היינעס, וואסערמאנס און ווערפעלס ווי מיט די ליגנערישע אנטיסעמיטישע פאמפלעטען פון די היטלערס, גערינגס און געבעלס...

—=):0:(=—

דער לעצטער „שבועות" פון „בעל שם טוב"

(אנ'עפיזאד פון זיין לעבען) • פון משה פיינקינד

די פאלקס-לעגענדע האט דעם „בעל שם טוב" באלד פון זיין געבורט אן ארומגעשפיצען מיט א קראנץ פון מיסטישע מעשיות...

זיין פאטער ר' אליעזר זאלען האבען אמאל די טאטארען ביי א צ'אפאל אויף דער שטאט פערכאפט און איהם פערקויפט פאר א שקלאף צו א רייכען פריץ, וועלכער האט איהם דאן אוועקגעשענקט צו א טערקישען מיניסטער.

און זייענדיג א גאנץ קלוגער מענש, האט ר' אליעזר שטארק נושא חן געווען ביי דעם מיניסטער און ער איז געווארען ביי איהם א גאנצער חשוב און זיין יועץ...

אמאל, ווען דאס לאנד איז בעדראהט געווען פון שונא, האט ר' אליעזר עס אפגעראטעוועט דורך זיין עצה טובה פון דער געפאהר, און ווען דער סולטאן האט זיך דערפון דערוואוסט, האט ער איהם חתונה געמאכט מיט א פירשטס א טאכטער, א פרינצעסין, געבענדיג איהם אויך שעהנע מתנות וכו'. וכו'.

דאס יונגע ווייבעל זיינס האט שטארק געליבט איהר בעשערטען און אויך געאכטעט, אבער ער, ר' אליעזר, איז געווען צו איהר גאנץ גלייכגילטיג, ווייל פרום הארץ האט אין איהם שטארק געטריבט, אז ער מוז לעבען מיט א פרעמדער פרוי...

האט זי ביי איהם שטארק אנגעהאלטען, אז ער זאל איהר זאגען פארוואס ער איז אזוי קאלט צו איהר, האט ער זיך געמאכט א הארץ און איהר מגלה סוד געווען, אז ער איז א יוד און האט אין דער היים א ווייב..

האט די פרינצעסין שטארק רחמנות בעקומען אויף איהם, דעם געוועזענעם שקלאף, און איהם באלד געגעבען, אז ער זאל קאנען אנטלויפען און קומען אהיים צו זיין ווייב.

האבען אבער אויף דעם וועג איהם געטראפען גזלנים איהם ארויסגערויבט דאס גאנצע געלד און דאן איהם געלאזט ווייטער געהען זיין וועגס...

איז ר' אליעזר געלאפען איבער שטאק און שטיין, איבער וויסטע וועגען און שטעגען, ביז גאט האט איהם געהאלפען און איז בשלום אנגעקומען צו זיין ווייב, בפרים יבחוסר כל, נאקעט און בארוועס.

דאס ווייב זיינס, וועלכע האט זיך שוין געהאט איינגאנצען מיאש געווען פון איהר מאן רעכנענדיג, אז ער לעבט נישט מעהר און זי פערלאזט אלס פערוויסטע עגונה, דערזעהענדיג איהם איצט א לעבעדיגען, איז זי געווארען איינגאנצען אויפגעריכט און באלד איהם מכביל ימשקה געווען און זיין נאקעטען קערפער בעקליידט.

זי איז געווען אן אקושערקע און ווען זי פלעגט ביי א געבורערין אפנעהמען א קינד, פלעגט זי זיך וואשען מיט טרעהרען צוליב דעם, וואס זי איז קינדערלאז, האט אויך גאט איצט איהר געהאלפען און זי בעשענקט מיט א בן זכר.

אבער דער טויט האט זיי ביידע, דעם פאטער און די מוטער, באלד נאך זיין געבורט אוועקגערויבט נישט דערלעבענדיג זייער איינציג קינד צו דערציהען...

איז דאס קיילעכדיגע יתום'ל אריינגעפאלען אין פרעמדע הענד (אין א דארף און געפאשעט ביי זיין בעל בית די שאף פאר א שטיקעל טרוקען ברויט און דערצויגען געווארען ווי א פרא אדם...

די גרינע פעלדער און לאנקעס זענען געווען זיינע חברים, די וויסטע וועלדער זיין נאכט-געלעגער, דער הימעל זיין בעשיצער און די שעהנע נאטור זיין מוטער, וועמענס ברוסט ער האט געזויגען אין זיך אריין.

אט פון דעם דאזיגען ווילדען פאסטוכעל איז ארויסגעוואקסען דער מנהיג פון צאן קדשים דער הייליגער ר' ישראל בעל שם טוב...

* * *

וואס פאר א שטעלונג מען זאל ניט האבען צו דער לעגענדארישער פערזאן פון „בעל שם טוב" און זיינע דרכים מוז מען אבער מודה זיין אז ער איז געווען א גאנץ אריגינעלע ערשיינונג אין יודישען וועלטעל אין 18. יאהרהונדערט, אין יאהרהונדערט פון מענדעלזאהנ'ס השכלה עפאכע...

ער, דער „בעל שם טוב", איז געווען פונקט דער היפוך, דער קאנטראסט פון די שווינדלערס און שווארמערס, וואס זענען ארויסגעוואקסען פון יודישען געמויזעכץ, ווי למשל שבתי צבי, יעקב פראנק ימ"ש, וואס האבען אויסנוצענדיג די שווערע ביטערע לאגע, אין וועלכער די יודען האבען זיך געפינען אין די צייטען פון א כמיעלניצקי און גאנטא א. ד. גל. זיך דערקלערט אלס משיחים איינרעדענדיג דעם פערצווייפעלטען עולם, אז זיי זענען געשיקט געווארען פון הימעל אויסלייזען דאס יודישע פאלק פון זיינע ליידען און צרות און צום סוף גאר געוועהנדעט זייער רוקען דעם יודענטום שענדענדיג עס מיט געמיינע מסירות און געפיהרט די יודען צו דער שמד...

ר' ישראל בעל שם טוב אבער, ווי מיסטיש ער זאל נישט זיין געווען געשטימט, איז געקומען דאס יודישע פאלק אויפלעבען און זייער קאוש, היילען די פאלקסוואונדען נישט צוזאגענדיג קיין ישועות און נחמות, נאר עס געריפען אויסהאלטען דעם שווערען נסיון און לעבען מיט בטחון און האפנונג צום יודישען גאט און זיין תורה...

איך בין נישט איצט אויסען צו געבען א אלגעמיינע כאראקטעריסטיק וועגען דעם בעל שם טוב און צו איבערחזר'ן די אלע לעגענדעס, מיט וועלכע די פאלקס-פאנטאזיע האט איהם געקרוינט, וועלכען מען געפינט אגב אויך ביי דעם פערסישען „בעל שם טוב", דזשעלאל עד דין רומי, וועלכער איז געווען דער גרינדער פון דער פערסישער מיסטישער „מעוועלעווי"-בעוועגונג, איך וויל מיך נאר היינט בעגענוגענען מיט דעם עפיזאד פון בעל שם טוב'ס לעצטען שבועות (תק"ך), אין וועלכען ער איז נסתלק געווארען...

* * *

ווען ס'איז געקומען שבועות, דער גרינער יום טוב פון מתן תורה, פלעגט דער בעל שם טוב ספעציעל איהם פייערען מיט גרויס הייליגען עקסטאז און התלהבות ווי קיין מאל נישט.

גאנצע דריי טעג, די שלשת ימי הקבלה, פלעגט דער בעל שם טוב ארומשפאצירען מיט זיינע מקורבים אויף די מעזשעבעזשער פעלדער איבער בערג און טאלען, זינגען הלל דער אזוי שעהנער אויפגעלעבטער נאטור און דערצעהלען מעשיות מיט א מיסטישען אינהאלט, כאטש נישט אלע האבען איהם געקאנט פערשטעהען, פערשטעהען די סודות פון די נאטור דערשיינונגען, וואס ער האט געמיינט,

אזעלכע שפאצירגענג האט ער נאך געמאכט אין יענע טעג פאר זיין לעצטען שבועות מיט זיינע אונצעהליגע תלמידים און מיט א בעגייסטערנדיגען פאטאס און יונגענשוואונג האט ער מיט גרויס תמימות געזאגט זיינע משלים און אפאריזמען געלערנט פון דער לעבעדיגער נאטור, און ווער האט עס געקאנט דעמאלט אהנען אדער גאר חלומען, אז די שעה'ן פון דעם אייביג יונגען און לעבענסלוסטיגען נאטור-מענש זענען שוין געצעהלטע...

אבער וואס האט קיינעם נישט געקענט חלומ'ן האט דער בעל שם טוב אליין פאראויסגעזעהען מיט זיין קלארען שכל און מיסטישער בעגאבונג.

א יאהר צופריער האט ער שוין געפיהלט, אז זיינע כוחות געהען איהם אויס און ער ווערט אלץ מעהר ערשעפט, אבער ער האט זיך געהאלטען...

„די קונסט איז נישט אלט צו ווערען, פלעגט דער בעל שם טוב זאגען, נאר אייביג יונג בלייבען און זיך צו האלטען"...

אין יענעם טראגישען שבועות בייגאסט, ווען די דאמאקלעס-שווערד האט שוין געהאנגען איבער זיין קאפ. האט דער בעל שם טוב זיך נאך מכין געווען צו קבלת תורה, פראווענדיג מיט דעם עולם „תיקון שבועות" און מגלה געווען נסתרות לויט זיין דרך...

צומארגענס אינדערפריה האט ער געדאוונט מיט מנין און עולה לתורה געווען ווי גאר נישט.

נאך דעם דאווענען געזעגענט ער זיך אב גאנץ קאלטבלוטיק מיט דעם עולם, זאגענדיג זיי, אז מיט דעם מאמענט ווען די זון וועט אונטערגעהען געהט ער איבער אין א בעסערע וועלט צום פאטער פון הימעל און ערד.

און לעגענדיג זיך דאן אין זיין בעטעל אריין, האט זיך דער בעל שם טוב געגרייט מיט גרויס כוונה אפצוגעבען גאט זיין נשמה...

דער עולם דערזעהענדיג פלוצלינג פאר זייערע אויגען דאס טראגישע בילד, וואס שפילט זיך אפ, לויפט איינרייסען די טויערען פון די זיבען הימלען, וועלכע זענען פלוצלינג בעדעקט געווארען מיט דיקע שווארצע כמארעס, ווי זיי וואלטען זיך אויך בעוואלט פערשליסען פאר די יאמער קולות און געוויין פון די צעהנטויזענדער יודען, וואס זענען געשטאנען אונטער דעם פרייען הימעל בעטענדיג גאט פאר דעם לעבען פון זייער פערהייליגטען מנהיג...

„בחנם זענען איהר מרע'ש עולמות, זאגט איצט דער בעל שם טוב צו זיינע מקורבים, ווען ער וואלט געקאנט אריינקומען אין יענע טויערען, אין די שערי רחמים, אין וועלכע ער פלעגט שטענדיג געהען, וואלט איך שוין אויסגעפועלט מיט מיין תפילה"...

אבער דאס מאל זענען די שערי רחמים פאר איהם שוין געווארען פערשלאסען און ער האט זיך געמוזט געזעגענען מיט דער ליכטיגער וועלט מיט זיינע גרינע פעלדער, טאלען און בערג, מיט די בלויע הימלען און טייכען, מיט דער שעהנער זון און לבנה און פון הערליכען געזאנג פון די פייגעל, מיט זיינע עטיערע שאף, וועלכע ער האט ליב געהאט טריי די געפטערט'ס אויף די פון גאט געבענטשטע פעלדער...

און ווען אלע זייגערס האבען זיך פלוצלינג אין דער שטאט אין זיין שטוב אפגעשטעלט האט ר' ישראל בעל שם טוב דאמאלס זיינע ליכטיגע אויגען פערמאכט אויף אייביג...

נאך ביז היינט איז פערבליבען אין מעזשיבעזש דער מנהג, אז שבועות אין דער שעה ווען דער בעל שם טוב איז נפטר געווארען, ווערען אין דער שטאט אין אלע יודישע הייזער די זייגערס אפגעשטעלט לזכר...

—=):0:(=—

בעדייטונג פון שבועות

פון מ. עדעלבוים

וואס איז שבועות? שוין די פיל נעמען, וואס דער יום־טוב טראגט, דערצעהלען, אז דער יום־טוב האט א גרויסע בעדייטונג — אז אין דעם יום טוב האבען זיך אנגעזאמעלט פיל אנדערע „ימים טובים".

דער ערשטער און דער אריגינאלסטער נאמען פאר איהם איז „מתן תורה", דער טאג ווען עס איז בעגעבען געווארען די תורה צו די יודען. זיי זענען באר וואס ארויס פון דעם שקלאפען לאנד — פון דעם מיצריישען יאך, מיט א ארימע קולטור און א נעבעלדיגע טראדיציע. דאס וואס זיי האבען יא געוואוסט, איז געווען אנגעפאפט מיט מיצריישען גייסט. אט אזא פאלק האט נישט געקענט אריינגע־בראכט ווערען אין דעם לאנד אריין. דאס לאנד האט געברויכט א פאלק מיט אן אייגענער קולטור, און איידער זיי האבען געקענט איינדרינגען אין לאנד אריין, האט מען זיי געמוזט צוגרייטען. „הכשרת העם". אט דאס איז געטון געווארען אין דעם גרויסען טאג, ווען ארום דעם בארג סיני, ווייט אוועק פון ישוב, וואס איז געווען פערפעסטעט מיט פאלשקייט, געצענדינסט, האט מען די יודען געגעבען א תורה.

דאס איז די בעדייטונג פון דעם אריגינעלען יום טוב: מתן תורה. אזוי האט ער געהייסען ביז די יודען זענען אריין אין ארץ־ישראל, דאן איז גע־קומען א צווייטער נאמען, א נאטירליכער, חג הקציר — דער פעסט פון שניט. דאס פאלק פייערט דעם טאג פון שניט, די שווערע ארבייט פונ'ם פויער אין פעלד, אויף די זילבערנע און גאלדענע פעלדער און גערטנער געבענשט, און אנגעפילט און קערענדיגע זאנגען. זיי בליאסקען אונטער דער שעהנער ארץ ישראל זון און שטארק בלויע הימלען. דאס איז דער שכר, פון זייער אונערמידליכע אר־בייט. פרעהט זיך דער פויער אין דארף און דער שטאט־זיצער. עס איז דער יום טוב, פון דער פער־ווירקליכונג פונ'ם חלום. די ארבייט איז נישט געגאנגען לאיבוד.

דאן קומען די נעמען שבועות און חג־הבכורים ווען דאס פאלק איז שוין געווען אין לאנד, דער משכן איז געשטאנען און שפעטער דער בית המקדש. דאס פאלק האט געבראכט קרבנות. די תורה וואס איז בעגעבען געווארען ווייט פון ישוב האט זיך אנגע־הויבען פערווירקליכען אין לעבען. א נייע ציוויליזאציע איז געוואקסען אויף די חורבות פון א גע־צענדינערישע וועלט, און דאס פאלק האט אנגע־הויבען פערווירקליכען די מצוות, האבען זיי פער־ווירקליכט דעם „שבועות", זיי האבען געצעהלט די טעג זיבען מאל זיבען, און דאס פאלק האט אויס דאנקבארקייט צו גאט וועלכער האט זייערע פעלדער און גערטנער געבענשט, און אנגעפילט זייער לאנד מיט אלעם גוטען, געבראכט דעם בכורים אזוי איז געווארען דער חג הבכורים.

דאס זענען די נעמען, וואס מיר בעגעגענען אין דער תורה. אבער זיי זענען נישט די איינציגע. די חכמי־התלמוד האבען פיל מאל בעצייכענט דעם יום טוב שבועות מיט דעם נאמען „עצרת", אדער „עצרתא", מיט דעם זעלבען נאמען ווערען אויך בעצייכענט די לעצטע טעג פון פסח און סוכות. עס איז בכלל געווען די טענדענץ פון די חכמי התלמוד אויסצומיידען דעם נאמען „שבועות". מיט'ן אויס־נאהם פון מגילת תענית וואו דער יום טוב ווערט דערמאהנט „חג שבועיא" ד. ה. דער יום טוב פון די וואכען, געפינען מיר נישט אין תלמוד דאס דער יום טוב זאל בעצייכענט ווערען מיט דעם חג"כישען נאמען „שבועות". די סבה פון דעם, איז אהן ספק צוליב... די ענטשטעהונג פון די צדיקים וועלכע האבען געטייטשט דעם „ממחרת השבת"... אויף מארגענס נאך דעם שבת בראשית, ד. ה. זונטאג. אין דעם פאל, וואלט דער שבועות נישט געהאט קיין בעשטימטען דאטום, אין פאקט, עס וואלט אמאל געפאלען אין דעם צווייטען און פופציגסטען טאג. מורא האבענדיג פאר דעם טעות האבען זיי אויסגעמיטען דעם נאמען שבועות און האבען איהם אנגערופען מיט די אנדערע נעמען. דאגעגען א צייט נאך דעם אבשליסען פון דעם תלמוד, אין די צייט פון די גאונים, און ווייטער האט מען זיך גע־נומען צוריק בענוצען מיט דעם אלטען טראדיציא־נעלען נאמען. דאס איז געווים געשעהען אונטער דעם איינפלוס, פון דעם פאקט, וואס די צדיקים זענען פערשוואונדען געווארען פון דער יודישער גאס און די קראימער האבען נישט געהאט קיין גוואלדיגע השפעה אויף די יודישע מאסען. די הע־געמאניע פון דעם תלמוד איז שוין געווען א גע־זיכערטע — עס האט איהר קיין ווידערשטאנד נישט געקענט שאדען.

די תורה וואס איז בעגעבען געווארען פאר איבער לעבען איז פערוואנדעלט געווארען אלס מיטעל פאר אונזער גייסטיג לעבען, דער שניט איז קיין שניט און די בכורים איז קיין בכורים אין דעם גע־וועהנליכען זין. אט צוליב דעם איז דער הויפט מא־טיוו, דער גאנץ אלטער, צוריק געווארען דאר־מינירענד, שבועות איז געווארען ווידער אמאל די פייערונג פון „זמן מתן תורתנו", און ארום דעם מאטיוו האבען זיך גענומען וועבען די פערשידענע טעמים און מיינונגען — אלע האבען עטוואס גע־זעהען אין דעם גרויסען טאג — ספעציעל די מקובלים — האט דאך שוין לאנג געזאגט דער זוהר, אז די תורה איז נישט קיין סתם בוך, אז די ערצעהלונגען אין איהר זענען נישט קיין סתם געשיכטע און אז די אותיות זענען נישט אלעס. זיי זענען נאר א לבוש, א מאנטעל וואס איז אנגעטאן, א שכאנער פרוכת אויף דער נשמה וואס לעבט אונטער די ווערטער. זי איז א שלייער איבערגעצויגען איבער א וועלט סודות און רמזים. האבען טאקע די חכמי הקבלה און בראשם דער גרויסער תנא רבי שמעון בן יוחאי געזעהען אינ'ם שבועות פיל גרעסערס פון אונזערע אור־עלטערען. שבועות איז דער חתונה־טאג, די כלה איז די תורה און מיר זענען דער חתן, די וועלכע טוט א שידוך מיט איהר. צוליב דעם האט ער מתקן געווען, דאס די נאכט פון שבועות זאל מען פערברענגען און עוסק זיין אין תורה.

אינטערעסאנט איז אויך, אז ארום שבועות האבען זיך געוועבט פערשידענע מנהגים, פון וועלכע די הויפט זענען דאס לייענען רות, דאס בעפוצען די הייזער און בתי כנסיות און בתי מדרשים מיט גריגס און דאס עסען מילכיגס.

רות איז די גרעסטע עפישע אידיליע וואס מיר פערמאגען אין אונזער תנ"ך. קיין אנדערער בוך איז נישט אזוי דופטיג און שמעקט נישט אזוי מיט דעם ראמאנטיזם פון דעם פעלד ווי דער בוך. מען פיהלט ממש דעם שניט, עס איז דאס דארף וואס מיר פערמאגען אין אונזער תנ"ך, עס רעדט זיך פון דעם שניט צייט, וואלט שוין דאס אליין געווען א טעם ווארום מיר זאלען עס לעזען אין שבועות. די טעמים וועלכע ווערען אבער דערמאהנט זענען צוליב דעם באהעגענטען צוזאמענהאנג צווישען אונז און רות'ן. אויך זי איז אין שבועות אריין אין אונזער כלל־בען, אויך זי, ווי מיר, האט מקבל געווען די תורה מיט איהר פולען קאנסעקווענץ, אהן שום פארבע־דינגונגען: „עלקיך אלקי... ועמך עמי"... דיין גאט איז מיין גאט און דיין פאלק איז מיין פאלק — האט זי געזאגט צו איהר שוויגער נעמי.

דער צווייטער טעם איז צוליב דוד המלך. די טראדיציע זאגט, אז דוד איז געבוירען געווארען אום שבועות און איז אויך אין דעם טאג געשטארבען. און אזוי ווי אין „רות" רעדט זיך פון דוד'ס געבורט, לייענט מען צוליב דעם רות אום שבועות.

אויך דאס גריגס איז א אנדייטונג אויף דעם וואס די משנה אין ראש השנה דערצעהלט אונז „בעצרת על פירות האילן", אום שבועות ווערט די וועלט געמשפט וועגען די פרוכטען פון די בוימער. פיל פון אונזערע גדולים האבען פראר־טעסטירט געגען דעם מנהג, דערונטער אויך דער ווילנער גאון, ער האט איהם זאגאר אבגעשאפט.

נישט אזוי פשוט געהט עס צו מיט דעם מנהג פון עסען מילכיגע מאכלים און זיסע זאכען איבער'ן שבועות. דער טעם וואס ווערט ארונטערגעבראכט אין שלחן־ערוך און אין אנדערע ספרים איז צוליב דעם וואס די תורה ווערט אנגערופען מילך און האניג „חבש יחלב תחת לשונך" (שה"ש), וואס איז לויט די חכמים געזאגט געווארען אויף די תורה. די חכמי־הקבלה, די וועלכע האבען תמיד געזוכט א רמז אין דער תורה, אויף יעדער זאך האבען זיי גע־פינען א אנדייטונג, ווייזען אן, אז אין דער תורה שטעהט מען זאל ברענגען א נייע מתנה צו גאט „מנחה חדשה לד' בשבועותיכם" די אנהויב אותיות פון די לעצטע 3 ווערטער בעשאפען א נייע ווארט „חלב", ד. ה. מילך. אויסער דעם איז „חלב", מיל־כיגס, ג'ה"ש, וואס בעוויזט אויף דער מדה פון רחמים און חסד, וואס דער אויבערשטער טוט מיט זיינע בעשעפעניש. דאגעגען פלייש איז רויט, וואס בעווייזט אויף דין משפט. עס געבען נאך פיל טעמים, ווארום מיר עסען מילכיגס — אבער דאס וואס מיר האבען דא געשריבען איז גענוג צו שאפען זיך א שטיקעל בעגריף וועגען דעם יום טוב שבועות און זיין בעדייטונג. און זאלען מיר איהם פייערען מיט דעם גאנצען חן, מיט וועלכען אמת'ע יודען פייערען אונזערע ימים טובים.

=§§§[]§§=—

יעדער איינער זוכט א תיקון...

נישט קיין פרעהליכע שבועות-געדאנקען

פון י. אבערזשאנעק

אין דעם שעהנעם גרינעם פייהלינגס־יום־טוב שבועות, ווען די וועלט פרעהט זיך, ווען אלץ לאכט און טאנצט — אט אין דעם יום־טוב זוך איך א תיקון.

נישט נאר איך, יעדער פון אונז; ארים און רייך, גרויס און קליין, מאן און פרוי. יעדער זוכט א תיקון.

דער יוד אין דייטשלאנד

דער דייטשער יוד (ס'זאל איהם אין דער איצ־טיגער עת צרה צו קיין גנאי נישט זיין) איז געווען מעהר דייטש ווי יוד, וואס זיין גאנץ „יודישקייט" איז בעשטאנען אין דעם, וואס איינמאל אין יאהר, אום יום־כפור, איז ער געפאהרען אין טעמפעל אר־יין הערען א שיקסע זינגען כל נדרי און גארגלען אויפ'ן גארגעל. וואס האט גערעדט אויפ'ן פתח: „האבערוועטער", דאס וואס און דיזען דאזען, וואס חתונה האט ער געהאט דווקא מיט א ריין ארישע דייטשקע — אטא דער דייטשער יוד, וואס — יאהרהונדערטער האט ער געאקערט אויף פרעמדע פעלדער, געהיטען פרעמדע ווייןגערטנער, געבויט און בעריכערט דאס „דייטשע רייך" — דער דאזיגער דייטשער פאטריאט, שלאגט היינט אפ די טירען און זוכט יושר ביי... מאקדאנאלד'ן און מוסאליני'ן — — דער דייטשער יוד זוכט א תיקון אין גענף!

דער אמעריקאנער יוד

דער אמעריקאנער פעטער וואס האט נאך פינף יאהר זיין אין „גאלדענעם לאנד" בעקומען א פאר־ליפ אין דער באז און גענומען פאנפען אויף ענגליש; לעדידיס און דזשענטעלמענס, יעס און נאו, לעטער און פיקטשע, שאפ און ביזנעס, און מאני, סטריט און קאנטרי. דער אמעריקאנער רייכער פעטער, וואס האט געשיט מיט מיליאנען טולער אויף רעכטס און לינקס, וואס האט געבויט וואלקענקראצערס אין ניו־יארק און געשוינקט א בעט אין „מושב זקנים" אין לאדז, און דערפאר זיך געלאזט בעשרייבען אין די גאזעטען... דער אמעריקאנער וואס האט חתונה געמאכט כלה'ס און האט געפלירטעוועט מיט א שפיץ פון א דאלאר — אויך ער זוכט היינט איצט א תיקון!...

דער פוילישער יוד

דער פוילישער יוד האט געהאט א שעהנעם חלום; ס'איז געווען א צייט, ווען יעדער קבצן איז געווען א „מיליאנער", ביי יעדען יוד איז געוואקסען איבערנאכט. ס'פעקעלע האט זיך בעהויבען, הויזען פון באנקנאטען איז געווען אנ'ארטיקעל, און ליכט אהן קוויטען האט מען פערצוקערט. יודען זענען געשלאפען אויף מיליארדען און א ליאדע שנארער האט א רעשט געגעבען פון א מיליאן — דעמאלט, זענען יודען געווען מיליאנערען, מיליארדערען, און איצט? איצט דרעהט ער זיך ארום מיט'ן שטע־קעלע, עסט קדחת און טרינקט יסורים, זיצט אין קאליע־גארטען, שעפט לופט לאכט פון סעקוועסטי־אטאר און... באיקאטירט דייטשלאנד!...

— דער פוילישער יוד זוכט א תיקון!...

דער „עוסק בצרכי ציבור"

איך קען א יוד, „אנ'עסקן לטובת הכלל". קען זיך דער יוד געבען קיין ארט נישט געפינען. אין „הכנסת כלה" מאכט ער חתונה יודישע טעכטער (לייען: אייגענע טעכטער). אין „לינת הצדק" זוכט ער א גיכע הילף (פאר זיך!...) אין „נותן לחם" — זוכט ער ברויט (נישט פאר די ארימעלייט, חלילה!) אין „גמילא חסדים" זוכט ער א גמילת חסד. אין רע־טונגס־קאמיטעט — ראטעוועט ער זיך. אין „חסד של אמת" טוט ער „אנהייבען". אין „אוזדראוויס־קא" מאכט ער זיך געזונד... אין סוחרים־פעראיין מאכט ער „אולגעס" פאר די סוחרים. אין דער שאצונגס־קאמיסיע שאצט ער אפ זיינע גרויסע „פער־דינסטען" פאר'ן גערי־קטען סוחרטום — אזוי ארבייט אונזער „עסקן לטובת הכלל" שווער און ביטער און זוכט — א תיקון!...

די מאדערנע פרוי

א שווערע טראגעדיע לעבט נעבעך איבער די מאדערנע פרוי: זי האט נישט קיין טאג און נישט קיין נאכט (ביטאג שלאפט זי און ביינאכט שפילט זי אין „ברידזש"). ווערט נעבעך פערשווארצט (אונ־טער די אויגען.) ארבייט שווער און ביטער (ביי דער פריזור, ביי די ברעמען, ביי די ליפען, ביי דער טאַליע). קיינמאל האט זי קיין מנוחה נישט (אמאל פון מאן, אמאל פון סובלאקאטאר, און פון אנדערע גזלנים...) און וואס האט זי פון איהר גאנצער האר־רעוואניע? זי געהט נעבעך ארום נאקעט און באר־וויס. קיינמאל קיין גאנץ קלייד אויף די ביינער. איביג פעהלט א העלפט שטאף, איז דאס קלייד פול ביים האלז פעהלט אויף די פיס, איז פול אויף די פיס, איז לעדיג דער אקסעל...

ווינטער אין די גרעסטע פרעסט, אין די שטארק־סטע זאווערוכעס, קלעטערט זי נעבעך ארום אויף די זאקאפאנער בערג און איז איינגעשטעלט מיט'ן לעבען... זומער, אין די גרעסטע היצען דרעהט זי זיך ארום אין די ווייסטע וועלדער און פייניגט איהר לייב אויף די פליאזשעס — א ביטער רחמנות אויף דער מאדערנער פרוי, וואס האלט אין איין זוכען א תיקון!...

מענער

איך מענער, ווער ס'איז איך מקנא! דירה־געלד, שכר־לימוד־געלד, קימפעט געלד, באד־געלד געלד אויף שיכעלעך, אויף זעקעלעך, אויף קליידע־לעך, אויף ווינדעלעך, אויף קריסטעלעך, דא פאר קעלעך, דא מאזעלעך, געשוואלענע מאנדעלעך מיט הארטע ביכעלעך און לויזע מעגעלעך. דאטשע, הא־מאק, ליעזשאק, וואוזעק, קליידער, פיושאמעס, שלאפרעק, סאנדאלען, הוטען, פודער, שמינקע, בדן אויסשטייער, און נאך און נאך...

איצט: סעקוועסטראטאר, רעיענט קאמארניק, בעלי־חובות, און אליין איז מען דאך אויך א „לע־בעדיג בעשעפעניש". אויך איהר אומגליקליכע דרעהט איך ארום אויף נאטס וועלט און זוכט א תיקון!...

מעדלעך

א, איהר אומגליקליכע! איך פיהל איך מיט אין אייער צער! א שווער לעבען האט איהר אויף גאט'ס ערד, גאנצע טעג מוזט איהר שטודירען — די מאדע־זשורנאלען, גאנצע שעה'ן שטעהט איהר ביים שפי־געל ביז איהר ס'„אורייעט" זיך אין דאס „לעקל", און ביז איהר ברענגט ארויס דעם „יענזשיטשעק" אויף דער אויבערשטער ליפ, אל עטעג אנדערע מאר־דעס, „טשע־קעס נא באקער", און געשטריקטע בלוזקעס מיט לעכעלעך ווי ס'לחם הפנים להבדיל, און אלץ צוליב וועמען? — אלץ פאר זיי, פאר די „הויזען־חסנים", פאר די „כלאפצעס", וואס רע־דען פון ליבע, און ענדיגען מיט... „אזויפיל קאסט עס". וויפיל פייוו־א־קלאקען, וויפיל מאסקאראדעס וויפיל זומער־וואויגונגען, וויפיל דאנסינגס, מוזט איהר אפטאנצען, ביז איהר טאנצט אויס א שטיקעל פרייער — א, זוכט איהר נעבעך א שטיקעל תיקון (אונטער די פיער חופה־דרענגלעך!...)

בחורים

און איך איז אזוי וואויל? דרעהט איך ארום און קנאקט באביקעס. דעם אנצוג דרעהט איהר איבער אויף דער דריטער זייט. קראוואטען טראגט איהר „קאשיקאווע — די פאר א גילדען, זיצט אין סטאשיץ - פארק און מאכט „אטשקעס", גאנצע טעג זענט איהר עוסק אין דער חכמה פון באלעם. דעם גאנצען חוש לעגט איהר אריין אין „דווא זערא נא „קאזשישטש"... יעדען חודש נעהמט איהר דעם טשיינוק און ציהט איך איבער אין אנ'אנדערע קאוואלערקע. ביינאכט דעקט איהר זיך צו מיט א שקארפעטקע און צוקאפענס לעגט איהר זיך אונטער א שיך. איהר שלאפט ביז מיטאג כדי איהר זאלט אייך איינבערענגען א פריהשטיק, און מיטאג עסט איהר (אז ס'איז דא קעש) אין דער אינטעליגענטען־קוך, און איהר זענט דאס די קוראנטע סחורה, „קאמיענע פאוויעדזשאוושי"!...

זענט איהר נאך יונג, איז נאך האלבע צרות טאמער עלטערט איהר איהר אבער אין פריידען, אויפ'ן קאפ בליצט א לבנה.. די ציין שווימען ארום אין גלאז ווי די שלייען, ציטערט מיט די הענד און בעקומט האלצענע קניען, דעמאלט, א דעמאלט, ווען איהר עסט שוין געבראקט, דעמאלט שרייט איהר:

געוואלד, איך זוך א תיקון!...

שבועות אין תל אביב

(א בילד) — פון יהודה מיליקאווסקי

תל־אביב, די מעטראפאליע. תל אביב מיט איהרע ווייסע קריסטאל־ריינע הייזער. אויפ׳ן ברעג פון ים, וואס רוישט און לאכט, לאכט און ברויזט. תל־אביב, די מאמע פון ארץ־ישראל, וואס האט בעזיגט ירושלים, האט אנגענומען א יום־טוב׳דיגע שטימונג. א בשמה יתירה׳דיגען אויסזעהען, און שטעהט מיט אפענע ארעמס אויפצונעהמען איהר׳ע קינדער, וואס זענען אין די געוועהנליכע וואכענדיגע טעג פערנומען מיט זייער טאג־טעגליכער ארבייט אין די מושבים, קבוצות און קאלאניעס.

קיינער האט אזא בעפעהל נישט געגעבען, קיינער האט אויך דעם רוף נישט געווארפען, אליין פון זיך איז עס געווארען. עולה רגל זיין אויף יעדען יום טוב קיין תל אביב.

ציהען זיך פון פריהמארגען אן צוגען פונ׳ם עמק, פול־געפאקטע זענען זיי מיט יונגע, אפגעברענטע פנימער פון דער זון, מיט א פלאם אין די אויגען און מיט א שמחה אין הארצען:

דאס יאהר האט גאט די פעלדער געבענשט; גענוג רעגען און זון געווען, האט מען זאגען מיט פולע קעפ געשניטען, און די פון לאנג אויסגעלעדיגטע שפייכלערס צוריק אנגעפיהלט מיט תבואות, א זאטער יאהר ערווארט זיי. די זארג פונ׳ם ערד־בעארבעטער איז פערשוואונדען. די שמחה פון גאט׳ס ברכה אין זיין נשמה רוהט, רייסט זיך א יובל׳דיגער געזאנג פון דער פולער ברוסט ארויס און פערטויבט דאס גרילצען פון דעם אייזען, דעם קרעכצען פונ׳ם אלטען לאקאמאטיוו, וועלכער סקריפעט, טרייסעלט זיך, ציטערט און יאגט פאראויס קיין תל אביב אויף שבועות.

עס גליטשען זיך, שנעל און פרעהליך אויטאבוסען אויף די אספאלט וועגען, וואס לאזען זיך אראפ פון ירושלים צו תל אביב. איינער נאך דעם אנדערען. איינער נאך דעם אנדערען, און עס רייסט זיך ווידער אין חלל אריין א פרעהליכער געזאנג פון די הערצער ארויס און צושפרייט זיך צווישען בארג און טאל, טאל און בארג מיט א ווייכען ווידערקלאנג מיט א צביעות׳דיגער עכא, אזוי ווי זיי, די בערג פון יהודה וואלטען מורא געהאט צו צושטערען מיט זייער אפקלאנג די יובעלדיגע הארמאניע. וואס רוישט און ברויזט פון יעדען אויטאמאביל ארויס.

עס לויפען ווי פייל אויס בויגען די קליינע משאיבען אויף אלע וועגען פונ׳ם דרום׳דיגען רחובות נס־ציונה, פונ׳ם מערב׳דיגען כפר סבא און מערב־צפון׳דיגען נתניה־חדרה, בעפוצטע מיט לעבעדיגע, צאפלדיגע רויזען און קאנוואליע, און אלע. אלע טראגען זיך און איין ריכטונג, קיין תל אביב אויף שבועות — לכבוד חג הבכורים.

און פון אויבען שטעהט די זוהן א ליכטיגע, א שיינענדיגע, ווארפט גאנצע בונטען שטראהלען ליכט און היץ אויף אלע און אלעם.

ווערען פול און פולער די הויפט־גאסען פון תל אביב, עס ווייסלען זיך די ריין־געוואשענע חולצות, בלוזעס און העלע, אויף די פלייצעס פון חלוצים, מישט זיך די ווייסקייט מיט׳ן קאליר פון זייערע באקעטע קניהען, מען רעדט הויך און עס קלינגט פרעהליך די אויפגעלעבטע שפראך פון אונזער אלטען עבר צווישען די נייע ווענט פונ׳ם צובליהטען לעבען.

שארף ווארפט זיך אין גאסען דורך אפענער טיר און פענסטער דער ריח פון געבאקענע פרישע פוטער־קוכענס, קעז־קיכלעך, וואס די יודישע מאמע באקט לכבוד יום־טוב, צו דער פריהמארגען קאווע.

מישען זיך די ריחות פון די פרישע געבעקס מיט די ריחות פון פרישע בלומען, וואס יעדער מיידעל פון דער פרעמד האט זיך צו איהר ווייסער בלוזקעלע צוגעשפילעט.

— — — — — — — — —

פארנאכט.

די זון לעשט זיך לאנגזאם אויס, מיט קופערליכט און גאלד־ליכט בעגיסט זי דעם דאך פון דער גרויסער שוהל. שטיל און שטילער ווערען די גאסען. איילענדיג מאכען זיך צו די קראמען, אינציגווייז פערשווינדען די אויטאמאבילען פון די גאסען, א שטילע רוהיגקייט רוקט זיך אן, און בעהערשט די שטאט ארום און ארום.

נאך א ווילע, און עס צינדען זיך די פענסטער מיט ליכט אן, און א ווילע שפעטער רייסט זיך שוין דער יום־טוב׳דיגער פרעהליכער נוסח אין גאס ארויס, פון די אלע שוהלען. נישט אומזיסט זאגט מען, אז עס וואקסט דא א צווייטע מאסקווע מיט „40 מאל 40״...

פול זענען די העל־בעלויכטענע שוהלען, און פרעהליך זינגט זיך דער „זמן תורתנו, חג הבכורים הזה״, דער יום טוב פון צייטיג ווערען.

פרעהליך זענען די פנימ׳ער, צופלאמט די אויגען. מען איז דאך אין ארץ ישראל. קוקט די האלבע לבנה אויף די האלב־אויסגעלעדיגטע גאסען און טוליעט זיך צווישען די שטערן, ווי פערשעהמט וואס זי איז איצט נישט גאנץ.

מען געהט ארויס פון די שוהלען, יונג און אלט, אלט און יונג, רייסט זיך א געזאנג, אין חלל פון ברוסט ארויס, פערוואַרפט מען א האנט איבער׳ן צווייטענס אקסעל און די פיס, ווי זיי וואלטען שוין לאנג אויף דעם געווארט, פלעכטען זיך אין טאנץ, און אזוי טאנצענדיג מיט געזאנג און יובעל טאנצט יעדער צו זיין היים.

— — — — — — — — —

נאכ׳ן עסען זענען די ערשטע אין גאס די, וואס געהען ארויס פון „ארבייטער קיך״, און ביסלעכווייז ווערט דער צירקעל אויף דעם „מרכז״ פול און איבערפולט. עס שליסען זיך שוין צערקעל אין צירקעל אריין, מען נוצט אויס יעדען פרייען ווינקעל. אט טאנצט מען שוין אין די זייטיגע גאסען, וועלכע שאפען דעם מרכז, און שטעהסט אויבען אויף א באלקאן, דאכט זיך דיר, אז א גרויסע ראד מיט לאנגער ציינער דרעהט זיך שנעל ארום איהר אקס. און דאס טאנצען איז רוישיג, ברויזענדיג, און מען בעמערקט נישט ווי אלטיטשקע יודען מיט ווייס־גראהע בערד פלעכטען זיך אין צירקעל פון דער יוגענט איין, און עס בעוועגען זיך די אלטע פיס צום טאקט פון געזאנג און די לאנגע ווייסע בארד גיט איהר הסכמה.

אין ענג געווארען דעם פלאץ אלעמען איינצונעהמען, טאנצט מען אוועק צום פלאץ מוגראב, ביים טעאטער.

רייסט זיך דאס ליד אין חלל אריין: „אנו באים ארצה לבנות ולהבנות בה״. פון אלע עקען שטאט קומט דאס געזאנג, הויבט זיך אויף אין דער לופטען און בלייבט הענגען איבער די קעפ ווי א חופה, און יונגע און אלטע פיס פלעכטען זיך איין אין איין טאנץ פונ׳ם נייעם אויפגעהענדיגען לעבען.

אט קומען צו א פאר אלטיטשקע, אין שוהל צו תקון שבועות געהען זיי. זי — אין א ווייסע בלוזקעלע און טיכעל אויפ׳ן קאפ; ער — אין א ווייסען זיידענעם כאלאטעל מיט אפענע פאלעס, קוקט ארויס פון צווישען זיי זיין וואלענער ארבע־כנפות, וועמעס ציצית בעוועגען זיך אין דער לופט נאך יעדען טראט.

— חנה — מאכט ער צו איהר — חנה, פאראיאהרען נאך אין גלות געווען, געמיינט, אז אין גאלדענעם לאנד.

— געה שוין געה — ענטפערט זי ברוגזלעך, אויך, מיר א גאלדען לאנד. אט ארץ ישראל איז א גאלדען לאנד און פון געוואוינהייט גיט זי צו: „בעליוו מי״.

— מילא, נו. אוודאי ביזט גערעכט, אבער געדענקסטו, פאראיאהרען האבען מיר געבעטען און אויסגעבעטען די זכיה צו האבען, צו זיין אין ארץ ישראל און דאס יאהר, וואס וועלען מיר בעטען? הא?

— אז נאך יודען זאלען קומען אהער, זיי זאלען וועלען קומען. גאט זאל זיי דעם שכל געבען און מיר זאלען דערלעבען די אמת׳ע גאולה.

— אמן — ענטפערט ער פרום, אבער דערווייל, ביז וואס־ווען אט לאמיר אויך אריינכאפען א טענצעל. הא? געדענקסט? אמאל ביזטו דאך א גאנצע טענצערין געווען.

פערשטעקט די אלטיטשקע דאס טיכעל אונטער איהרע אויערען, הויבט עטוואס אויף מיט ביידע הענט די ברעגען פון איהר לאנגער קלייד און נעהמט טאנצען אנטקעגען איהר אלטיטשקען.

ווערט ארום זיי באלד א נייער צירקעל, און א נייער ניגון רייסט זיך צום טאקט פון זייערע אלטע פיס, וועלכע זענען איצט צוריק יונג געווארען.

ווערט די יוגענט נאך ברויזענדיגער, פעסטער האלט די האנט דעם צווייטענ׳ס אקסעל, שנעלער ווערט דאס דרעהען זיך אין דער „הארא״.

און אט אזוי, האנט אויף אקסעל, האנט געגאריטעלט ארום טאליע ברויזט און רוישט דאס לעבען געפלאכטען מיט געזאנג פון שעה אין שעה אריין, ביז —

ביז די זון בעוויזט זיך ווידער אויפ׳ן האריזאנט, א גינגאלדענע, א לאכענדיגע, ווי איינגאנצען קיין נאכט נישט געווען, און דא קומט דער נייער טאג, דער טאג פון בכורים.

דאס שטריימעל

פון רבינ׳ס מעשה׳לעך

פון מ. יאשטשעווישער

א פערבענקטער, א צוטראגענער, אבער אויך א פריילעכער און ריהרעוודיגער איז חיים לייבל געווען פון קינדהייט אן... אין דער ישיבה וואו ער האט די יונגע יאהרען פערבראכט האט ער אפט געלייענט פערשוויגענע השכלה־ספרים און אנדערע ספרי־מינות, וואו ער האט זיך גענומען צו פארשען פון די ביכער ארויס די פאעטישע און פסיכאלאגישע זייטען פון לעבען. אליין פון באטור א פייער־פויגעל מיט פריילע אמביציעס האט ער אפטמאל אט אזוי פון מענטש וועגען, זיך פערטיפט אין דער גמרא און מיט זיין גאנצען קאפ פון לייכטער השגה געקלעטערט אויף די העכסטע פלפול־בערג, נישט לשם לערנען, נאר סתם לשם גימנאסטיק פאר זיין שטורעמדיגער מחשבה. האט רוב אבער פלעגט ער פערגעסען דעם טיפען גמרא־ניגון, זיך פערטראכטען און לעבען בלויז מיט דער פאנטאזיע פון גליקליכע טעג און גאלדענע חלומות...

און חיים לייבל איז שפעטער — נאך נישט בעקומענדיג קיין סמיכה — א רב געווארען. אין א שטעטעל לעבען מאהילעוו, וואו ער האט חתונה געהאט, איז ער לויט די השתדלות פון שווער, דער וואהלקער גביר אויפגענומען געווארען פאר א רב.

די ערשטע צייט האט ער זיך געפיהלט נישט גאר מהודר־דיק. שווער איז איהם געווען צו טראגען אויף זיך די רבנישע מאסקע. ער האט נישט געקאנט פערטראגען די מתנגדישע אנגעשטרענגטקייט צו וואס ער איז נישט בעוואוינט געווען, וואו מען דארף מאכען דעם אנשטעל, היטען די מינע, דעם שטאט, און זוכען בעפעלען צו ווערען דעם עולם. איהם האט די נייע סביבה אויסגעזעהען אזוי הארט טרוקען, אן לעבען, אהן הארץ און אהן חיות. ער האט דערפיהלט א שטארקען ווידערשפרוך צום חסידישען ארט לעבען. וואו ער האט פערבראכט ביז איצט.

און איצט האט זיך חיים לייבל פערבענקט נאך דאס אמאליגע, דערמאנענדיג זיך אן די פשוטע פריינטליכקייט ביי זיין פאטער׳ס טיש צווישען חסידים, נאך דעם פשוטען בטול, נאך די ליבליכע פארמען און הארציגע איבערלעבענישען... ער האט לאנג נישט געטראכט און האט בעשלאסען אויף שבועות צו פאהרען צום רבין ר׳ מענדעלען קיין ליובאוויטש.

דאס שטעטעל האט ער מודיע געווען, אז ער פאהרט צו זייגע עלטערען אויף יום־טוב. געוויזען אפילו א בריוועלע פון פאטער, וואו ער בעט איהם רחמים צו קומען, שוין א צייט זיך נישט געזעהען. דער עולם האט געמורמעלט: „סטייטש! דעם ערשטען יאהר רב און שטעטעל, שוין אוועקגעווארפען אבי־עולם און אוועקגעפאהרען פון סאמע שבועות. הייטס בעה הערצי זיי א מעשה, אז שבועות איז פאר סאמע געהויבענער יום טוב פאר רבנים און רבנים, שוין א חזקה פון כמה יאהרען צו פאהרען אויף דעם יום־טוב און בעקומען א תיקון ביים רבי׳ן.

חיים לייבל האט אויסגעמידט אלע איבעריגע נאכקלערענישען און נאכרעדען, צוגויפגעפאקט זיין פעקעל און זיך געלאזען אין וועג אריין. ער איז געפאהרען מיט דער באהן ביז דער נאהענטער סטאנציע פון ליובאוויטש און דאס רעשטעל וועג זיך דורכגעגאנגען צופוס. און אט דא אויף דעם פרייען וועג האט זיך איהם זיין פאנטאזיע צושפילט.

דא טרעפט מען זיך אויג אויף אויג מיט׳ן עצם אינהאלט פון לעבען, — די נאטורשיינקייט, — טראכט זיך חיים לייבל, און וואס איז דען חסידות, אויב נישט די פסיכאלאגיע פון לעבען, דאס טיף אריינבליקען אין תוך און נשמה פון לעבען. די חסידישע תורה [illegible] נישט פערשרומפען אין די ד׳ אמות פון הלכה. נאר צוציהט זיך ווייט ווייט צו די העכערע וועלטען פון גייסטיגער שיינקייט...

געקומען אין ליובאוויטש, איז חיים לייבל געגאנגען בעטראכטען דאס שטעטעל. אין געדיכטע רייהען ציהען זיך איבער די זייטען פון די גאסען א סך אנגעקומענע געסט, רבנים פון ארומיגע געגענטען. די חסידישע קליידונג איז שטארק קענטיג, די פאלעס פון די לאנגע זופיצעס, שארכען מיט א לייכט־געראויש, די פנימער דריקען אויס צופרידענקייט, איבערהויפטאיז איהם אויפאלענד די שטריימלעך אויף זייערע קעפ, אין פארב, אין קאליר, ווי פון איין פארם געגאסען. חיים לייבלען טוט זעהר הנאה פון זיין איינפאל צו פאהרען קיין ליובאוויטש כאטש אויף א פאר טעג.

און כדי נישט צו זיין קיין אויסגעטיילטער פון אלע חסידים האט חיים לייבל בעשלאסען צו קויפען א שטריימעל. און ווי אויף צו להכעיס איז נישטא וואו צו קויפען, שוין אויסגעוועזען ביי אלע קירזשנערס. חיים לייבל האט זיך קיין עצה נישט געקענט געבען, וואו נעמט מען א שטריימעל? ער איז אוועק צום רבינס הויף, אויפגעזוכט דעם גבאי און געפרעגט, אויב ער קען איהם נישט בעזארגען א שטריימעל. דער גבאי האט אוועקגעמאכט מיט דער האנד, ווי איינער רעדט: סטייטש! וואס איז מען עס פאר א חסיד? וואס זאגט נאך (זו ער איז א רב, ווי קומט מען עס אהן אשטריימעל. חיים לייבל האט זיך פערענטפערט, אז ער האט פערגעסען איבעדערהיים און האט נאכאמאל געבעטען אפשר איז מעגליך וואו צו קריגען. ער איז בדעה זיך צו לאזען קאסטען עפעס, דען ווי קען ער זיך בעווייזען ביים רבינס טיש אהן א שטריימעל?

זעהענדיג די אומבעהאלפענקייט פון יונגען חסיד, האט דער גבאי אויף איהם רחמנות בעקומען. ער האט איהם געזאגט אז ער וועט איהם לייען איבער יום־טוב א שטריימעל, און טאקע דעם רבינ׳ס — ר׳ מענדעלעס שטריימעל אליין. דאס שטריימעל האלט עס ר׳ מענדעלע אויף זאפאס און געברויכט איהם נאר מוצאי יום־טוב צו הבדלה, ווען ער דאווענט אפ מעריב און איז מיט דעם מבדיל אפילו אין לבוש בין קודש לחול, דערביי האט ער ביי איהם אויסגענומען א תנאי, אז תיכף נאך מעריב און אפשר נאך פאר מעריב, אז דער רבי וועט ענדיגען חזרן זיין חסידי׳ש, זאל ער איהם אפגעבען צוריק.

חיים לייבל איז איבער יום־טוב ווי אין עפעס א נייע הויט אריינגעקראכען, ער האט די זיין אלטע וועלט דערזעהען... א פרייער האריזאנט, נישטא די חניפהדיגע און פערבארגענע אין הארצען ווידערשפרוכען. אל עגלייך איך און דו, דו און איך און מיר אלע צוזאמען, ווי פון איין טייג געקנאטען ווי פון איין אייזען געקאוועט. דער רבי איז זיך דער רבי, ער — זאגט פאר פילאזאפישע דרשות, על דרך החסידות, אבער נישט דאס איז נאך דער קונץ. דער קונץ בעשטעהט אין דעם פעסטען גלויבען אין דאס ארויסגעזאגטע... נישט ווי יענער אפילו גרויסער פילאזאף, וואס ביי דיינע פעסט־ארויסגעזאגטע מיינונגען, טאטשעט דאך ביי איהם אין הארצען דער יאוש. דאס ארויסגעזאגטע פערנעמט נאך נישט ביי איהם אין הארצען דעם גאנצען חלל פון זיין בעזאוסטזיין, א ווינקעלע איז נאך געבליבען פאר א ספק, אדער א ספק ספקא. און דא איז אלץ גאנץ און פעסט אהן ווידערשפרוכען, עס האט נאך קיינער נישט געפרעגט קיין קשיות אויף חסידיש קיינער האט נישט געפרובט אפפרעגען פון אנ־אנדער ארט, גאר פשוט ווייל עס איז נישטא, וואס צו פרעגען...

אז דער רבי האט געענדיגט דאס חסידיש, האט לייבעל גלייך אויסגעטאן זיין שטריימעל, און עס איבערגעגעבען דעם גבאי, דער גבאי האט זיך דערוויטערט אין די אינעווייניגסטע צימערען און דאס שטריימעל אויפ׳ן ארט אוועקגעלייגט.

דער רבי איז ארויס אין גרויסען זאל, האט גענומען זיין כוס ווין אין האנד און א זאג געגעבען צום גבאי: ברוך! גיב מיר מיין שטריימעל! דער גבאי האט זיך האסטיג אויפגעהויבען, געבראכט דאס שטריימעל, דער רבי האט אויסגעטאן זיין יום־טוב׳דיגען שטריימעל, און ארויפגעלייגט אויפ׳ן קאפ די הבדלה־שטריימעל און האט פלוצלונג עפעס וואס דערהערט... ער האט איוועקגעשטעלט דעם כוס וויין און מיט ביידע הענד געפרובט זיך אנטאן די שטריימעל. ער האט ביי שטריימעל געדרייט אויף אהין און צוריק, ער האט איניגע מאל אראפגענומען און ווידער ארויפגעלייגט געפרובט אויסדרייען אויף צוריק און האט געמאכט א מינע, ווי ער וואלט זיך שטארק אנשטרענגען איהר ארויפצוציהען אויפ׳ן קאפ. ער האט דערפיהלט... דאס שטריימעל האט איהם נישט געפאסט מעהר....

דער עולם איז געשטאנען און געווארט וואס דערפון וועט ווערען, דער רבי האט צום סוף אוועקגעלייגט די שטריימעל און האט געמאכט הבדלה אהן שטריימעל שוין אין דער יארמולקע אליין. נאך הבדלה האט דער רבי געהייסען רופען לייזער דעם קירזשנער, וועלכער איז גלייך געקומען. דער רבי האט געזאגט, לייזער! מאך מיר צורעכט די שטריימעל, זי איז מיר קליין געווארען און פאסט נישט מעהר אויפ׳ן קאפ. טראג איהר אוועק אינדערהיים, מאך איהר ברייטער און ברענג איהר צוריק. לייזער האט גענומען דאס שטריימעל אין האנד און בשעת מעשה געמאכט א מינע ווי ער וואלט געהאלטען אין האנט א טייערען אבן־טוב. ער איז אוועק אהיים און אין א האלבע שעה ארום האט ער דאס שטריימעל געבראכט שוין א צורעכטגעמאכטע, א ברייטערע, א בעסערע... דער רבי האט א זאג געגעבען: אט אזוי האסטיג האט איהר שוין צורעכט געמאכט דאס שטריימעל? דער רבי האט אפגעמאסטען ווידער גערייט אין אלע זייטען און האט מודיע געווען, אז עס פאסט איהם פארט נישט. — קום! — זאגט דער רב, — איך וועל דיר לערנען ווי צו מאכען בריימער, דו גיי אהיים, מאך דאס שטריימעל גוט נאס, שפריץ איהר אפ מיט וואסער פון אינעווייניג, לייג איהר ארויף אויפ׳ן פרעס. אינדערפריה וועסט איהר אוועקשטעלען מיט׳ן פרעס אין א ווארעמען אויוען, וועסט איהר אפהאלטען איביגע שעה, נאכדעם ארויסנעמען און ברענגען צו מיר.

לייזער האט אזוי געטאן, אבער דא האט מיט דער שטריימעל וואס פאסירט... דעם קירזשנערס ווייב, וואס האט שוין געהאט אין אויוען צוגעלייגט האלץ פון ערב יום־טוב האט נישט אכטונג געגעבען און האט איינגעהייצט...

אז לייזער האט זיך דערוואוסט האט ער פון גרויס עגמת נפש זיך שטארק צווויינט. ס׳טייטש! דעם רבינ׳ס שטריימעל פערברענט און איז גלייך אוועק צום רבין. אז דער רבי האט דערזעהען לייזערן שטייענדיג אין רייה אומעטיגערהייט, האט ער א רוף געגעבען: — נו זאג שוין, וואס איז געשעהען? לייזער האט קוים ארויסגעזאגט דאס ווארט: פערברענט געווארען. דער רבי האט א שמייכעל געטאן און געזאגט, אז ער דארף זיך קיין פעדרוס נישט נעמען, דאס שטריימעל האט זיך אויסגעלעבט איהר צייט...

אויף איבער־איבער־יאהר שבועות איז שוין חיים לייבל נישט געפאהרען קיין ליובאוויטש נאר אין גאר, אבער דערפאר שוין מיט זיין אייגענער שטריימעל.

אין פרעמדע הענט

(דערציילונג)

פון יוסף אקרוטני

א געפרוווטע פון שטאָטישער פיין איז תמרל אָנגעקומען אויף א צווייטן „פּאָסטן". דאָסמאָל צו א חסידישער פאַמיליע, צו די יחסנים צווישן די יידישע פאַבריקאַנטן אין שטאָט — די רייכמאַנס.

מיט אָפענע צופרידענע פנימער האָבן די נייע באַלעבאַטים אויפגענומען דאָס מיידל. זאָרגעוודיק זי פאַרזעצן מיט א גוט געלעגער אויף ביינאַכט, מיט א באַזונדער צימער זיך צופאַרשליסן, אין די וואָכנטן זי פאַרבעטן מיט זיך צום טיש, געשמועסט ווי מיט אן אייגענער און צוזאַמען געטרונקען א גלעזל טיי.

— תמרל איז גאָרנישט קיין משרת ביי אונז, נאָר א היימישער מענטש אין זי... זי וועט אַזוי־ביך פון זיי נישט אַוועקגיין... זעלטן צו געפינען אַזאַ פיין, איידל קינד צווישן לייט „פון דעם שטאַנד", ווי די תמרל — האָבן די שטוביקע זיך געגרויסט מיט דעם קיאַוועדיקן מיידל, און זי געוואָלט איינגעמען.

דאָס מיידל איז אין די אויפדערנאָכטן על־פּי־רוב געזעסן איינזאַם, א פאַרטוטע אין זיך, ריכטיק ווי זי וואָלט געוואָרן אָפּגעריסן פון ערגיץ אן אנדערע וועלט און זי בענקט עפּיס נאָך דעם... אפשר איז איר באַנג געווען נאָך דער היים; מעגלעך, אַז דער רויש פון נייעם אומהיימישן לעבן האָט זי פאַרומערט.

מ'האָט תמרלען אויסגערעדט, זי זאָל פאַרוואַרפן די אומעטיקע געדאַנקען: זי איז צווישן אייגענע, זאָל איר גאָרנישט נישט וויי־טון — אַלץ וועט זיך אויסהיילן.

א קינד — האָט זיך די תמרל געלאָזט אויסרעדן! זי האָט פאַרגעסן אָן דער היים. איז געוואָרן היימיש צווישן די רייכמאַנס, וואָס א טאָג אַלץ מערער.

תמרל האָט אָנגעהויבן אַרויף אויפן פּנים. די אויגן האָבן ביי איר גענומען בליצן, ווי די שוואַרצע טרויבן, וואָס גיסן זיך אָן פול־פול מיט ווײַן; אַלץ האָט אין איר געלאַכט פון פרישקייט. דער קאָפּ האָר האָט געוואָרפן שטראַלן ברענענדיק ליכט און מיט יעדער באַוועגונג אירער האָט זיך איבער די שטובן פון די רייכמאַנס אַריבערגעטראָגן א מילד־פאַרשפּורנדיקער ווינט, ווי פון א פעלד מיט דופטנדיקע רויזן.

איז אָבער תמרלען נישט באַשערט געווען לאַנג צו האָבן מנוחה. די חסידישע זין פון די רייכמאַנס, די בלייכע ברוין־אויגיקע, שלאַנקע בחורים מיט די היפשלעך באַנגבעטע פאות זענען, ווייזט אויס, געריצט געוואָרן אין די געבליטן פון תמרלס חן און שיינקייט. האָבן זיי תחילת אָנגעהויבן פאַרשעמטע, זיך רויטלענדיקע, איר אונטערצושמייכלען, מאַכן געוואַגטע קאָמפּלימענטן, און שפּעטער ליידנשאַפטלעך־גליאיק און דרייסטער זי באַרירן, און אפילו קנייפּן ביז ווייטיק. און זי, דאָס קינדערישע מיידל, האָט זיך געשעמט פאַר זייער בליאַקייט, איידלקייט, זיי נישט אָפּגעשריגן, נאָר שטומערהייט, א לייכט־אויפגעזאָטענע זיך אַרויסגעמאַכט פון זייערע הענט.

תמרל האָט צוגעבעטן בעטן, געגרוימט, אָפּגעשטויסט א שטילערהייט טיף געליטן פונם אינערליכן אָפּהילך פון די ווייסיקן, וואָס זענען געקומען פון די טיפעניש פון איר ברוסט א פאַרדרענגטע פון די רייף־ווייבלעכע עמפינדונגען, וואָס זענען ראָש און פראַליק דעריוועקט געוואָרן אין דעם דערוואַקסענעם קינד. ביי דעם מיידל זענען געצונדן געוואָרן די בלוטן, שאַרף, שפּיציק, ביז די נעגל פון די הענט און פיס. אָבער די מאָדנע בלאַסע יינגעלייט אין די לאַנגע שלום־רעקלעך זענען פאַר איר אויפגעגאַנגען אויבנאויף, אָן ציטער, נאָר מיט צעטומלעניש.

אין תמרלס אַנונג האָט זיך דאַמאָלס איבערגעחזרט עפּעס פון אַנומלט, ווען זי איז א שוועד־פאַלנדיקע פון שוואַכקייט געלעגן קראַנק אויף טיפוס — א בלייכע צייט אַזאַ מיט א משוגה־דיקן געמיט פון לעבן — נישט־לעבן, פון וואָס מ'קאָן זיך נישט באַפרייען.

וואָס ווייטער, אַלץ מער האָט זי מורא געקריגן פאַר דער אַזוי־גומער שטוב פון די חסידישע הערשאַפטן. מיט אויגן פון א צעשראָקענעם האָז, וואָס זוכט ווו צו אַנטרונען, האָט תמרל אָנגעהויבן מיט פיבער־פלעמלעך זיך אַרומקוקן אין די צימערן, צו וועלכע זי איז שוין געווען באַלד א היימישע. פרעמד!.. ווידער איז אַדורכגעגאַנגען אין איר דמיון די אָרימע קליינע היים אין קיאַוועדער שטעטל מיט דער מאַמע מיט די אַלראָס־גוטס־גיבענדיקע אויגן. זי וויינט מסתמא, די מאַמעלע, אויף איר תמרלס גורל, הלמאי זי מוז זיך, נעבעך, וואַלגערן אין דער פרעמד און זי, די מאַמע, זאָל איר נישט קענען געניגן טון.

תמרלען האָט מיטאַמאָל גענומען וויי־טון, פאַרוואָס זי האָט טאָקע דער מאַמען אַזוי לאַנג נישט געשריבן.

און נאָך א שנוי —

אויף דעם קינדערישן מיידל האָט דאָס הויז פון די רייכמאַנס גענומען קוקן — האָט זיך איר אויסגעדאַכט — מיט אַנדערע אויגן, מיט פרעמדע, עסנדיקע בליקן פון קוקערס אַזוינע, וואָס לעכערן, שטעכן דורך און שפּיזלען.

און זי האָט פאַרלאָזן די דאָזיקע שטוב, אַרויסגעגנבעט זיך ממש, און תמרלען איז פאַרגעקומען, ווי נישט פון די רייכמאַנס „גייט זי אַוועק", נאָר פון דער סודות'דיקער שרעק. פון דעם פיינלעכן מיראַזש, וואָס וואַקסט אַרויס פון די באַלעבאַטישע חדרים, אַנטלויפט זי.

איז זי אַנטלאָפן, און די אָפענע, דערוועקטע יינגפרוילעכע עמפּינדונגען האָבן ווידער גענומען דרעמלען, איינשלאָפן, ווי די יונגע קעפּלעך פון רויזן ביי זונזעצן.

„ווי לאַנג איז דער שיעור?"

זי איז אַראָפּ פון פּנים, די אויגן אין קאָפּ אַריינגעפאַלן' קוקן מיט טרערנדיקער עלנטקייט, די נאָז איז בלאַלעך־רויט, די ליפּן דין, בלאַס. תמרל ווערט פאַרשמאַכט נישט אַזוי ווייט פון הונגער, וואָס זי הונגערט שוין א צייט לאַנג; זי ווערט פאַרצאַרט פון דער פרעמדקייט, פון דעם איר צוגעוואָרפענעם רחמנות פון די פרעמדע מענטשן, ביי וועלכע זי קאָן „א פּוס אַריינשטעלן".

גאַנצענע טעג בראַדזשעט זי אַרום א מידע איבער די גאַסן, עסט אַריין אין זיך דעם שטויב און דונק פון שטאָט און ווערט זאַט פון דער אייגענער שוועריקייט, וועלכע זי קען נישט דערשלעפּן. פון מאָל צו מאָל טרעטן אַרויס טראָפּנס שווייס אויף איר פּנים, א ווייסער, קאַלטער פלאָם גייט דורך בליצשנעל די הויט פון שאַרבן. דאַכט זיך, דאָס פּנים גיט א ברען־אויף אַמאָל, און שוין, גאָרנישט מער.

א זמן־רב פלעגט זי קויפן ברויט און כמעט לעקן צו די פליטשלעך הערינג, וואָס זי האָט זיך איינגעשאַפט. דאָס האָט זיך אָבער אויסגעלאָזט, פון וואַנען צו נעמען איז נישטאָ און ביי וועמען צו בעטן קלעקט נישט די דרייסטקייט.

איז דאָס מיידל א סך טעג אַרומגעגאַנגען אין שטאָט א הונגעריקע נאָך טרוקן ברויט, געווען אַלעמען פונדערווייטנס מיט איר אַליינקייט און מיט קיינעם נישט גערעדט וועגן גאָרנישט.

מיט שווייגן איז זי יעדן אָוונט געקומען אין דער דירה פון די פרעמדע אָרימע מענטשן. א צוריקגעהאַלטענע איז זי געזעסן פאַר־זיך, שטילערהייט, מיט א מיד־גלאָנציקן בליק אויס געקוקט מ'זאָל שוין „מאַכן נאַכט" — בעטן די דריי הילצערנע מטות אויסשדרן אויף דער פאָדלאָגע די גושענדעס. זי, תמרל, האָט געהאַט איר גושענדע אויף א זעקל שטרוי, א פעקל שטובן־שמאַטעס, א קישעלע אומגעפליקטע האַרטע פעדערן און אן אלטן מאַנטל צום איבערדעקן.

ערשט אויף דעם געלעגער, אין א זייט פון אַלע נאַרעס אויף דער ערד, האָט דאָס אָרימע מיידל פון קייאַו רעכט זיך געקאָנט זיך פונאַנדערקלייבן, ווו זי איז אויף דער וועלט, וואָס זי זאָל טון.

אין די ערשטע נעכט האָט זי, אמת, זיך נישט געקענט קיין אָרט געפונען אויף דעם קבר'ל פון שמאַטעס. זי האָט זיך געדרייט, געפּאָרעט זיך, געטראַכט: די היגע מענטשן, די אָרימע־לייט זענען אָרימער פון די „געמיינע לייט" אין קליינשטעטל. אָט איר מאַמעשי... אַן אָרעמע אַלמנה, א פאַרהאָרעוועטע, און פאָרט איז ביי זיי אינדערהיים נישטאָ קיין גושענדעס אויף דער ערד, קיין שמאַטע־געלעגערס... איר איז אינדעם געווען א שאָד דער מאַמעס קראַנקע פיס, מ'זאָל איר נישט דאַרפן אַראָפּנעמען א פוס... און די יונגען ווילן נישט ווערן קיין לייט... — זי האָט זיך ווידער און אָבער־אַמאָל איבערגעקערט אויף א צווייטער זייט און אין שווערע רעיונות מיד איינגעשלאָפן.

אין מיטנאַכט האָט זי געשפּירט א קעלט, ווי מ'וואָלט זי מיט א שאַרפע אייזיקע משא צוגעדעקט און אַזוי־אַ פון איר לייב אויסגעשניטן שטיקער. איבערגעוועקט זיך, האָט זי זיך צונויפגעקאָרטשעט, איינגעדרייט, געצויגן דאָס דינע מענטשלעך איבערן קאָפּ און שווער־סאַפּנדיק פונסניי אַנטשלאָפן געוואָרן.

ווייטער אַריין איז דאָס שלאָפן אויף דעם געלעגער געוואָרן לייכטער, דערפאַר האָט אויף איר געקוקט ניכטערער דער אַרום מיט די גוטע אָרימע מענטשן אין דער אומהיימישער שטוב. א סך מאָל איז זי אַנטדרעמלט געוואָרן און אויפגעשטאַנען מיט דעם איינעם קאַלטן געדאַנק:

„ווי לאַנג איז דער שיעור?"

— פרעמדע מענטשן זענען נישט קיין מאַמעס, ווילן נישט ליידן!

און זי האָט פון דאַנעט אָנגעהויבן צו זוכן א „פּאָסטן".

...די אַלטע מעקלערקע איז געזעסן אין דער עפּושדיקער קעלער־שטוב, געקלאַפּט מיט די לעדערנע שפּיצן פון די פינגער אָן טיש, אויסגעטשמאַקעט זיסע ריידעלעך פון די מאַרדיפּעטע ליפּן און מהנה־געווען משרתים מיט „פּאָסטנס" ביי „איידעלע רייכע מענטשן, וואָס, אַז מ'טויג זיך ביי זיי, ווערט מע געהאַלטן ווי אן אייגן קינד".

דאָס איינציקל דער „רייפּערקעס" האָט תמרלען געגעבן אן אַדרעס „צו הערשאַפטן ערשט א האַלב יאָר נאָך דער חתונה".

די אַלטע האָט אין תמרלען אָנגעהאָנגען איר דערקלעמענדיק, וויסט בליקל, גראַזשענדיק אין חלל אַריין מיט א געלן, האַרטן פינגער:

— אָבער געדענק, טאָכטערשי, אַז עסט דאָרט אָנקומען, מוז איך פון דיר „קריגן" באַזונדער.

און צוגעגעבן:

— די אַרבעט איז דאָרט אַבי־ווי, די קעך איז קליין, נישטאָ קינד, נישטאָ רינד און צאָלן עט „זי" גוט.

תמרל איז אוועק. א פאַרלוירענע, אָן ווילן האָט זי געמיטן איין גאַס און נאָך א גאַס און ענדלעך אָנגעקומען צום הויז פון די „הערשאַפטן ערשט א האַלב יאָר נאָך דער חתונה".

תמרל איז דאָרט געבליבן.

דאַכט זיך, זי קאָן זיין דאָ צופרידן, עפּעס בעסער פון אומעטום, פון די אַלע ביזאַהעריקע באַלעבאַטים. אַם למשל: דאָ, ביי די יינגע מענטשן ערשט נאָך דער חתונה „דוצט" מען זי נישט, מען באַהעלפט זיך נישט מיט איר אַזויפיל מאָל אין איין שעה, ווי ביי די פריערדיקע הערשאַפטן. אין אָוונט איז זי פריי, קען גיין ווו זי וויל — אויב, פאַרשטייט זיך, ס'איז שוין נאָך נאַכט־עסן. תמרלען פרעסט לייכט די אומהיימלעכקייט פון דער נייער, פרעמדער היים ביים אָנגענעמען יינגען פאָרפאָלק, וואָס האָט זיך אַזוי ליב, גייען אָפט שפּאַצירן, שמועסן ביים אָוונטס־טיש וועגן די טעאַטער־שטיק, וואָס זיי האָבן געזען. רעדן וועגן א סך היימישס, דערמאָנען נעמען פון זאַכן און מענטשן, וואָס זענען איר, תמרלען, ווייט, חילד־פרעמד. גייט זי דערפאַר נישט אין ערגיץ, נאָר זיצט אין קיך ווי א פאַרדרעמלט היגדל.

א מידיגלעכע פון ווייניק טון, האָט תמרל אויפ'ן נייעם „פּאָסטן" אָנגעהויבן פרי אין אָוונט זיך לייגן שלאָפן; אָן באַזונדערן רושם האָט זי אויפגענומען אן ערשט און א צווייט שמייכעלע פונ'ם הער, וועלכער מאַכט פאַר זיין יונגער פרוי א וויכטיק־אָנגעשטרענגט פּנים, ווען עס קומט אויס צו ריידן וועגן דעם דינסט־מיידל.

— זי ווייזט אויס צו זיין א געהאָרכזאַמע מיידל, האַ, עמאַנועל? — האָט די מאַדאַם פּיעטשטשענדיק געשנוירעוועט מיטן פּיסקל, קוסנדיק פאַרליבט אויפ'ן מאַן און אויף אירע ראָזע־מאַניקירטע, דורכזיכטיקע נעגל.

— ווער קאָן וויסן!

ער האָט א קרום געטון מיט די ליפּן, א סימן, אַז ער באַציט זיך מיט אומצוטרוי צו דער „גוטקייט" פון דער דאָזיקער וואָזשנער מענטשן־מדרגה. און נאָך האָט זיין פאַרציען דעם שנאָבל געזאָלט הייסן: „ווער עס קען זיי נישט, די שטילע טייבעלעך"...

תמרל איז געשלאָפן דאַמאָלס, ווען ס'איז פאָרגעקומען דער קורצער שמועס וועגן איר. די יינגע מאַדאַם האָט אויפריכטיג און סטראַטעגיש געפּרוּווט פאַרטיידיקן דאָס קיאַוועדער מיידל; דער מאַן האָט אָבער מיסטרויאיש געמאַכט מיט דער האַנט:

— „לאָז געמאַך, לאָז."

עס איז שטיל געוואָרן. טיף אין זיך איז די יינגע פרוי געווען אי צופרידן מיט תמרלען דעם געראָטענעם און ריינעם שטוביקן מענטשל און אי געפרייט זיך מיט דער אָפּשטויסנדיקער באַציאונג פונם מאַן צו דעם רייצנדיקן, שיינעם מיידל, פאַר וועלכער די יינגע באַלעבאָסטע שרעקט זיך איינפעריק. מיט אָט־אָ־דער באַרויקונג האָט זיך א טאָג נאָך א טאָג געשטעלט אויף די פיס (פאַרשאַפט הייטערקייט די יינגע מענטשן „ערשט נאָך דער חתונה") און פאַרנויגט זיך צאַרט, איבערלאָזנדיק הינטער זיך מילד זיך־טוליענדיקע נעכט, וואָס האָבן פאַרזיסט דאָס נאָגנדיק־פאַרבענקטע געמיט פון מאַן און ווייב.

אנהויב פון זומער־סעזאן אין פילהארמאניע

שמחה נאטאנס אויפפירונג פון „דער גזלן"

דער אַמעריקאַנער פּיעסן־שרייבער ז. קאַלמאַנאָוויטש איז אויף דער יידישער ביהנע אין פּוילן געוואָרן זייער פּאָפּולער. זיינע פּיעסן האָבן בעקומען אַ צ'אַפּזאַץ, זענען געוואָרן אַזוי צו זאָגן, אַ סעזאָן־אַרטיקל.

ווי מען זעהט האָט זיך קאַלמאַנאָוויטש פאַר־מאָסטן צו ווערן אַ מין יעקב גאָרדין, אויף דער יידישער ביהנע, נאָר עס האַלט נאָך ווייט נישט דער־ביי. נישט ער פאַרמאָגט יעקב גאָרדינס פאָלקסטימ־לעכקייט, יעקב גאָרדינס אויסגעשליפענע ביהנע־טעכניק און יעקב גאָרדינס עשירות פון טיפּען און כאַראַקטערן, וועלכע האָבן גרויס געמאַכט אַזוי פיל יידישע שוישפּילער.

יעקב גאָרדין האָט געשריבן זיינע ביהנע־ווערק פאַר אַלע שוישפּילער, אַלע ראָלען פון זיינע דראַמען גיבען מעגליכקייטען די אַקטיאָרען אויסצו־שפּילן זייערע טאַלאַנטען. און קאַלמאַנאָוויטש שרייבט זיינע פּיעסן פאַר איינצעלנע אַקטיאָרען — פאַר'ן סטאַר. ער איז, ווי מען קען איהם אָנרופען נאָר „הויף שרייבער" פון די סטאַרען. אין זיינע ביהנע־שטיק פיהלט זיך דער סטאַר ווי דער לייתן אין ים, אַלע אַנדערע ראָלען זענען ווי די קליינע נישט אָנגעזעהענע פישעלעך.

די סוזשעטען פון קאַלמאַנאָוויטשעס פּיעסן זענען ס'רוב באַנאַלע, זיי זענען אָבער אין אַ גרויסער מאָס באַאַרומענטימענטאַל און דאָס שאַפט פאַר זיי אַ בריטערען צוגאַנג צו די הערצער פון די טעאַטער־בעזוכער, ווער שמועסט נאָך, אַז די הויפּט־ראָל פון זיינס אַ פּיעסע פאַלט אַריין צו אַ הויך־טאַ־לאַנטירטען אַקטיאָר, שאַפט זיך אַנ'ערפאָלג אַ דאַנק דעם אַקטיאָר.

אויך קאַלמאַנאָוויטשעס „דער גזלן" געהערט צו דער זאָרטיגער קאַטעגאָריע פּיעסן צוזאַמענגע־שטעלט אַ סיפור־המעשה מיט אַ באַוווּסטן מיסתר־השכל און אויסגעשטעלט אַ הויפּט־פיגור, אַרומגעריגעלט מיט קליינע פיגורעלעך.

איינגענטליך האָט דאָס שטיק געדאַרפט הייסן: „די גזלנים", ווייל יעדער איינער פון די פּערזאָנען, איז אַ „גזלן" און שלום פּסח, וועמען אַלע רופען גזלן, איז דאָ גאָר קיין גזלן נישט, נאָר פאַרקערט — אַ גוטער, ליבער מענש. האָט דאָך אָבער דער מחבר געוואָלט בעווייזען, אַז אויף דער וועלט איז נאָר קיין גערעכטיגקייט נישט פאַרהאַן און אַז די ריכטיגע גזלנים, פאַרשרייען אַנ'אומשולדיגען מענ־שען פאַר אַ גזלן — האָט דאָס שטיק בעקומען דעם נאָמען: „דער גזלן", וואָל זיין אַזוי, אָבי דער סוף איז אַ גוטער, די ריכטיגע גזלנים כאַפּען אַ מפּלה און דער אומשולדיגער „גזלן" — ברעכט טעלער. דער גאַנצער צאָרן געגען דער אונגערעכטער וועלט, געהט נעבען אויס... צו די טעלער.

שמחה נאַטאַן, וועלכער האָט אָנגעהויבען זיין זומער־סעזאָן אין יידישען פילהאַרמאָניע־טעאַטער מיט דער פּיעסע „דער גזלן", האָט זיך ווידער אַמאָל פאַר אונז פאָרגעשטעלט אַלס אַ גרויסער אַקטיאָר, וועלכער דאַרף נישט בענוצען קיין שרייע־רישע מיטלען און אויפגעבלאָזענע עפעקטען אין זיין שפּילען. נאַטאַן אָפּעריערט מיט אַנ'איבערגע־איינציגען מיטעל — מיט טאַלענט, מיט גרויסען טאַ־לענט און דאָס איז שוין גענוג, אַז נאַטאַן זאָל עפעטצי קען, זאָל קלינגען צו אַ הויכער אַרטיסטישער דערמיי־כונג, ווערען אַרויס די עצמות היבשות, וועלכע שאַ־טענען זיך אויף דער ביהנע, ווער זעהט זיי! שמחה נאַטאַן רינגעלט גאַנץ אַרום מיט זיין בעשיידען, שטילער און דאָך שטורמיש־קינסטלערישען אויס־ברויז און מיר פיהלען זיך ווי געפּאַנגענע ביי איהם, מיר קאָנען זיך אויף קיין אויגענבליק, נישט אָפּ־רייסען פון זיין „שלום פּסח" מיר מוזען מיטלעבען מיט זיין שלים־מזל'דיגער אומבעהאָלפענקייט, און אויך מיט זיין טעלער־איוואַלט־אויסברוך.

נעמי נאַטאַן צייכענט די אַרורה „שפּרינצע לאה" מיט אַ ביסעל צופיל אויסערליכער שרייע־רישקייט.

בערטאַ זאַלאַטוסקאַ (זעלדע) און לעאָן געטי־ליכערמאַן (גימפּעל) זענען פון מחבר בעשאַלהט געוואָ־רען מיט נישט בעדייטענדע ראָלען. דאָך גיבען זיי צו בעמערקען, אַז זיי זענען פעהיגע שוישפּילער.

רעגינאַ הערצליך (בעטי) און לייב קאַסאָווסקער (היימי) זענען אַ פאַסיג פּאָרל, זינגען און טאַנצען אויסגעצייכענט, נאָר אויך זיי האָבן קיין צו טון אין דער פּיעסע.

די יונגיטשקע אידאַ נאַטאַן (מיני) ווייזט אַרויס אַרטיסטישע פעהיגקייטען און בעהערשט גאַנץ גוט איהר ראָל.

קליינע ראָלען האָבן אויך יוסף ביוויטש (מאַקס) און ש. צווייליך (שמעון).

טעאַטער מענש

א זעלטענע ל־ופט

ליעטניטעס: די דאטשע, וויזט אויס, איז שוין דא נאהענט...

מאלי פיקאן און מאיר ווינדער

א מאדערנע קללה

אין די טעאטער־קרייזן געהט איצט אום א נייע קללה: — זאלסט אזא הנאה האבען פון דיין לעבען ווי מאיר ווינדער פון מאלי פיקאנס בעווף אין לאדז.

געענדערט איין ווארט

אין דער דייטשער קאנסטיטוציע

ערשטער פונקט אין דער דייטשער קאנסטיטוציע לויטעט: — „לויט'ן געזעץ, זענען אלע בירגער גלייך". איצט האט היטלער צוגעגעבען איין ווארט: נאך דעם ווארט „בירגער", האט ער צו־געשריבען „גוייען".

צו זיין געליבטע!

געזונגען אין א שבועות־נאכט

א געזיכט — אלבאסטער, מיט רויזען־פארב א פראכט ;
הייצט ליפען רויטע און ברעמען פעך — שווארץ.
דאך ווייסט איהר, ווער עס האט איהר דאס געמאכט ?
— בלויז כעמיק און קאסמעטיק, זאגט עס מיר מיין הארץ.
ציינדלעך — פערל, א געלעכטער — זיס ווי האניג.
וואו זעהט מען אזא שמייכעל, אזא צויבעריש לאכען ?
געוואלט דעם אדרעס פון דער גרויסער טעכניק,
וועלכע קען אזעלכע ציינדלעך מאכען ?
ווי ענטציקט, ווי מאיעסטעטיש איז איהר טאליע, איהר פיגור !
וואס איז ווענוס געגען איהר ? נישט מעהר ווי א שאטב
באר געגן טרעף וואו ענדיגט זיך די נאטור —
און וואו הויבט זיך אן די פארב

ד' לאמאר.

ווען דער מאן

איז נישט אייפערזיכטיג

איך וועל מיין ווייבעל נישט זידלען, חלילה,
נישט זאגען גוי טוט מיך בעטריגען.
הערמיס, וואס אויף דאטשע זי האט צו א צווייטען
א ליבע א שטארקע געקריגען.
איך וועל גאר נישט פיהלען קיין קנאה קיין שנאה
דערפאר, וואס איך האב הייגט דערוואוסט זיך
אז זי האט איג'ם גוואלד זיך מיט איהם אונטערהאלטען
געשטיפט און געהאלזט און געקושט זיך.
איך וועל איהר נישט מאכען קיין פארוואורף אפילו
נישט ווייזען אז איך בין דאגעגען,
וואס זי האט אנומעלט אין שטוב איהם פערבעטען,
ער איז אויפ'ן שויס איהר געלעגען.
און זי האט געדרוקט איהם גאנץ פעסט צו איהר הארץ צו
און ער האט זיין קאפ דארט געהאלטען
איך בין איהר דאס מוחל כאטש איך האב געזעהען דאס

לוסי און מישא

א נייע חברותא וואס פיינינט אונז אין „סקאלא"

א מבין אויף דער דאזיגער חבריא?

געקומען פון אמעריקע א חברה קונדסים פוס־טעפאסטניקעס, אקטיארען און האבען זיך געמאכט א בעוועצעניש אין „סקאלא" האבען זיי זיך געמאכט און שפילען שטוקעס!

מילא, וואלטען זיי כאטש געשפילט שלעכט, וואלט מען געזעסען אין דער היים און שפילטס צוזעצט ערהייט.

געהען זיי אבער, די לידאקעס און דערלאנ־גען אזא שפיל, אז ס'צוגעהט ממש אין אלע אבריים און דו, ארימער מענש, מוזט זיצען אין מיטען זו־מער נאכט ביי נאכט אין טעאטער און שלינגען יעדעס וואָרט, יעדען קעהר און יערען ווענד פון די דאזיגע לייט, כאטש די נשמה גארט נאך אביסעל פאַזשעטושע!

נו, אדרבה, געה זיי א בריה און זיץ אין דער היים, בשעת דו ווייסט, אז די געראמאנס קומען פויר אין „מאמע און שוויגער".

און אונזערע „היימישע סוח־ים" האבען זיך גע'שמד'ש?

נו, געה זיי א בריה און זיץ אין דער היים!

גרינע געדאנקען

— בייבאכט איז נישט געזונד צו עסען קיין פלייש, ווייל דער מאגען פערטראגט עס נישט. פערשטעה איך נישט: פון וואנען ווייס דער מאגען, אז ס'איז נאכט?

— שטארבט אנ'עושר, וואס האט נעהאט צוויי קינדער און איבער'געלאזט 100 טויזענד דאלאר — בעקומט יעדעס קינד צו העלפט.

שטארבט אנ'ארימאן, וואס האט פערמאגט א הארך־פעהלער מיט א הוסט און אויך איבערגע־לאזט צוויי קינדער — בעקומען זיי א דאפעלטע ירושה. איינער א הארך־פעהלער מיט א הוסט, דער צווייטער — א הוסט מיט א הארך־פעהלער.

— יודען שלאגט מען אויףביידע וועלטען: דא — ווייל ער איז א יוד. דארט — ווייל ער איז נישט געווען קיין יוד.

— יוד, וואס וויל נישט אויסזאגען זיין נא־מען, האט געשאנקען 100 זל. פאר פילאנטראפישע צוועקען.

אויב ער זאגט נישט אויס זיין נאמען און זוכט נישט קיין כבוד און באנקעטען, האבען מיר א חשד, אז ער איז נישט קיין יוד.

אט, אנ'אידיאט!

ערשטע: זי וויסען פריי מאלאוואנקא איהנס נייער סובלאקאטאר זעהט אויס צו זיין א מאראוויש כלאפאק.

צווייטע: גייען זי שוין — אנ'אידיאט איז ער! נעכטען אין אוונד, ווען מיין מאן איז גע־פאהרען קיין ווארשא, איז פלוצלונג ביי מיר גע־ווארען א קאריך־שלוס, האב איך איהם ארייג־גערופען, ער זאל פאראריכטען. נו, וואס מיינען זי האט ער געטון? — ער האט געארבייט אגשר א שעה צייט ביז ס'איז געווארען ליכטיג — ביידע ווייבלעך צוזאמען — אזא אידיאט!...

אליין דורך די לאדענס דורך די שפאלטען...
איך גלויב, אז זיין ליבע צו איהר איז „פלאטאניש" —
ער מיינט נישט חלילה, קיין זינד גאר,
אויך זי איז נאך ערליך ווען איהם נישט בעז־
צווינגען: —
ער איז אונזער קליינינקער זוהנדעלע גאר...

חכם

דער קונדס

● הומאר ● סאטירע

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 125
דינסטאג, דעם 30 מאי 1933

לכבוד שבועות

דער ערשטער „ליעטניק"

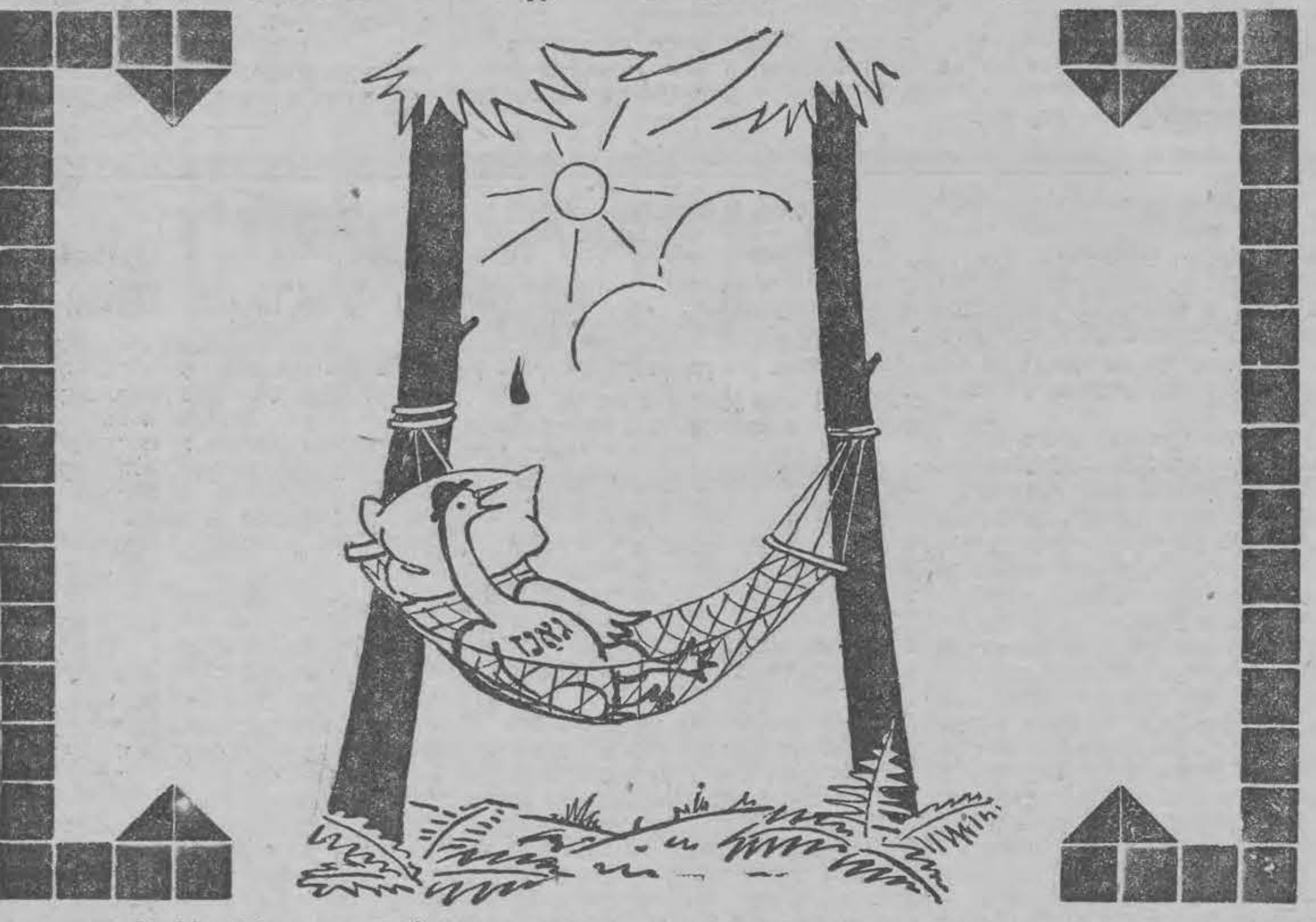

וואס האט נישט מורא צו פאהרען אויף א דאטשע.

גרינע פאליטיק

וואלטען מיר אין דער וועלט פון פאליטיק, ביי שבועות?

מיר מייגען דיפלאמאטיש־סימבאליש צו פרע־גען: ביי גרינס?

וואו גרינט זיך, דאס אזוינס, און וועלכען ווינקעל פון דער פאליטיק גרינט זיך?

מיר זעגען אויף דיפלאמאטען, אויף פאליטי־קער, נאר קיין גרינס זעהען מיר עפעס נישט אין דער וועלט פון פאליטיק.

מעגליך, אז מוסאליני וויל אונז איינריידען, אז זיין „4־פאקט" שמעקט מיט גרינס. פאר אונז פאליטיקער שמעקט דער דאזיגער פאקט מיט א גאר אנדערער פארב.

אויך די פאליטיק אין נאצי־לאנד פארבט זיך נישט אויף גרין. היטלער רייסט זיך, וואס אנ'אמת זיין גארגעל אונז איינצורעדען אז זיין לאנד האלט איצט ביי דער גרינער בליהונגס־צייט — האלטען מיר נישט דערפון. מיר זעהען נאר דארט די פארב פון פערוועלקטע בלעטער.

למאי זאלען מיר לייקענען. מיר יודעלעך פרע־ען זיך טאקע מיט אונזער גרינעם שבועות נאר אין גאנץ איז דאס זיך עפעס נישט גרין פאר אונז.

מיר האלטען ביי שבועות, נאר אונזער פא־ליטיק גרינט זיך עפעס נישט. עס שטימט נישט מיט'ן שבועות.

קרעפלעך מיט קעז

אויף דעם ארט האבען מיר געוואלט ברענגען בעריכט פון די לעצטע געשעהענישען אין לאדז.

צוליב „פערשטענדליכע טעמים" וועלען מיר ליבער אויף דעמזעלבען ארט געבען א לעקציע ווי אזוי צו מאכען קרעפלעך מיט קעז.

צוליב מאנגעל אין פלאץ וועלען מיר די לעק־ציע אפלעגען אויף איבער א יאהר שבועות אי"ה.

אקדמות
לויט א לאדזער נוסח

אקדמות מילין ושריות שי — — — — — תא
איך שווער עס מיט א שבוע — — — — תא
אז ס'איז נישט איין סוחר אהן א באדזארא — תא
געפאלען איז דער אמעריקאנער לאקשא — תא
האט זיך געמאכט א שטיקעלע האסא — — תא
און קיין גראשען איז נישטא ביי דער בשמא— תא

אז אין באלוט איז געווען עקסצעסא — — תא
האט מען מורא צו דינגען א דאטשא — — תא
שווייצען וועט מען היי־יאהר אין דער שטאטא— תא
אויף דייטשע קור־ערטער איז א באיקאטא — תא
וועט מען זיך טובלן אין דער מקווא — — תא

נעשה ונשמע
ווער זאגט און מיינט אנדערש

נעשה ונשמע — זאגט איצט דער דייטש אין גענף, און מיינען מיינט ער אנדערש.

נעשה ונשמע — זאגט א דעפוטאט איידער ער ווערט געוועהלט, און אנדערש טוט ער שפעטער.

נעשה ונשמע — זאגען געוויסע יודישע דע־פוטאטען אין סיים, און מיינען אנדערש.

נעשה ונשמע — זאגט דאס כלה־מיידעל צום חתן פאר דער חתונה, און טראכט זיך: לאמיך נאר האבען די כתובה אין דער טאש!...

נעשה ונשמע — זאגט דער פראווינצער סוחר, איידער ער בעקומט „ס'פעקעל", און אנדערש זאגט ער, ווען ער האט עס שוין אין דער היים.

נעשה ונשמע — זאגט א ווייבעל צום מאן איידער זי פאהרט קיין קריניצע, און אנדערש טוט זי ווען זי איז דארט.

דברים ככתובים
מילכיגע פילאזאפיע

נישט קיין וואונדער, וואס חיונה איז ארויף, אז די ציגע בעהמט צו די חיונה...

ביירען האט פריהער געפרובט ווערען א „גריש" פון בערלין, גיסט זי איצט אויס דעם כעס מיט א גירוש אויף יודען.

די סוחרים ווערען היינט משוגע און די סחורה ווערט „פערדרוקט"...

— ווי פאלט איהר אויס צו דינגען א דאטשע אין אזא העק צווישען בלויז גזלנים?

— איך האב פאר קיין גזלנים קיין מורא נישט — כ'בין אליין אויך א הויז־ווירט...

פריהלינג און ליבע
א געזאנג אהן גראמען ●●● פון ב. קאונער

פריהלינג און ליבע.

אויף דער דאזיגער טעמא האט מען שוין אנ־געשריבען מיליאנען ביכער, דער קוואל האט זיך נאך אלץ נישט אויסגעשעפט.

טויזענטער דורות וועלען נאך קומען און געהן, און ,פריהלינג און ליבע וועלען אלץ בלייבען אין אונז בעגייסטערען.

און יענע שרייבער פון יענע דורות וועלען ווי־דער בעזינגען די צוויי שעהנע זאכען, וואס גאט האט אונז געגעבען.

פריהלינג און ליבע.

ביידע זאכען וועלען תמיד בלייבען שעהן און פריי; ווייל ווען זיי ווער'ען אלט, ליגט שוין אין זיי־ער אלט־ווערען א פריש־לעבען, א יונגע פרייד.

ווי שעהן און ווי ניי און ווי פרעכטיג איז צו זעהען ווי די אלטע מאמע־ערד טשוכעט זיך אויס פון שלאף און זי הויבט אן ארויסצושיקען אויף דער וועלט איהרע יונגע גרעזלעך, בלומען און רויזען אין אלערליי קאליר'ען; ווי זי בעפרייט די טייכען און ריטשקעס, וואס זענען געלעגען אונטערן אייז פערקאוועט, געפאנגען, און עס ווערט אויף דער וועלט צוגאסען א ליבע ווארעמקייט, א פרייד; און די פרייד ווערט בעגעגענט פון א בלויען הימעל און א גאלדענע זון. און ערד און הימעל קושען זיך, ווי צוויי פערליבטע, און בלום און שטראהל, פונקט ווי א פערליבט פארעל, בעהמט זיך אום און מען גיסט זיך צונויף אין איין גוף און איין נשמה...

קען נאך זיין א שעהנער פארעל, ווי א צו־בליהטע ערד מיט א בלויען הימעל, א זונענשטראל, מיט א בלום?

אבער איידער די בלום ווערט צייטיג, דעמאלט איז זי ערשט ריידענדיג, כשופדיג, לאקענדיג.

איידער די רויז עפענט זיך, דעמאלט ווען זי דרעמעלט נאך אין איהר דופטיגע וויגעלע, מיט פער־מאכטע אויגעלעך און עס זעהט זיך בלויז ארויס פון דער קנאספ א רויט צינגעלע, וואס לעקט שטיק־לעך זון, — אט דעמאלט איז די רויז אינטערעסאנט זי איז נאך דעמאלט בעהאלטען אין איהר אייגע־נעם סוד —

דאס אייגענע איז אויך מיט דער ליבע: ווען איהר דערזעהט א שעהנע, א יונגע, א ליכטיגע מיי־דעל, און אייערע בליקען קייטלען זיך אן אן איהרע בליקען; אייערע הערצער נעהמען פלוצים קלאפען מיט א מאָדענעם ריטם; מיט אזא מין מוזיק, וואס איז נאך פון קיינעם נישט געשפילט געווארען, און איי־ערע בלוטען און די אדערען נעהמען טאנצען א פייער־טאנץ, און דער קאפ ווערט ווי בערוישט, פער'שיכור'ט; איהר ווערט ווי צעטומעלט, ווי איהר וואלט זיך אנגעטרונקען מיט א גוטען וויין — אט דעמאלט איז דאס מיידעל אינטערעסאנט; דעמאלט איז די ליבע הייליג, תפילהדיג, סודות'דיג...

דער פריהלינג איז געגליכען צו א שעהנע מיידעל, א יונגע, א בע'חנטע, נאך איידער זי ווערט א כלה; ווען זי געהערט נאך צו זיך אליין; ווען זי איז נאך פון קיינעם נישט בעריהרט געווארען.

און דערפאר איז דער פריהלינג און די ליבע אנ'אייביגער מאטעריאל פאר דיכטער, מאלער און מוזיקער.

און דערפאר איז די יוגענד אזוי אנציהענד, אזוי אינטערעסאנט, אזוי הייס און פול מיט לוסט...

אויב איהר האט א מוזיקאליש אויער, וועט איהר מוזען צוגעבען, אז פייגעל זינגען א סך שעהנער אין פריהלינג ווי אין מיטען זומער, אדער אין הערבסט, אדער אין ווינטער.

זייער געזאנג אין פריהלינג קלינגט זיס און העל און יונג און איז געבאדען אין זון, אין ליכט, אין ווארעמע גאלד, אין דופט פון רויטע רויזען.

זייער געזאנג אין זומער קלינגט ווי אלטע זי־בער, געמישט מיט מעש, און זייער געזאנג אין הערבסט קלינגט ווי צובראכענע בלעך, און ווינ־טער — ווי דאס שלוכצען פון א אבל...

אדער בעהמט די בוימער, אין פריהלינג איז דער בוים יונג, פול מיט בלוט און די אדערען, די צווייגען בויגען זיך, די בלעטלעך פריש און גרין; זומער זענען די צווייגען שווער, נישט אזוי רוהיג, און די בלעטער מאט־גרין; און אין הערבסט — זענען די צווייגען מאגער, אויסגעדארט, צו־קווייטשט, און די בלעטער געל, צולעכערט, צוגע־סען פון ווערים, און דער מינדסטער ווינטעל רייסט

אביסעלע גרינס
לכבוד שבועות

די ווילנע־בעזיצער פון די דאטשעס ווערט גרין און געל פאר די אויגען, זעהענדיג דעם היי־יאהרי־גען דאטשע־סעזאן.

די דייטשען אין גענף ווערען גרין פון צרות זיך צוזעהענדיג צו די יודישע פעטיציעס צום פעל־קער־בונד.

גרין ווערט מען ביז מ'בעקומט היינט בע־צאהלט א חוב.

יודען ווערען גרין פון צוקוקען זיך צו אונזער „בעשיצער" מאקדאנאלדס פלירט מיט'ן היטלערי־שען דייטשלאנד.

גרין זענען היינט אלע לאדזער מענזשאטקעס און פאנגעס, ווייל אזוי בעפעהלט... דער מארע־זשורבאל.

שבועות אין דייטשלאנד
אפילו אין דאנציג

די דייטשע יודען (איצט די דאנציגער יודען) וועלען היי־יעהריגען שבועות ביים מוסף זאגען אנ שטאט וביום הבכורים — וביום הכפורים.

פאן פאפען'ס „צוויי זערא"
ווען ער בעקומט נאר אנ' 1"

— דו ווייסט, ווען פאפען וואלט ערגיץ געפו־נען א ציפער „1", וואלט ער געהאט גאנצע 100.

— ווי אזוי?

—ווייל פון רוים האט ער מיטגעברענגט א „0" און וואטיקאן אויך א „0", האט ער צוזאמען „00".

מיי אפ און זיי געהען אויס אין דעם ווינטעל'ס הענט.

זייער איבערבלייבעכץ ווערט שפעטער אריינ געקעהרט אין בלאטע, אין מיסט.

דעריבער וועט דער פריהלינג און ליבע אונז אלע מאל בעגייסטערען, אלע מאל אונז קרעפטיגען און ארויסרופען די שעהנסטע געזאנגען, די ליכטיג סטע לידער און די טיפסטע פריידען, ווען עס קומט אן די צייט, ווען די ערד און די הימלען עפענען זיך, ווען די פעלדער און וועלדער און בערג און טאלען ווארפען אראפ פון זיך די ווינטערדיגע שאלען און די צווייגען זיך מיט טויזענדער געזאנ־גען, אויף טויזענטער אינסטרומענטען — דעמאלט לעבט אויף דער מענש.

אלע סימפאניעס אלע ראפסאדיעס קאנען זיך נישט פערגלייכען מיט'ן געזאנג, וואס דער וואלד און דער ים און דער ווינט און די פייגעל זינגען, בשעת די זון געהט אויף און בלויען באגינען, און ווען די זון געהט אונטער איינגעהילט אין א פייערדיגען טלית מיט גילדענע ציצית...

פריהלינג און ליבע!

זייט געבענשט וואונדערליך פאר'ל!

און אויב מיינע אויגען וועלען זיך נישט פער־מאכען אויף אייביג און מיין קאפ און מיין הארץ וועט מיר דינען, וועל איך אייך, שפעטער מיט א יאהר, ווידער בעגריסען מיט פרייד!

דערווייל בעהמט צו מיין געזאנג, וואס מיין הארץ זינגט הייבט פאר אייך.

—):פ

מגלת היטלער
צו לייענען דעם היי־יאריגן שבועות

ויהי בימי — ס'איז געווען אין דער צייט נאך דער וועלט־מלחמה, ויהי רעב בארץ — איז אויס־געבראכען א גרויסער קריזיס אין לאנד, וילך איש — איז דער פוילישער יוד אוועק, לגור — צו בע־זעצען זיך הוא ואשתו ושני בניו מיט זיין הויז־געזונד אין דעם קולטורעלען, ציוויליזירטען דייטש־לאנד, ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי, ושם שני בניו מחלון וכליון — ער האט געהייסען אלימלך, זיין ווייב נעמי און די צוויי זיהן מחלון וכליון. און אלימלך געשטארבען (מסתמא פון הונ־גער) האבען ביידע זיהן, מחלון און כליון, חתונה געהאט מיט דייטשקעס, אמת'ע דייטשע שיקסעס פון דער ארישער ראסע, שם האחת עלזא ושם השנית אלגא — איין שיקסע האט געהייסען עלזא און די צווייטע אלגא.

וישבו שם כעשר שנים —נאך צעהן יאהר זיין אין דייטשלאנד איז אויפגעשטאנען א היטלער ימח שמו, א צווייטער המן מיט א ראסען־טעאריע און געפרעדיגט להשמיד להרוג ולאבד — צו פערטיליגען צו דערהרגענען און אויסצוראטען אלע יודען, פון דייטשלאנד, יודיש האב און גוטס איז פון די האַ־קענקרייצלער פאגראמירט און צוראבירט געווא־רען. יודישע ספרים האט מען אויף די שייטער־הויפענס פערברענט מיט א הייליגע תפילה אויף די ליפען.

וימתו שניהם מחלון וכליון — אזוי האט גע־געשריבען די דייטשע היטלעריסטישע פרעסע, אז זיי זענען געשטארבען, אבער אין דער אמת'ען, זע־נען זיי פון היטלערס בלוטיגע רוצחים דערמארדעט געווארען, מ'האט זיי געפונען דערשטיקט, און מען ווייסט נישט ווער און ווי אזוי.

ותצא מן המקום — איז נעמי מיט די צוויי שנור'ם אוועק פון דייטשלאנד. ותלכנו בדרך אל ארץ — און זיי זענען צוריק געגאנגען קיין פוילען. וישק עלזא לחמותה ו'אלגא דבקה בה — האט עלזא זיך צעקושט מיט דער שוויגער און אלגא האט זיך אין איהר בעהאפטען — ואשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין — ווי דו וועסט געהען וועל איך געהן און ווי דו וועסט נעכטיגען, וועל איך נעכטיגען— אזוי האט אלגא געזאגט צו דער שוויגער, און זיי זענען ביידע געקומען קיין פוילען, והמה באים בתחילת קציר שעורים — זיי זענען געקומען אין דער שעהנסטער זומער־צייט. ותאמר לה לכי בתי — האט די שוויגער געזאגט צו דער שנור; לאמיר ארויס אויף א דאטשע, ואלכה בא השדה — וועסט

געהן אביסעל אויף דער פליאזשע אחר אשר אמצא חן — אפשר וועלען די בחורים אויף דיר ווארפען אנ'אויג.

— למי הנערה הזאת? — ווער איז די שיינע בלאנדע מעדעל — האט געפרעגט איינער פון די רייכע ווילע־בעזיצער, דער אלטער בחור בועז.

נערה מ'דייטשלאנד — די שעהנע בלאנדינ־קע איז אנ'אנטלאפענע פון דייטשלאנד — האט גאר בועז'ן אינפארמירט, און בועז האט בעפוילען די בחורים :לבלתי נגעה — איהר זאלט איהר נישט שטערען צו קומען אין מיין גוט. ער האט זי מכבד געווען מיט כיבוד און זעהר גאסטפריינדליך אויפגע־נומען. ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה — וואס האט איהר, הער בועז פון מיר געזעהען, וואס איך בין אייך אזוי געפעלען גע־ווארען, איך בין דאך א דייטשקע!? איהר זייט באיקאטירט דאך די דייטשען?

ויען בועז ויאמר לה — האט בועז געענט־פערט: אמת, מיר באיקאטירען טאקע די דייטשען, אבער נישט די דייטשקעס...

ויהי בחצי הלילה — אין מיטען נאכט, ויחרד בועז האט זיך אויפגעכאפט פון שלאף. ויחרד האיש והנה אשה שוכבת מרגלותיו — האט ער א דערשראקענער (רש"י זאגט: ער האט זיך נישט דער־שראקען, נאר ער האט זיך שטארק דערפרייט) דערזעהן א פרוי צופיסענס. ויאמר מי את — ווער ביזטו? האט ער געפרעגט (רש"י זאגט: געמאכט אזא אנשטעל) ותאמר אנכי אלגא מ'דייטשלאנד אמתך ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה — דאס בין איך די בלאנדינקע פון דייטשלאנד, מיין ליבער. ויאמר ברוכה את — זיי געבענשט, האט בועז גע־ענטפערט. כי אשת חיל את — ווארום דו ביזט זעהר א שעהנע פרוי, ותשכב מרגלותיו עד הבקר — און אזוי איז זי געלעגען צופיסענס ביז אין דער פריה (רש"י בעמערקט דערביי: אזוי זאגט בועז, ווארום ווען דאס וואלט אמת געווען, וואלט מען איהם גע־דארפט געבען צו קיין שטרוי!...)

דעם סוף וועלען מיר מאכען בקיצור:

דער שפיץ איז געווען, אז בועז האט חתונה געהאט מיט דער דייטשקע און די מגילה איז גע־ענדיגט.

צוזאמענגעשטעלט און בעארבייט פון אב־נעס.

מייז נייע מילך־אינדוסטריע
בריף פון א לאדזער מאנופאקטוריסט פון ארץ־ישראל

פתח תקוה, אולטימא מאי 1933.

שאלאם אדוני!

ראשית קאן איך דיר מיטטיילען, אז איך בין שוין כמו א פאלעסטינער און כ'רעד שוין כמעט העברעאיש.

איך בוי מיר אנ'אייגען הויז. עס האט אבער נאך נישט קיין דעקונג, דען דער דאך איז נאך נישט פערטיג און עס שטעהט אפען און עס העל־פען גארנישט מיינע פראטעסטען.

איך האב פערפלאנצט 2 דונאם טייטלען און איך האף, אז איך וועל אפנעהמען מיט ציגען. נעכטען האב איך מיר געקויפט א קאזע פון דער בעסטער קוואליטעט. נאר אזוי ווי כ'האב נישט געהאלטען אויפ'ן פאסעק צוגעבונדען, האט זי געמאכט פליטה און האט מיר נאך איבערגעלאזען לעצט געלד א פעקעל אויפ'ן בעטגעוואנט... איך וועל כאטש האבען פון איהר רויה־שטאף פאר די פעלדער.

ווי די מעשה איז: קיין עפעקטיווע מילך אויף שבועות וועל איך שוין נישט קענען פערקויפען און איך וועל מוזען מאנאפאלירען. נישט חלילה פון מיר איז דא א וואסער, וועל איך נעהמען מילך פון דער ערשטע קועלע.

דיין פשיטשטעל מענדעל הערגאט.

ווי-אזוי מען בעקומט א בחנמ'-דיגען פאס קיין אמעריקא

(2) לויט אינפארמאציעס פון דער לאדזער אפטיילונג פון עמיגראציע-סינדיקאט (6 שיצרפיען 3) דארפען עמיגראנטען, וועלכע ווילען פאהרען אין די פאראייניגטע שטאטען און האבען שוין בעקומען פון אמעריקאנער קאנסולאט אנ'אריינפאהר-שיין, אדער אנ'אויפפאדערונג צו אפנעהמען אנ'אמעריקאנער וויזע — אריינשיקען דעם אריינפאהר-שיין אין דער לאדזער אפטיילונג פונם עמיגראציע-סינדיקאט, אדער אין דער צענטראלע (אין ווארשא ניעצאלא 7), בכדי צו בעקומען א דערלויבעניש אויף צו דערהאלטען אין דער שטאטישער סטאראסטווע א בחנמ'דיגען אויסלענדישען עמיגראציע-פאס.

דערלויבענישען אויף ארויסצוגעבען נייע אויסלענדישע עמיגראציע-פעסער און אויף צו פראלאנגירען אלטע פעסער גיט ארויס דער עמיגראציע-אינספעקטאר אין ווארשא.

פערמשפט א גנב - איינברעכער

(א) דער גנב-איינברעכער מאיר קאץ איז נעכטען — פאר'ן בעגנב'ענען דעם 27 מערץ ה. י. א געוויסען איזידאר מארקאווסקי, טרעלעני-בערגא 5 — אויף אנדערטהאלבען יאהר טורמע.

לתרבות רעה...

עולם זוכט פאסטענס אלס סעקוועסטראטארם

(2) אין שייכות מיט'ן וואהרשיינליכען איבערנעהמען (דעם 1 יולי ה. י.) דורך דער פינאנק-מאכט דעם איינקאסירען פונ'ם לאקאל-שטייער — פליסען איין אין דער לאדזער פינאנץ-קאמער הונדערטער ביטעס פון ארבייטסלאזע אינטעלעקטועלע, וועלכע אפערירען זיך אלס קאנדידאטען אויף די פאסטענס, הגם דער גאנצער פערדינסט שמעקט — מיט 100 זלאטעס א חודש...

נאך א בעוויז, ווי מען גייט אויס פאר א גראשען, אז דער רוב פרעטענדענטען אויף די דאזיגע פאסטענס זענען מענשען מיט העכערער בילדונג.

יודען געדענקט!

היטלערישע באנדעס פייניגען אייערע ברידער אין דייטשלאנד!

אייער געוועהר געגען זיי איז באיקאט אויף סחורות פון דייטשלאנד!

נישט קיין נעקראלאג...

געפונען אנ'ערמארדעטען היצעל

(2) אין בלאשקי היגטער דער שטאט, האט מען געפונען א דערמארדעטען דעם דארטיגען 58 יעהריגען איינוואוינער, פערדינאנד מילער.

די אויספארשונג האט ארויסגעוויזען, אז דער דערמארדעטער האט געהאט א רייכע קרימינעלע פערגאנגענהייט: ער איז געווען בעקאנט דער פאליציי, אלס פערד-גנב און לעצטענס — אלס פאסער. ער איז אויך מיט 8 יאהר צוריק געזעסען 4 יאהר אין טורמע פאר א מארד.

פון פאך איז ער געווען א היצעל...

מארגען — ווערט פייערליך געעפענט די בילדער-אויסשטעלונג פון אסתר קארפ

ווי מיר האבען שוין געמאלדען, ווערט מארגען מיטוואך, ד. 31 ד. ח. 1 א זייגער בייטאג פארקומען, אין לאקאל פון „בני-ברית" פיעטרקאווער 90, די פייערליכע דערעפנונג פון דער בילדער אויסשטעלונג פון דער יודישער מאלערין אסתר קארפ אויס פאריז.

אסתר קארפ איז גוט בעקאנט מיט איהר שאפען אין די ברייטע קרייזען פון דער פאריזער קונסט וועלט. אין לאדז שטעלט די מאלערין אויס איהרע ארבייטען צום ערשטען מאל.

די אויסשטעלונג, וועלכע נעמט ארום א גאנצע רייה פייזאזשען, פארטרעטען און מאלעריין פון די יודישע קינסטלערין אויס פאריז וועט בלי ספק ארויסרופען א שטארקע פעראינטערעסירונג.

א שילער-עקסקורסיע קיין ווארשא

היינט פאהרען אפ קיין ווארשא 70 שילער פון די באראכאוו-שולען אויף א עקסקורסיע מיטן שול-לייטער א. קאגאן.

אייניגע צעהנדליג שילער טרעטען אויך אויף אויף מיט גימנאסטישע איבונגען אויף דעם „שטערן"-צוזאמענפליה וואס קומט פאר אין די שבועות-טעג.

אכטונג!
לאדזער טעאטער-פובליקום!

זייט וויסען, אז „מאמע און שוויגער" געזעגענט זיך מיט אייך!

יום-טוב-וואך אין טעאטער „סקאלא"

שרודמיעסקא 15, טעל. 232-33.

צוליב די... 1000-טער פערלאנגען!
צוליב די... 1000-טער, וואס האבען שוין געזעהען!
צוליב די... 1000-טער, וואס ווילען יעצט זעהען!
צוליב די... 1000-טער, וואס זענען אוועק פון קאסע אהן בילעטען!
צוליב די... 1000-טער, וואס ווילען יום-טוב קומען קויפען בילעטען!

פרעזענטירט מ. וולבער די גרויסע אמעריקאנער סטאר-קינסטלער

לוסי און מישא

גערמאן

אויף א געזעגענונגס-וואך אין לאדז!

פון מיטוואך ביז מאנטאג איינשליסליך 9 אווענד

די לעצטע אמעריקאנער טעאטער-סענסאציע

מאמע און שוויגער
„Matka i Teściowa"

אין 3 אקטען פון קאלמאנאוויטש. מוזיק: פ. לאסקאווסקי.
רעזשי: מישא גערמאן. טעכנישע לייטונג: ה. גוטמאן.

פרייטאג ווערט נישט געשפילט.

מיטוואך און דאנערשטאג ביליגע פאפולערע פרייזען פון 60 גר. ביז 2.20

אנאנס! גרויסער סורפריז מאנטאג 9 אווענד אנאנס!
צו דער יובילעאום-פארשטעלונג!
צום 50-טען מאל נאכאנאנד מיט לוסי און מישא גערמאן
„מאמע און שוויגער"

אכטונג! די 2טע פרעמיערע פון לוסי און מישא גערמאן
אזוי איז דאס לעבן

אין 2 אקטען מיט 10 בילדער קומט די 2-טע וואך.

בילעטען אויף דער פרעמיערע-פארשטעלונג
שוין צו בעקומען אין קאסע פון „סקאלא"-טעאטער.

מאגען-און דארם-שטערונגען

אויפאלען פון לעב-ווערעטאג, שטארקונגען, אויפגערעגטקייט, נערוועזיטעט, שווינדעל-געפיהל, אלגעמיין אומואויל-באפינדונג ווערען געלינדערט דורכ'ן געברויך פון א גלאז נאטירליך ביטערוואסער

Franciszka Józefa

עמפעהלם פון דאקטוירים.

די צאהל פאבריקס-סכסוכים פערקלענערט זיך

(2) לויט אינפארמאציעס פון לאדזער קרייז-ארבייטס-אינספעקטאראט, איז די צאהל קאנפליקטען אין דער טעקסטיל-אינדוסטריע פון לאדזער קרייז בעדייטענד געפאלען.

לעצטענס איז ליקווידירט געווארען א רייה אזעלכע קאנפליקטען, און קיין נייע ווערען נישט נאטירט.

דעם פאקט איז צו פערדאנקען דעם פרס, וואס די ארבייטס-געבער פאסען זיך ביסלעכווייז צו צו די בעדינגונגען פונ'ם קאלעקטיוון אפמאך.

מאלצייטען פאר יודישע זעלנער פון לאדזער גארניזאן

ארדענט אייז די קהלה אין געדולדם רעסטאראן

די קהלה ארדענט איין אויף שבועות מאלצייטען פאר די יודישע זעלנער פון לאדזער גארניזאן אין געדולדס רעסטאראן.

פאר'ן נישט ארויסגעבן סחורה

(א) פאר'ן נישט ארויסגעבען א טראנספארט סחורה צו זיינע קליענטען האט דאס געריכט געכטען פערמשפט דעם לאדזער עקספעדיטאר ראובן סאבאל (פעטריקאווער 6) אויף 8 חדשים טורמע.

קינדער-הילף

הילף אקציע פון ארבייטסלאזן קאמיטעט

אויפ'ן 21-טען מאי ד. י. האבען פון הילפס-פאנד פון ארבייטסלאזן קאמיטעט בעקומען שטיצע 35,352 פערזאן, ארויסגעגעבען זענען געווארען 30,283 מיטאגען.

פון 125 שולען זענען בעפלעגט געווארען 3612 קינדער. 1827 קינדער האבען בעקומען מילך-שפייזען. און 10 ווארים-שטובען האבען בעקומען הילף 2 טויזענד קינדער. אין סאנאטאריום אין סאקאלניקי האבען זיך געפונען 283 קינדער אין די קאלאניעס 307 קינדער. מעדיצינישע הילף האבען בעקומען 5,794 קינדער. אין משך פון ווינטער האט דער קאמיטעט ארויסגעגעבען 4,671 טאן קוילען.

א גארטען-פערוויילונג איז העלענאוו קומט פאר דעם 10 יוני לטובת די באראכאוו-שולען

א גרויסע פאלקס-פערוויילונג קומט פאר דעם 10 יוני אין העלענאוו לטובת די באראכאוו-שולען, פערבונדען מיט א גרויסען קינדער-יום-טוב. עס וועלען אויך אנטייל נעהמען צוויי ארקעסטערס.

עס וועט אויך זיין א פאנטען-לאטעריע מיט ווערטפולע געווינסטען.

לעצטע פארבערייטונגען צום „מארגענשטערן"-טורן-און ספארט-פעסט

אין דער ארבייטער-ספארט געזעלשאפט „מארגענשטערן" קומען שוין פאר די לעצטע פארבערייטונגען צו דעם גרויסען זומערדיגען טורן-און ספארט-פעסט, וועלכער קומט פאר שבת ד. 10-טען יוני אויפ'ן ספארט-פלאץ „העלענאוו".

די שיינע טעג, וועלכע האבען זיך ערשט לעצטענס איינגעשטעלט, ווי אויך די יום-טוב-טעג געבען די מעגליכקייט אלע איבונגען דורכצופיהרען אויפ'ן פרייען פלאץ. און דאס מאכט לייכטער די צוגרייטונגען צום פעסט. ס'איז א הערליך בילד צו זעהען, ווי אויפ'ן גרויסען פלאץ זענען צושאטען גרופענווייז הונדערטער ספארטלער מענער, פרויען קינדער און שילער אין זייערע לייכטע ספארט קאסטיומען, וועלכע איבען איין די נייע פעסט-איבונגען.

שבת ד. 10-טען יוני וועט זיך די דאזיגע ספארט-מחנה בעווייזען אין איהר גאנצען פראכט אויפ'ן ספארט פלאץ „העלענאוו" ס'וועט באמת זיין א נחת פאר די טויזענטער צושויער זיך צוצוקוקען צו די מאסען-איבונגען.

ייִדיש טעאטער פילהארמאניע
גראטאוויטשא 20 -::- דיר. ד. צעלמייסטער

„אליץ פאר קינדער!"

היינט, דינסטאג, מארגען, מיטוואך און דאנערשטאג, האלב 10 אווענד
סענסאציאנעלע יום-טוב-פרעמיערע!
„לעבענס-בילד אין 3 אקטען און 1 בילד מיט געזאנג
פון רחל סימקאה מיט
שמחה נאטאן
אין די הויפט-ראלע איז ריהרענד, שפאנענד, אמוזי-
רענד, אנציהענד, געלעכטער און געוויין, געזאנג, שטימונג, הימארפול, איז איינע פון די אינטערעסאנטסטע פיעסען אין וועלט-
רעפערטואר, א פראבלעם פון אונזער היינטיגען לעבען. די טיפען – לעבעדיגע, אזעלכע, וואס איהר בעגעגענט זיי יעדען טאג,
זייער טראגעדיע איז אייך נאהנט. — קומט מיט אייערע פריינד און בעקאנטע, און
איהר וועט האבען א אמת'ן עונג-יום-טוב און דאס איז פאר עטליכע גראשען
פון 70 גראשן ביז 2.40
עס נעמען אנטייל פרויען: בערטא זאסלאווסקא, נעמי נאטאן, רעגינא הערצליך, אידא נאטאן, לאה זיל-
בערמאן. מענער: לייב געטליכערמאן, שמחה נאטאן, דוד שערמאן, לייב קאסווינער, יוסף נייווירט,
יהושע צווייריד, שמחה וויינשטאה און שמואל ליודנער.
דיריגענט: ל. זעלמאן.

ביידע טעג יום-טוב מיטוואך און דאנערשטאג
4 נאכמיטאג — פאפולערע פארשטעלונגען
איינהייטס-פרייזען: גאלעריע 50 גר. פארטער
1 זל. און 1.50 ערשטע רייה, ס'ווערט געשפילט:
„אליץ פאר קינדער!"

ביליגע רייזע צום פוילישן ברעג איבער דער צייט פון די חגאות
די רייזע אויף ביידע זייטען בעטרעפט בלויז 17.70 זל.

דאס רייזע-ביורא „וואגאן-לי-קוק" ארגאניזירט אויף די חגאות פון 4. און 5. יוני אן אויספלוג קיין גדיניע און העל.

די אנטיילנעהמער אינ'ם אויספלוג וועלען האבען די מעגליכקייט צו בעזיכטיגען דעם פוילישען ברעג און קודם-כל גדיניע און העל, וואו עס וועלען איינגעארדענט ווערען ספעציעלע שפאצירען אויף שיפען.

די קאסטען פונ'ם צוויי-טאגיגען אויספלוג בעטרעפען 17.70 זל. און בעהמען ארום די רייזע אהין און צוריק, דערביי וועלען זיין רעזערווירט ספעציעלע נומערירטע פלעצער.

פאר די אנטיילנעהמער אינ'ם אויספלוג וועלען אויך זיין צוגעגרייט באכטלעגער.

דאס אפפאהרען פון לאדז וועט פארקומען שבת דעם 3-טען יוני 8.08 אווענד. קיין לאדז קומט דער אויספלוג צוריק דינסטאג, דעם 6-טען יוני 5.30 פארטאגס.

איינשרייבונגען בעהמט אן „וואגאן-לי-קוק" פיעטריקאווער 64.

ראדיא-פראגראם
דינסטאג, דעם 30 מאי 1933

11,40 פרעסע-איבערזיכט. 11,50 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט. 11,57 צייט-סיגנאל 12.05 טאג-פראגראם 12,10 גראמאפאן 1,20 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט. 3,10 עקספארט-קאמוניקאט 3.15 ווירטשאפטליכער קאמוניקאט. 325 ליטעפליה און נענען-באז. 3.30 קאמוניקאטען. 3.35 „צווישען ביכער". 3.50 גראמאפאן-פליטען. 4,25 פארלעזונגען. 5,00 סימפאנישער קאנצערט. 4.55 טאג-פראגראם. 6.00 לייכטע מוזיק 7,00 פערשידענעס 7,20 קאמוניקאט פון דער האנדעלס-קאמער 7,30 פעליעטאן 7,45 ראדיא-פרעסע 8,00 קאנצערט. 10,45 גראמאפאן, 10,55 קאמוניקאטען. 11,00 טאנץ-מוזיק.

אויסלאנד

5,25 – אפערע „דעמאן" פון רובינשטיין. 7 – לייפציג, אפערע פון וועבער. 8,25 לאנדאן – אפערע. 8,45 – פאריז – סימפ. קאנצערט 8,45 רוים אפערעטקע. 8,45 מיילאנד אפערעטקע.

מיטוואך, ד. 31 מאי 1933

11.40 פרעסע-איבערזיכט. 11,50 קאמוניקאט 11,57 צייט-סיגנאל. 1210 – גראמאפאן. 1.20 – קאמוניקאט. 3,10 קאמוניקאטען. 3,35 פראגראם פאר קינדער. 4 – גראמאפאן 4,40 רעפעראט 5 – גראמאפאן, 5,40 רעפערעט. 6 – רעפעראט 6,05 לייכטע טאנץ-מוזיק. 7 – פערשידענעס. 7,20 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער 7,30 פעליעטאן 7,45 ראדיא-פרעסע, 8-רעפעראט 8,15 קאמעראל-קאנצערט 9,15 ספארט 9,25 קאנצערט 10,10 אוידיציע 10,25 גראמאפאן 10,55 קאמוניקאטען 11 – טאנץ-מוזיק.

אויסלאנד

2,35 דאווענטרי – פון די פערד-געיעגען. 3,15 דאווענטרי – סימפ. קאנצערט 5,25 מאסקווע – אפערע. – 5,25 – מאסקווא – טראנסמ. פון גרויסען טעאטער. 6,30 ריגע – אפערעטקא. 8,35 – ציריך – אפערע פון וואגנער 8,45 שטראסבורג – סימפ. קאנצערט 9,35 – דאווענטרי – „די ווילדע קאטשקע" פון איבסען.

דאנערשטאג ד. 1 יוני

11,40 פרעסע-איבערזיכט. 11,50 קאמוניקאט 11,57 צייט-סיגנאל 12.10 גראמאפאן 1,20 קאמונ. 3.10 קאמוניקאטן 3,25 גראמאפאן 4,40 רעפעראט 5 – גראמאפאן 5,40 אקטועלער רעפעראט 6 – לייכטע מוזיק 6,45 פאסט-קעסטעל 7 – פערש. 7,20 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער 7,30 ליטעראַרישע פערטעלשעה 7,45 ראדיא-פרעסע 8 – לייכטע מוזיק, ספארט, פרעסע 9,30 רעפעראט 10,15 טאנץ-מוזיק 10,55 קאמוניקאטען. 11 טאנץ-מוזיק.

אויסלאנד

5,25 – מאסקווא – אפערעטקא 6,30 מאסקווא – באלעט. 8 – באזעל – בעטהאווען-פעסטיוואל. 8,10 – קאפענהאגען – סימפ. קאנצערט. 8,20 – בוקארעשט – סימפ. קאנצערט 8,35 פראג – סימפ. קאנצערט 8,40 – הילווערסום – סימפ. קאנצערט 8,45 רוים – אפערע „אטעלא" 9 מינכען – אפערע „פאיאצע" 9,15 – לאנדאן – אפערע דאן קארלאס.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי – – – –	74.00
3 פראצענטיגע בוידאוולאנע –	38.50
4 „ דאלארובקא –	49.00
7 „ סטאביליזאציע (אמ.)	49.00
8 „ ווארשאווער פאנד-בריף	39.75
8 „ לאדזער „ „	36.75
ענגלישע פונט – – –	30.00
דאלאר – אפיצ. 7,55, נישט אפיצ. –	7.50
גאלד-דאלאר – – –	9.23
גאלד-רובל – – – –	4.90
דייטשער מארק – – –	2.03

גארטען-פערוויילונג אין העלענאוו לטובת די „מעדעם-שולען"

די גארטען-פערוויילונגען, וועלכע ווערען איינגעארדענט דורכ'ן מעדעם-קוראטאריום אין לאדז, זענען שוין געווארען א נויטווענדיגקייט, ווייל ווי באך איז פארהאן אזא גלענצענדע געלעגענהייט צו פערברענגען נישט איין אנגענעהמע שעה אויף דער פרייער לופט אין הערליך שיינעם פארק „העלענאוו".

די ארגאניזאטארען זארגען דערפאר, אז די גארטען פערוויילונג היינטיגען דאנערשטאג אין העלענאוו זאל ארויס וואס אימפאזאנטער. א גאנצע רייה מיט קאמיסיעס ארבייטען און גרייטען צו דעם פראגראם. ארקעסטערס וועלען שפילען. ארטיסטען וועלען ווילען, א טאנצ-דועט, מוסטער-איבונגען פון „מארגענשטערן" און איגענער ביליגער בופעט, א רייכע פאנטען-לאטעריע מיט ווערטפולע פאנטען און א גאנצע רייה מיט אטראקציעס און נאך און נאך.

א גרויסע פרעמיערע „אליץ פאר קינדער" אין פילהארמאניע

היינט ווערט אין פילהארמאניע געגעבען א נייע פרעמיערע „אליץ פאר קינדער". די נייע פרעמיערע איז שפאנענד פון אנהויב ביזן סוף מיט א סך הארציגע לידער און פיל הומאר. די הויפטראלע פירט אויס שמחה נאטאן. די פיעסע ווערט געשפילט ביידע טעג יום-טוב בייטאג און ביינאכט.

לעצטע פארשטעלונגען פון „מאמע און שוויגער" אין „סקאלא"

אין יודישען טעאטער „סקאלא" ווערט אין די יום-טוב טעג געגעבען די זעהר אויסגענומענע פיעסע „מאמע און שוויגער" מיט לוסי און מישא גערמאן אין די הויפט-ראלען. דאס זענען שוין די לעצטע פארשטעלונגען פון „מאמע און שוויגער".

מאמעס—טאטעס!
ווילט איהר זעהן א ריכטיגען שפיגעל פון לעבען?
קומט היינט אין פילהארמאניע
און שפיגעלט זיך אן אויף
„אליץ פאר קינדער"

נעכטיגע רינג-קאמפען אין צירק

אין דער ערשטער פאר האבען געקעמפט גארקאוויענקא מיט קאוואנען אונענטשידען.

גראמאוו בעזיגט דעם דייטש בודרוס דורך א דאפעלטער נעלסאן.

טשאיא האט בעזיגט דעם פינלענדער אויבא ביעלעוויטש האט בעזיגט שטשערבינסקין און גראבאווסקי האט בעזיגט דעם שטארקען פראהאסקא דורך א דאפעלטען נעלסאן.

היינט קעמפען:

ביעלעוויטש – קראוזער, בודרוס – גראבאווסקי, קאוואן – קארלעווסקי, פראהאסקא – קוואריא ני, גראבאווסקי – יראמאוו.

לכבוד שבועות

די נייעסטע פערפומען
ערשטקלאסיגע פודערן, טואלעט-זייפען און
די מאדערנסטע קאסמעטיק עמפפעהלט
צו פאבריקס-פרייזען
די איינציגע רענאמירטע פערפומעריע
י. דרוקער
5 זאוואדזקא 5
טעל. 175-92
רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!
הורט און דעטייל!

וואס בעדייט דאס נייע געזעץ פון דער שול-רעארגאניזאציע?

די יודישע עלטערן אריענטירען זיך נישט וואס בעדייטעט די נייע שול-רעארגאניזאציע. ביז יעצט האט מען געוואוסט פון פאווסעכנע שולען. סיי רעגירונגס-און סיי פריוואטע — און ווענען פריוואטע גימנאזיעס, אבער פון יעצט אן, לויט'ן נייעם שול-געזעץ וועט דאס גאנצע שול-וועזען פעראיינהייטליכט ווערען אין איין מין און אין איין פראגראם. קינדער פון 6 יאהר אן ווערען אנגענומען פון 1-טען אדזיאל און ערשט נאכ'ן פערענדיגען 6 אדדזיאלען קען מען אריינטרעטען אין דעם רעארגאניזירטען גימנאזיום וועלכעס פאנגט אן פון ביז-יעצטיגען 3 קלאס. ד. ה. פון 13 יאהר אן. די קינדער וואס ווילען נישט ווייטער בעזוכען די מיטעל-שולע נאר ווילען אריינטרעטען אין א האנדעלס אדער פאך-שולע מוזען האבען א צייגניש פון געענדיגטע 7 אדדזיאלען.

די בעוואוסטע 7 קלאסיגע שולע פון קאצענעלזאן נאחומאוו איז איינגעגאנגען צוגעפאסט צום נייעם שול-געזעץ הויך דעם אלגעמיינעם רעגירונגס-פראגראם ווערט אין א גרויסער מאס געלערנט העברעאיש און למודי קודש. דעם פראגראם פון למודי קודש בעארבייטן די אממייסטען רעליגיעזע עלטערן, וועלכע זוכען צו פעראייניגען די מאדערנע בילדונג מיט דער טראדיציאנעל יודישע ערציהונג.

איינשרייבונגען אין אלע קלאסען פון דער שולע ווי אויך אין די פרעבל-שולע נעהמט אן די קאנצעלאריע פאמארסקא 20 טעל. 177-01 פון 9 ביז 2 נאכם. 2834

לעבער אויף דער מאשין
ווערען אנגענומען אויסצובייען ביי
ג. נארדמאן, שרודמיעסקא 8

צי איז כדאי צו אפפערן דאס לעבען פאר קינדער?

אנ'ענטפער וועט איהר קריגען היינט אויף „אליץ פאר קינדער" אין פילהארמאניע.

מעלדונגען

בריית הצה"ר אין לאדז (אל. קאשטשושקי 21)

דער ועד העירוני פון ברית הצה"ר אין לאדז מאכט בעקאנט אלע חברים פון די רעוויזיאניסטישע אגודות אין לאדז, אז דער חבר שלמה אויבערבוים איז דער פארשטעהער פון ברית הצה"ר אין לאדזער פאל.-אמט.

הועד העירוני
פון ברית הצה"ר אין לאדז 2872

שפענדען לטובת דעם קרן-קימת-לישראל

אין צוזאמענהאנג מיט דער פארשטעלונג פון דער העברעאישער שולע „יבנה". אנשטאט בלומען פאר די ה"ה רעזשיסער י. שומאכער, פראפ. מ. גאמולקא און פרל. ז. קרוש, האט דאס לעהרער פערזאנאל פון דער דערמאנטער-שולע געשפענדעט 10 זל. לטובת דעם קרן-קימת-לישראל 2816

יוד. סאצ. ארב. פארטיי „פועלי-ציון ופצר. מיט צ.ס.פ.) לאדז, פיעטריק. 83

מיטוואך, ד. 31 ה. ח. פינקטליך 4 נ. מ. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פיעטריק. 83 א רעפעראט פון ח' ה. קרוי א.ד.ט. „דער 18 ציוניסט. קאנגרעס".

דאנערשטאג, ד. 1 יוני פינקטל. 4 נ. מ. קומט פאר אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג פון פארטיי און פרייהייט חברים. טאג ארדנונג: שקל-אקציע 2873

קלעפסידרעס
צו זעהר ביליגע פרייזען
נעהמט אן די דרוקעריי פון
„נייעם פאלקסבלאט"
די קלעפסידרעס ווערען אין משך פון 1 שעה אויסגעפערטיגט
און פונאנדערגעקלעבט איבער שטאט.

צו פערקויפען
א האלבע הויז
געמויערט, 4 שטאק, דער היפאטעק איז געגצליך ריין פון שולדען, זעהר ביליג
צו פערקויפען
אבער דירעקט פאר קאסע, צוליב אפרייזע פון 15–16 טויזענד זל. קען מען עס קויפען. צו ערפאהרען ביי
אביגדור סאהן, פולנאצנא 22.
2837

ס'איז שוין ערעפענט געווארען דאס
גערטענד'ל
ביי דער צוקערניע פון
L. HOFFMAN
פושעיאזד 18; פיליע פעטריקאווער 288
עמפפעהלט די אויסגעצייכענטע לאדעס אין דער בעסטער קוואליטעט, ווי אויך דערפרישענדע געטראנקען און צוקערווארען-אוסארב-טונגען, וואס זענען בעקאנט מיט זייער געשמאק צו פערקלענערטע פרייזען. מיר בעטען דאס ג' פובליקום אונז צו בעזוכען, אבי-צוצייגען זיך אין אנגענעמען גארטען.
2864

בעקאנטמאכונג.
דערמיט האב איך דעם כבוד מיטצוטיילען דעם ג' פובליקום, אז ס'איז געווארען געעפענט א כשר'ער
פענסיאנאט „ZDROWIE"
פריהער (Sanato) אויף ווישניאווע גורע.
וואס געפינט זיך אין וואלד און איז קאמפארט איינגעארדענט, לויפענדיג וואסער אין די צימערן, בארלעך, אייגענער עלעקטרישער שטראם, טעלעפאן, פערוויילונגס-סאלאן, טעראס אויף זון-בעדער א. ז. וו. אונטער דער לייטונג פון קוואליפיצירטע פאכמענער. ספעציעלע דיעטע-קיך. מעסיגע פרייזען. טעלעפאנישע בעשטעלונגען: ווישניאווע גורא № 10 אדער אין לאדז טעל. 136-76. M. Hochman אייגענטימער.
אויפ'ן ארט אן אייגענע ספר-תורה און ס'ווערט געדאוונט.

Gimnazjum Męskie
z prawami gimnazjów państwowych
6-klasowa Szkoła Powszechna
Towarzystwa Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Zydów w Łodzi
POMORSKA 46/48, tetefon 106-64.
עס ווערען אנגענומען שילער צום נייעם שול-יאהר.
די עקזאמענס דויערן.
די פרייזען אין גימנאזיום ווערען ערמעסיגט.
אין דער פאלקס-שולע איז דער שכר-לימוד 15 זל. א חודש.
איינשרייבונגען נעמט אן די שול-קאנצעלאריע פאמארסקא 46 טעגליך (אויסער שבת און יום-טוב) פון 8 ביז 2 און פון 5 ביז 7 נאכמיטאג.
2841

א פעהיגע
פרייזלערין
ווערט פון זאפארט געברויכט אין א סאדע-וואסער-געוועלב
צו ערפאהרען זגערזשער 4
פירמע „TRICOT"
2860

שילדען
אלער ארט
אין פיינסטער אויספירונג, לאקירט, מאדערן סאליד, שנעל און ביליג
ביים שילדען מאלער
מ. דזיאלאשינסקי,
שוו. יאקובא 5.
בעמ.: שילדלעך אויף זומער-וואוינונג באלד פערטיג אויף צו ווארטען

אנאנסען
אין „נייעם פאלקסבלאט"
האבען א גרויסען ערפאלג!

אמביליגסטע! און רעעלסטען קויפט מען מעטאל-בעטען, מאטראצן אלערארט
קינדער-וועגעלעך
אין א גרויסען אויסוואהל ווישימאטשקעס, אייזן-קאסטענס, פעלד-בעטען-פאטענט Perfekt א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע

1896 געגרינדעט אין
J. B. WOŁKOWYSKI
פאבריקס-לאגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.
עס ווערען אויסגעבארגט בעטען אויף זומער-וואוינונגען.

דורך 24 שעה
גיט ארויס די גארדעראבע און וועש קאמפלעט אויסגעפערטיגט
Pośpieszna • Parowo-Elektryczna CHEMICZNA PRALNIA i FARBIARNIA
„Błyskawica"
Sp. z ogr. odp.
צענטראלע – 9 אנראדאווא 9
פיליעס: 44 פיעטריקאווער 44
היליגסקיעגא 246.
נידריגסטע פרייזען!
בעמ: שניידער-רעפעראטורען אויפן ארט

אויגען - קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72
נעהמט אן שטענדיגע אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אוונד.

א לאנגיעהריגער
מיליטער-בעאמטער
ערטיילט אייך עצות און אנווייזונגען פאר צוריקגעקומענע פון אויסלאנד וועלכע האבען צוליב וועלכע עס איז סיבות נישט דורכגעמאכט דאס מיליטער-דינסט. :–: ספעציאליסט אין שרייבען פון ביטעס פאר
אליבציגע שפיליערס
ב. מאן פיעטריקאווער 10

בעקאנטמאכונג
דערמיט מאך איך בעקאנט דער ג' קונדשאפט אז די בעקאנטע
שילדען-מאלעריי פירמע דאבזשינסקי
איז פון ווסכאדניא 8, איבערגעטראגען געווארען אויף
13 פולנאצנא 13
און עס ווערען אנגענומען אלערארט שילדען-מאלעריי, אויך גאלד-ארבייט צו זעהר ביליגע פרייזען. איך ווארן פאר פרעמדע פערזאנען, וואס פערופען זיך אויף דער פירמע דאבזשינסקי, ווייל איך בין נישט דערפאר פעראנטווארטליך.
מיט אכטונג
לאנגיעהריגער שילדען-מאלער
I. DOBRZYNSKI
13 פולנאצנא 13
געדענקט דעם אדרעס!
2868

אכטונג!
געגען שווייס פון די פיס
טויזענטער מענשען האבען זיך שוין איבערצייגט. אז פאר א פאר גראשען געגען שווייס פון די פיס. אויך צו אדטשיסקעס, ווי אויך א גוט מיטעל צו וואנצען פאר א פאר גראשען א פלעשעל.
געדענקט גוט דעם אדרעס: סטארי-רינעק № 1 ביים צייטונגס-פערקויפער
וועלניארזש.
היט אייך פאר נאכגעמאכטע.
אויך פיעטריקאווער ראג צעגעלניאנע נעבען גאלאנטעריע-געוועלב ביים צייטונגס-פערקויפער.

DR. MED.
M. Glazer
הויט און וועגערישע קראנקהייטען
וואוינט יעצט אויף
ZACHODNIA 64
Telefon 185-49
נעהמט אן פון 12 ביז 2 און פון 7 ביז 8.30 אוונד.
זונטאג און פייערטאג פון 10 ביז 12 מיטאג
1697

פאר
גאלד, בריליאנטען,
אין לאמבארד-קוויטעם
צאהלט די העכסטע פרייזען
איזידאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

מיט פולע רעכט פון רעגירונגס-גימנאזיום
(קאטעגאריע A)
מעדכען-גימנאזיום
און פריוואטע אלגעמיינע שולע פון
מאריע האכשטייך
23 וואלטשאנסקא 23.
דאס איינשרייבען פון נייע שילערינס קומט פאר טעגליך (חוץ שבת) פון 9 ביז 2 און פון 5 ביז 7.

Dr. S. KANTOR
ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
וואוינט יעצט
Piotrkowska 90, tel. 129-45
נעהמט אן פון 8—2 נאכט. און 4—9 אוונט.
זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכמ.

שרייבען שעהן און שנעל
לערנט אויס דער בעריהמטער
קאליגראף ל. בערמאן
אין 15 לעקציעס, אויך ווערט אויסגעלערנט נאך שרייבען א יודישען בריף אהן פעהלער אין 1 חודש, אפילו דעם וואס קען נארנישט. די עלטער שפילט נישט קיין ראלע. זאווארזקא 19.

LABORATORJUM
Chemiczno-Bakterjologiczne
Inż. Ch.em. **F. SZAC**
ul. Piotrkowska 37, tel. 230-85
Wszelkie analizy przemysłowe: wody, mydła, oleiny, artykułów spożywczych i t. d.
Ceny zniżone

DR. MED.
Z. LEWINSON
כירורג
ארדינאטאר פון שפיטאל אויף דרעווגאווסקא
נעהמט איצט אן אויף
פיעטריקאווער 86, פראנט 2. שטאק
פון 3—5 נאכמ.
1780

לעהרערס
מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12 רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק, וואוינונג 30, שיף.

Pensjonat „Wolfówka"
w KOLUMNIE pod Łaskiem
po gruntownem odświeżeniu został otwarty pod osobistym zarządem. **Ceny zniżone.**
Wiadomość: **Narutowicza Nr. 5,** tel. 146-84 lub w Kolumnie w Pensjonacie.

געשעפט-מאכער
אויף זומער-וואוינונגען ווייסען, אז
שילדען און רעקלאמעס
אויף לייוואנד
אין פיינסטער און אריגינעלער אויספיהרונג אמביליגסטען און בעלד בעקומט מען ביים שילדען-מאלער
מ. דזיאלאשינסקי, שוו. יאקובא 5
בעמ. גרעסערע ערשטקלאסיגע שילדען פאר די שטעט אויך ביליג און שנעל.

Dr. med. Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פון נירען, בלאז און אורין-קראנקה'
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.
נעהמט אן פון 8–9 פריה און 3–6 אוו

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען און דענטיסטישער קאבינעט
11 בזשעזשינער 11
טעלעפאן 137-63
עס נעמען אן דאקטוירים ספעציאליסטען שיפמאן, וואלינסקי, שמיר-געלד, קערשנער, שמער-לאווסקי, סלאבאדסקי, זאלצוואסער, איציקזאן, קראסאווסקי, יאסובזאן און דענטיסטין סטאראפאלסקא.
וויזיט 3 זל.

Doktór
ŁAGUNOWSKI
powrócił
Piotrkowska 70 i róg Traugutta
Tel. 181-83.
choroby skórne weneryczne i moczopłciowe
Gabinet Roentgenoleczniczy.
Przyjmuje od 8^{30} do 10 1 — 2^{30}, od 6 do 8^{30} w w niedzielę i święta od 10–1.
Oddzielna poczekalnia dla pań.

Restauracja M. WOLF
Narutowicza Nr. 5
wydaje **OBIADY**
z 3-ch dań 1.20 gr.
zupa 30 gr. każde danie po 80 gr.
Kolacja à la carte. **CENY ZNIŻONE.**

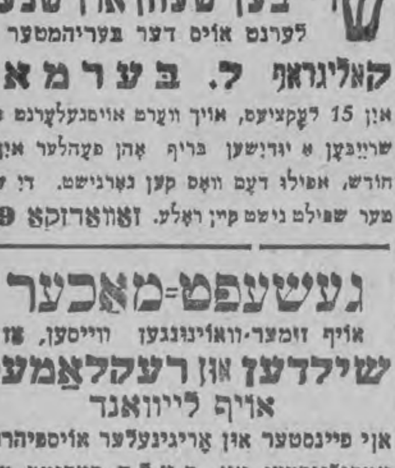

פאר
מאגענליידנדע
ראבארבער-וויין
אין פרימא-קוואליטעט
צו ביליגע פרייזען.
צו בעקומען אין וויינהאנדלונג פון
E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84.

Dr. med.
Berman
צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07.
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען, מאגען-שוואכע - בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.
נעמט אן פון 8—11 פריה און 4—8 אוונט, זונטאג פון 9—1 בייטאג.
פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע-פרייזען.

כירורגישער קאבינעט
Dr. Szreiber
איז געווארען איבערגעטראגען אויף
Narutowicza № 9
tel. 122-95.
אפעראציעס, אפאטרונקעס, המלט ושילאקעס או"ח הייל-אנשטאלט-פרייזען.

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר דערוואקסענע, אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען.
לאסמאן, בזשעזשינער 15.

די ביליגסטע קוועלע
און דער גרעסטער אויסוואהל פון
ליישטע-, סטיל-, אוואל-
ראהמען
צו פארהאנגען צו טאפעטען-לייסטען
נאר אין דער פאבריק פון
י. צוויליך, לאדז,
11 נארוטאוויטשא 11, אין הויף.
בעמערקונג: בעזיצע קיין פיליאלען.

היינט פרעמיערע! — פאסצינירענדער אינהאלט און סובטעל שפיל פון די ארטיסטען! — רייצענדע ליבעס-מעלאָדיעס, רעזשי Viertel א. נ.

„פערגעהענדע פלאמען"

אין די הויפטראלען: CLAUDETTE COLBERT i CLIVE BROOK אויסער'ן פראָגראם: קלאנג-צוגאבע און לאנד-אקטואליטעטען.
אנהייב אין גאנג. טעג 5 נאָכמ. שבת און זונטאָג 1 בייטאָג. דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט און געקיהלט! הנחה-בילעטען גילטיג!

פּאַרק Helenów

מיטוואך, ד. 31 מאי, 1. טאָג שבועות, 11 א זייגער פארמיטאג

פריהמארגעז-קאנצערט

פון סימפאנישן ארקעסטער אונטער דער דיר. פון Teodor Ryder

מיט'ן אנטייל פון וויאָלאנטשעליסט פראָפ. מיעטשיסלאוו ראפאפארט פון קאטאוויץ. ס'וועט געשפילט ווערען „כל נדרי" פון ברוך און אונגערישע ראפסאָדיע.

נידריגע פרייזען 85 גר. און 54 גר. נאכמיטאג 5 א זייגער פאפולערער קאנצערט פון יודישער און מורח-מוזיק.

8.30 אָוונט — ארטיסטישע אויפטריטען: טאנץ-דועט WIERZBICKI i MALASZKIEWICZÓWNA זינגערין MARJA DOLSKA

הומאָריסט EDWARD REJ ליבלינג פון לאָדזער פובליקום. נאָך די אויפטריטען — דאנסינג. איינטריטס-פרייזען 1 זל. און 54 גר.

URODONAL

Zwalcza reumatyzm podagrę piasek sklerozę

czyści nerki oczyszcza wątrobę i stawy łagodzi arterje i zwalcza otyłość

Do nabycia we wszystkich aptekach i skł. apt.
Przedstaw cielstwo Warszawa, Fredry 4.

קליינע אנאנסען

1 זלאטי אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער 1 זלאטי

איבערצוגעבען 2 גרויסע פראָנט-צימערן און א קיך מיט אלע בעקוועהמ-ליכקייטען אויף קאמיענא 9, ביי קאָנסקער טעל. 175-88.

שלאָסערי-ארבייטען,

וואו אויך אויטאָגענישע שווייסונגען מעטאל-בעארבייטונגען מאשינען-טיילען פירט אויס ביליג

J. REDER, Łódź
קאָנסטאנטינער 11/13.

פערשידענעס

א קוואליפיצירטער שטריקער זוכט אנצונעהמען ארבייט אויף לוין 10/80 האנט-מאשינען ווי אויך צו נייען סוועטערס מיט ביליגע פרייזען. צו ערפאהרען זאוואדזקא 27 ביי הירשמאן. 2868

עס ווערט געזוכט א שותף צו א גוט איינגעפיהרט וויין- און מעהד-געשעפט מיט א קאפיטאל פון 4 ביז 5000 זל. אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער Pewne 2868

אויף 10-ער שטריק-מאשינען נעהם איך אן צו ארבייטען אויף לוין זאכאדניע 19, וו. 6 פון 2—4 נאכמ. 2839

שטריקמאשינען, געלעגנהייטס-אויס-פערקויף אין אלע טיילונגען און ברייטען זאָווי הענטשקע-מאשינען צו אויסנאהמס-ווייז ביליגע פרייזען. אנצופרעגען טעלע-פאניש 193-87. 2856

פלעצער 60 גראשען א מעטער קוואדראט אין קאלע 12 מינוט מיט'ן טראמוואי, א פלאץ 900 — 1300 מעטער קוו. קילינסקיעגא 60 וו. 67 גוטפריינד.

פערזאנען, וועלכע ווילען פאהרען נאך פאריז קענען זיך מעלדען אין זייער אייגענעם אינטערעס Narutowicza 7 m. 17, lewa of., 2 piętro od 5—7.

אכטונג שטריקער-מייסטער! איך נעהם אן אויף לוין דיטשערס אויף 8-טער מאשינען ווי אויך צודאטען, מאנקעטען צו הענטשקעס. רעיעל, פינקטליך און ביליג. לימאנאווסקיעגא 25, וו. 47.

פרייע פאסטענס

א קוואליפיצירטער געוועלען צו מע-נער-בעטגעוואנט ווערט פון זאָפארט געזוכט ביי קאמינסקי, פאמארסקא 3.

ס'ווערט געזוכט א קוואליפיצירטער שיסטער געוועלען ספעציעל צו רעפאראציעס „Wygoda" נארוטאָוויטשא 13. 2870

Fryzjer poszukuje od zaraz subjekta na damsko i męski i ucznia. Pomorska 53 u Lasmana

---

א משמש! דער וואלבארושער רבי שליט"א, וואס וואוינט זגערזשער 38, זוכט א משמש א בחור. כל הקודם זוכה!

לאקאלען

אפצוגעבען א צימער מיט א בעזונדערען איינגאנג מיט אלע בעקוועהמליכקייטען. ס'קען זיין פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט אדער פרויליינס, צוזאמענגעשטעלט אויף א פראצאָוויניע אויף מאָ-נאטליך אדער איינגאנצען. צו ערפאהרען זשעלאזנא 12, וו. 27. 2877

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 אנ-שטענדיגע יונגעלייט אדער פרויליינס. אנראָדאָווא 12. וו. 28, ביי מייערפעלד

צו פערמיטען ענצעלנע צימערן, ווי אויך ענצעלנע צימערן און קיכען, 2 צימערן און קיכען מיט עלעקטרי, וואסער און אבגוס. — צו ערפאהרען ביים ווירט זגערזשער 43/45. 2836

צו פערקויפען א פריזיער-אנשטאלט. צו ערפאהרען אין הוטען-געשעפט אנ-רזשעיא 38. 2837

א מעבלירט צימער מיט קוך-בענוי-צונג ווערט פון זאָפארט געזוכט. אפערטען אין אדמ. אונטער „A.B." 2847

גלאָוונא, נאָווא-זאקאפאנא! שעהנע גוטע זגען-וואוינונגען צו פערמיטען. צו ערפאהרען זאוואדזקא 27, ביים וועכטער

Sklep spożywczy Samsonowicza z ul. Brzezińskiej 25 został przeniesiony na ul.Sienkiewicza52

ווער ס'וויל ארץ-ישראל פארען קיין

נור האט נישט קיין מאטעריעלע מעגליכ-קייטען, און אזוי ווי איך א פרייליין האב א געוויסע סומע געלד, וואס קאן לאנגען פאר 2 פערזאן, ווך איך א פערזאן, וואס בעזיצט א סערטיפיקאט אדער קען בעקו-מען א סערטיפיקאט. אפערטען אונטער „K. L." אין אדמיניסטראציע. 744

כ'מאך בעקאנט

מיינע געעהרטע קונדשאפט, ווי אויך די אלע, וועלכע מיין פירמע איז נאך נישט בעקאנט, אז צום קומענדען זומער-סעזאָן האב איך פארגעבראכט א גרויסען אויס-וואהל פון פערשידענע

דאמען- און מענער-היטען

לויט די נייעסטע פאסאָנער און מאָדעלען פון קאלירען, גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו איבערפאסאָנירען; דאמען- און מענער-היטען פון גאר אלט אויף גענצליך נייע און אלץ צו ביליגע פרייזען. אדרעס:

„פערדער"

זגערסקא 20.
לוטאָמירסקא 2
און זגערסקא 7

PIEGI żółte plamy, opaleniznę, pryszcze, liszaje, wągry i wszelkie inne nieczystości cery usuwa w ciągu kilku dni pod gwarancją za skuteczność. krem „Ada" cena słoika zł. 2 — do nabycia w aptekach, składach aptecznych i perfumerjach

---

Poradnia WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטן

זאוואדזקא 1

גאָר פאר וועגערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוואכע אנטלויזען פון פלעם און אויסשלאגס אויף סיפיליס און טריפער. קווארץ-לאמפען, עלעקטרישער הייל-קאבינעט.

מעמיג פון 8 פריה ביז 9 אָוו. פון 11—4 ביים נעמט אן א פרוי-דאָקטאָר נור קינדער און פרויען, זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאכמ. אפגעזונדערטע ווארטע צימער פאר פרויען.

וויזיט 3 זל.

דר. מ. וואלפסאָז

אינערליכע קראנקהייטען
נארוטאָוויטשא 2
טעלעפאָן 128-83
נעמט אן פון 12 ביז 2 און פון 6 ביז 8 אָוונט

לעטנישצע

זגערזשער 17
נעהמט אן קראנקע אין אלע ספעציאליטעטן
פון 9 פריה ביז 7 א זייגער אָוונט.

וויזיט 3 זל.

וויכטיג נייעס

פאר סוועטער- און טריקאטאזש-פאבריקאנטען!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צום סעזאָן איז מיין הורט-גאלאנטעריע-געשעפט פערזעהן מיט א גרויסן אויסוואהל פון די בעסטע

רייז-פערשלוסען

צו אויסערסט ביליגע פרייזען.
קומט און איבערציינט אייך!
מיט אכטונג

H. APFELBAUM
Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

זיכערע הילף און א רפואה!

אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פער-גיסונג פאר קראנקע אויף ברוכען, פאר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף, פאר הויקערס און פיס.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, וויל דער ווינקעל-ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען-קאפ, און עס פאלט אראָפּ אין דאָס פיס איז דער קראנקער אין א גרויסער סכנה, דורך פערדרייען די קנאָכען ווערט ער בראָנדיג און שטערבליך. ספעציעלע גומענע הייל-באנדאזשען בעזייטיגען זיכער דאס שווערסטע ברוך, אויך פאר הויקערס, לייטונגען ספעציעלע הייל-גארטעלן און אפאראטען פאר פערקרימטע פיס און פלאט-פיס, ווי אויך קינסטליכע גומענע פיס.

עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אָוונט.

איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט

Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס - פראפעסאָרען: פראָפ. ד"ר בארנטש, פראָפ. ד"ר י. מארישלער, פראָפ. דר בר. קיפעלנאווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס הארציגסטען דאנק דעם ה' דיר. י' ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואולטשאנסקא 10 פאר בעפרייען מיך פון א שווערען ברוך, אויף וועלכען כ'האב אזוי שטארק געליטען און כ'בין 3 מאל געוועזן אפערירט.
(—) K.Hartman,fabrykant, Łódź,ul.Franciszkańska 34

PRYWATNA SIEDMIOKLASOWA
NOWOCZESNA

SZKOŁA POWSZECHNA ŻEŃSKA i PRZEDSZKOLE

ZOFJI HOLCBERGEROWEJ w Łodzi,Cegielniana 11

Lokal nowocześnie urządzony obszerny. Klasy duże słoneczne. Liczba dzieci ograniczona. Nauka według nowych programów publicznych szkół powszechnych. Języki obce. Opieka lekarska. Poradnia psychologiczna.
Opłata miesięczna bardzo niska. Ulgi dla niezamożnych.
Zapisy do wszystkich klas codziennie od godz. 11-ej do 14-ej i od 17-ej do 19-ej. Do klasy I-ej przyjmuje się dzieci od lat 6-ciu.
2727 Do przedszkola dzieci obojga płci od lat 4-ch.

Z prawami Gimnazjów Państwowych

Gimnazjum Żeńskie Józefa Aba w Łodzi

oraz **Szkoła Powszechna ZIELONA 10, tel. 122-12**

איינשרייבונגען אין די גימנאזיאלע קלאסען, ווי אויך אין דער פאָלקסשולע נעהמט אן דער סעקרעטאריאט אין די לערן-שעה'ן. אין 1 קלאס פון דער פאָלקסשולע ווערען אנגענומען מעדלעך און יונגלעך פון 6 יאָר אהן עקזאמען. שכר-למוד אין דער פאָלקסשולע איז פערקלענערט. 2804

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה
פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער וויטע שפאלטען
אין טעקסט—40 ״ ״ ״ ״ —60 ״ ״ ״ 4
נאָך'ן טעקסט—12 ״ ״ ״ ״ —18 ״ ״ ״ ״
אויסער דער שטאָדט 50 פראָצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראָצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א וואָרט

נעקראָלאָגען—20 גר. א מ/מ (אין דער ברייט. 1 שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס ווייטערדיגע וואָרט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאָדז — 4 זלאָטע א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראָווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

מעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדריקען די אנאנס אדער צוריקצוצאָהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנט-וואָרטליך. די אדמיניסטראציע איז אָפען בייטאג און פרייטאג.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 86.